FOA SAMMEN GØR VI FORSKELLEN

PÆDAGOGISK

Daginstitutionernes hverdag 2019

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

PA_daginstitutionernes_hverdag OMSLAG7mm.indd 1 28/03/2019 13:08

Daginstitutionernes hverdag 2019
Undersøgelsen er udført af seniorkonsulenterne Niels Glavind og Susanne Pade,
Bureau 2000 – Analyse og forskning
Desuden har Sophus Nørgaard Pade medvirket.
Undersøgelsen er udført på bestilling af FOA.

Henvendelser:
FOA
Staunings Plads 1-3
1790 København V
Tlf.: 46 97 26 26

www.bureau2000.dk
Copyright: Bureau 2000
ISBN: 978-87-90771-90-7

Politisk ansvarlig: Mogens Bech Madsen
Udarbejdet af: FOA og Bureau 2000
Forsideillustration: Bente Stensen Christensen **Produktion:** Grafisk Team/MB og FOAs trykkeri

PA_daginstitutionernes_hverdag_04042019

PA_daginstitutionernes_hverdag OMSLAG7mm.indd 2 28/03/2019 13.08

Indholdsfortegnelse

Forord 5
Nogle vigtige resultater 6
1. Resumé 8
2. Dagens gang 12
2.1. Fremmøde 12
2.2. Stueopdeling/funktionsopdeling 13
2.3. Dagens gang på stuerne 14
3. Læreplan og kvalitetssikring 18
3.1. Den lokale evaluering 18
3.2. Den styrkede pædagogiske læreplan 21
3.3. Udviklingsprojekter 23
4. Inklusion 24
4.1. Ledernes uddybende kommentarer om inklusion 25
4.2. uddannelse/kurser i forhold til inklusion 27
4.3. Særlig indsats for tosprogede 28
5. Tilsyn og samarbejde 29
5.1. Tilsyn 29
5.2. Samarbejde med kommunen 31
6. Forældresamarbejde 34
6.1. Forældrekonsultationer 34
6.2. Det uformelle forældresamarbejde. Hvor ofte glipper det? 35
6.3. Lederens kendskab til børnene 37
7. Rammerne for det pædagogiske arbejde 40
7.1. Daginstitutionerne 40
7.2. Særlige opgaver og profil 43
7.3. Familierne 43
8. Bemanding 46
8.1 Den faste bemanding 46
8.2. Ledernes arbejde i børnegrupperne 47
8.3. Pauser og "andet arbejde" 48
8.4. Vikarer. Sygdom 51

8.5. Ferielukning 52
8.6. Udviklingen i bemandingen 53
9. Omsorg og alenearbejde 55
9.1. Spørgsmål om omsorg 55
9.2. Omsorg. Vuggestuegrupper 57
9.3. Omsorg. Børnehavegruppern 61
9.4. Hvordan har oplevelserne omkring omsorg udviklet sig? 65
9.5. Alenearbejde 66
9.6. Alenearbejde i ydertimerne 67
9.7. Alenetid i børnegrupperne 69
9.8. Tre medarbejdere til børnegruppen 71
9.9. Sammenhængen mellem omsorg og alenearbejde 72
9.10. Lederens valg 72
10. Metode 75

Forord

Pædagogisk Sektor i FOA har siden 2010 fulgt hverdagen i daginstitutionerne. Bureau 2000 har igen i år bedt ledere og medarbejdere i daginstitutionerne om svar på en række spørgsmål, der sammen afdækker nogle centrale vilkår for børnenes og det pædagogiske personales trivsel i hverdagen.

I rapporten Daginstitutionernes hverdag 2019 findes en række svar, som er værd at tage op i politiske drøftelser af, hvordan vi bedst sikrer, at vi har den kvalitet, vi ønsker i daginstitutionerne.

Det er stadig den overvejende opfattelse blandt lederne, at kommunens politikere ikke kender de reelle problemer i daginstitutionerne. Hvilket FOA igen i år vil opfordre kommunerne til at handle på. Dialogmøder mellem daginstitutioner og politikere udvider ikke automatisk budgetrammen, men møderne betyder, at lederne i det mindste ved, at deres problemer er kendte, når budgetrammen drøftes.

Når det gælder inklusion af børn med særlige behov, er det blandt andet den overvejende opfattelse blandt lederne, at personalet har god viden om disse emner, men halvdelen mener, at der mangler personale til disse opgaver.

Når vi har enkelte børn, der kræver en voksen mere eller mindre konstant, får vi tildelt 6 timers støtte om ugen. Der går rigtig, rigtig meget tid fra de andre børn.

Kommentarerne til inklusionsspørgsmålet viser som tidligere, at lederne ikke oplever, at de nødvendige ressourcer i form at ekstratimer følger med inklusionsopgaven. Det er vigtig viden i de politiske drøftelser af kvaliteten i daginstitutionerne.

Som noget nyt, har vi i år spurgt lederne af daginstitutionerne om deres udbytte af tilsynet, og vi glæder os over, at lederne overvejende er tilfredse med det pædagogiske tilsyn – især hvis det foretages af en pædagogisk konsulent. Til gengæld bekymrer det os, at hver tredje leder ikke forventer, at den styrkede pædagogiske læreplan vil give mærkbare ændringer i den pædagogiske hverdag. Vi vil i FOA undersøge nærmere, hvad baggrunden for det svar er.

Det sidste resultat, vi vil trække frem her, er, at de private institutioner har en langt lavere andel af familier uden uddannelse, familier, der lever af overførselsindkomst, skilsmissefamilier og tosprogede familier, end man finder i kommunale og selvejende institutioner. Vi frygter i FOA, at daginstitutionerne kommer ind i en udvikling, som ligner skoleområdets, hvor flere ressourcestærke familier vælger de kommunale tilbud fra til fordel for de private tilbud. Vi synes også, at forældrene skal kunne vælge mellem forskellige typer af dagtilbud, men vi er modstandere af, at det er familiens indkomst, der bestemmer hvor stor valgfrihed, man har som familie.

Mogens Bech Madsen

Sektorformand, Pædagogisk Sektor

Nogle vigtige resultater

Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse til alle danske daginstitutioner i januar måned 2019. Der er i alt modtaget 1587 spørgeskemaer, og institutioner fra 97 ud af 98 kommuner har deltaget. Ud fra en analyse af bortfald mv vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner.

Nogle vigtige resultater er:

- Når det gælder inklusion af børn med særlige behov, er det den overvejende opfattelse blandt lederne, at personalet har god viden om disse emner, men halvdelen mener, at der mangler personale til disse opgaver.
- 30 pct. af børnene er i dagtilbud, hvor der ikke er faste forældresamtaler én eller flere gange om året.
- Det er den overvejende opfattelse blandt lederne, at kommunens politikere ikke kender de reelle problemer i daginstitutionerne.
- Man sporer blandt lederne en overvejende positiv holdning til den styrkede pædagogiske læreplan – men også usikkerhed om, hvorvidt den vil give ændringer i hverdagen.
- Lederne er overvejende tilfredse med det pædagogiske tilsyn – især hvis det foretages af en pædagogisk konsulent.
- I det forløbne år har der været flere institutioner, der har fået skåret i deres timetal, end institutioner, der har fået forbedret normering. Denne tendens ventes at fortsætte i 2019.
- De private institutioner har en langt lavere andel af familier uden uddannelse, familier, der lever af overførselsindkomst, skilsmissefamilier og tosprogede familier, end man finder i kommunale og selvejende institutioner.

Undersøgelsens resultater om omsorg og alenearbejde har tidligere været beskrevet i en særskilt rapport. Det kan nævnes, at:

- 53 pct. af stuemedarbejderne har en oplevelse af ikke at kunne yde tilstrækkelig omsorg dagligt eller flere gange om ugen.
- Oplevelserne hænger sammen med forekomsten af alenearbejde
- 20 pct. af børnegrupperne har ingen perioder i dagens løb, hvor der er mere end to medarbejdere til gruppen.
- 29 pct. af stuemedarbejderne dagligt eller flere gange om ugen har en oplevelse af, at forældresamarbejdet glipper. Mest hyppigt ses, at man ikke får givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb.

1. Resumé

Undersøgelsen har til formål at sikre et godt grundlag for den debat, der føres om, hvordan man sikrer kvalitet i daginstitutionerne. Undersøgelserne skal derfor give et klart billede af, hvordan hverdagen faktisk former sig. I år er der bl.a. set nærmere på kommunernes tilsyn med daginstitutionerne, evaluering og den styrkede pædagogiske læreplan. Undersøgelsen er i øvrigt en videreførelse af tilsvarende undersøgelser for FOA gennemført i 2010, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017 og 2018.

Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse til alle danske daginstitutioner i januar måned 2019. Der er udsendt skemaer til lederen og til en medarbejder i institutionen. Desuden er der sendt skemaer til område-/klyngeledere. Alt i alt vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner. Der er i alt modtaget 1587 spørgeskemaer, og institutioner fra 97 ud af 98 kommuner har deltaget.

Ud fra en analyse af bortfald m.v. (se ***Kapitel 10***) vurderer Bureau 2000, at undersøgelsen er repræsentativ på landsplan, for så vidt angår medarbejderskemaet og lederskemaet. Derimod gør det begrænsede antal svar fra områdelederne, at svarene herfra må tolkes med forsigtighed.

Kapitel 2 belyser dagens gang. Den svarer de fleste steder til, hvad man har set i Bureau 2000s tidligere undersøgelser. Dog er der muligvis en tendens til, at flere institutioner i stedet for stueopdeling vælger *funktionsopdeling*.

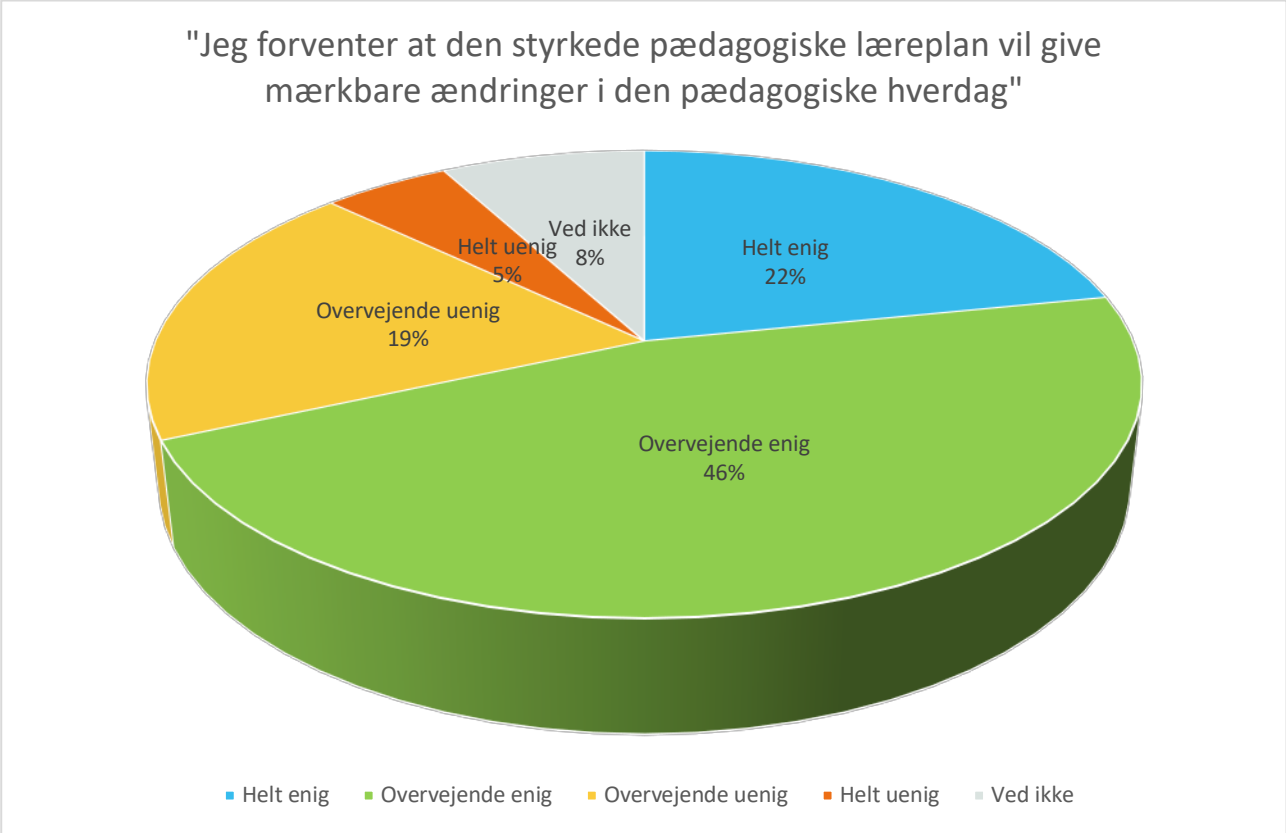
- 13 pct. af institutionerne (med 12 pct. af børnene) oplyser, at de som udgangspunkt arbejder funktionsopdelt. Yderligere 17 pct. af institutionerne (med 17 pct. af børnene) angiver, at de arbejder med en anden struktur end stue-hhv. funktionsopdeling.

Kapitel 3 belyser holdningen til den styrkede pædagogiske læreplan og institutionernes arbejde med evaluering.

- Lederne har en overvejende positiv holdning til den styrkede pædagogiske læreplan og til den introduktion, den har fået i deres egen kommune.

Som det fremgår af figur 1 er det dog kun en femtedel af lederne, der er helt enige i, at den styrkede pædagogiske læreplan vil give mærkbare ændringer i hverdagen

Figur 1

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=700

Den styrkede pædagogiske læreplan lægger bl.a. op til at styrke evalueringskulturen internt i de enkelte institutioner.

- Omkring halvdelen af lederne mener, at den evaluering, man foretager, i høj grad kommer omkring læreplanstemaer, børn med særlige behov og hverdagssituationer. Der er imidlertid lige så mange, som kun mener, at det sker "i nogen grad".
- Institutionerne anvender en række værktøjer til evaluering. Over halvdelen anvender den såkaldte SMTTE-model.
- 27 pct. af institutionerne deltog på undersøgelsestidspunktet i flere udviklingsprojekter. 27 pct. deltog i et enkelt udviklingsprojekt, mens 46 pct. ikke deltog.

Kapitel 4 beskæftiger sig om inklusion af børn med særlige behov. Det er her den overvejende opfattelse blandt lederne, at personalet har god viden og muligheder for faglig rådgivning om disse emner.

- Men det er samtidig den overvejende opfattelse, at der mangler personale til inklusionsopgaverne.

Kapitel 5 omhandler tilsynet. Herunder tilsynet i dagplejen og i private pasningsordninger, hvor data fra Bureau 2000s kommunerundspørge præsenteres.

- I ¾ af institutionerne sker tilsynet gennem den pædagogiske konsulent.
- Det mest almindelige er ét årligt tilsyn.
- Der er overvejende tilfredshed med tilsynet, især hvis det er en pædagogisk konsulent, der står for det.

I forhold til samarbejdet med kommunen i øvrigt er der overvejende en positiv oplevelse af samarbejdet med forvaltningen. Men i forhold til kommunalpolitikerne viser undersøgelsen, at:

- Kun hver femte leder vurderer, at kommunens politikere kender de reelle problemer i daginstitutionerne.
- Kun 11 pct. oplyser, at de regelmæssigt får besøg af kommunens politikere.

Kapitel 6 omhandler forældresamarbejdet. Det viser sig, at

- 70 pct. af børnene er i dagtilbud, hvor der *enten* er faste samtaler én gang om året *eller* faste samtaler flere gange om året. I 2018 var tallet 66 pct.

Når det gælder det løbende samarbejde ses, at

- 29 pct. af stuemedarbejderne dagligt eller flere gange om ugen har en oplevelse af, at forældresamarbejdet glipper. Mest hyppigt ses, at man ikke får givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb.
- Der er en éntydig sammenhæng mellem alenearbejde og medarbejdernes oplevelser af, at forældrekontakten glipper.
- Det er nærliggende at antage, at et tæt forældresamarbejde bedst udvikles i et miljø, hvor personale og forældre kender hinanden godt. Det viser sig, at jo større institutionerne er, jo vanskeligere er det for lederne at have et personligt kendskab til børn og familier.

Kapitel 7 omhandler rammerne for det pædagogiske arbejde, herunder familiesammensætningen. Det viser sig, at

- Familier i de private institutioner har en langt lavere andel af familier uden uddannelse, familier, der lever af overførselsindkomst, skilsmissefamilier og tosprogede familier, end man finder i kommunale og selvejende institutioner.

Kapitel 8 omhandler institutionernes bemanding. Det ses bl.a., at

- Uddannede pædagoger udgør 63 pct. af den samlede *faste* personalestab, der har med børn at gøre, mens pædagogmedhjælpere udgør 24 pct. og pædagogiske assistenter 6 pct.
- De fleste ledere indgår i arbejdet i børnegrupperne. 47 pct. af lederne har faste skemalagte timer med børn, mens 22 pct. indgår indimellem.
- 90 pct. af de faste medarbejdere har en frokostpause på ca. 30 minutter, men kun 53 pct. har en tilfældig uge på alle ugens dage kunnet holde pausen fuldt ud.
- Ved sygdom af kortere varighed tages kun vikar i begrænset omfang
- Ca. halvdelen af institutionerne har åbent om sommeren.
- En analyse af vikarforbruget viser, at sommerlukning stort set ikke giver mulighed for besparelser på løn til personalet.
- I det forløbne år har der været flere institutioner, der har fået skåret i deres timetal, end institutioner, der har fået forbedret normering. Denne tendens ventes at fortsætte – og formentlig blive stærkere – i 2019.

Kapitel 9 omhandler omsorg og alenearbejde. Disse resultater har tidligere været beskrevet i en særskilt rapport.

Stuemedarbejderne er blevet spurgt, hvor ofte de har bestemte oplevelser af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg:

Du kan ikke nå at give et barn trøst
Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn
Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd
Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen
Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne
Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse.

- 53 pct. af stuemedarbejderne har en af disse oplevelser dagligt eller flere gange om ugen.
- Oplevelsen af ikke at kunne give omsorg hænger sammen med alenearbejde. Blandt medarbejdere, der havde alenearbejde en tilfældig dag, er der 61 pct., der flere gange om ugen eller dagligt oplever, at de ikke kan give tilstrækkelig omsorg. Blandt medarbejdere, der *ikke* havde alenearbejde, er tallet 34 pct.

Lederne er i øvrigt blevet spurgt om den skemalagte alenetid. Det viser sig, at:

- 58 pct. af institutionerne har en medarbejder alene i institutionen om morgenen
- 66 pct. har en medarbejder alene i institutionen sidst på eftermiddagen.
- 48 pct. har skemalagt alenearbejde i børnegrupperne
- 20 pct. af børnegrupperne har ingen perioder i dagens løb, hvor der er mere end to medarbejdere til gruppen.
- Institutioner uden alenetid har i gennemsnit væsentligt større børnegrupper end institutioner, hvor der er alenetid.

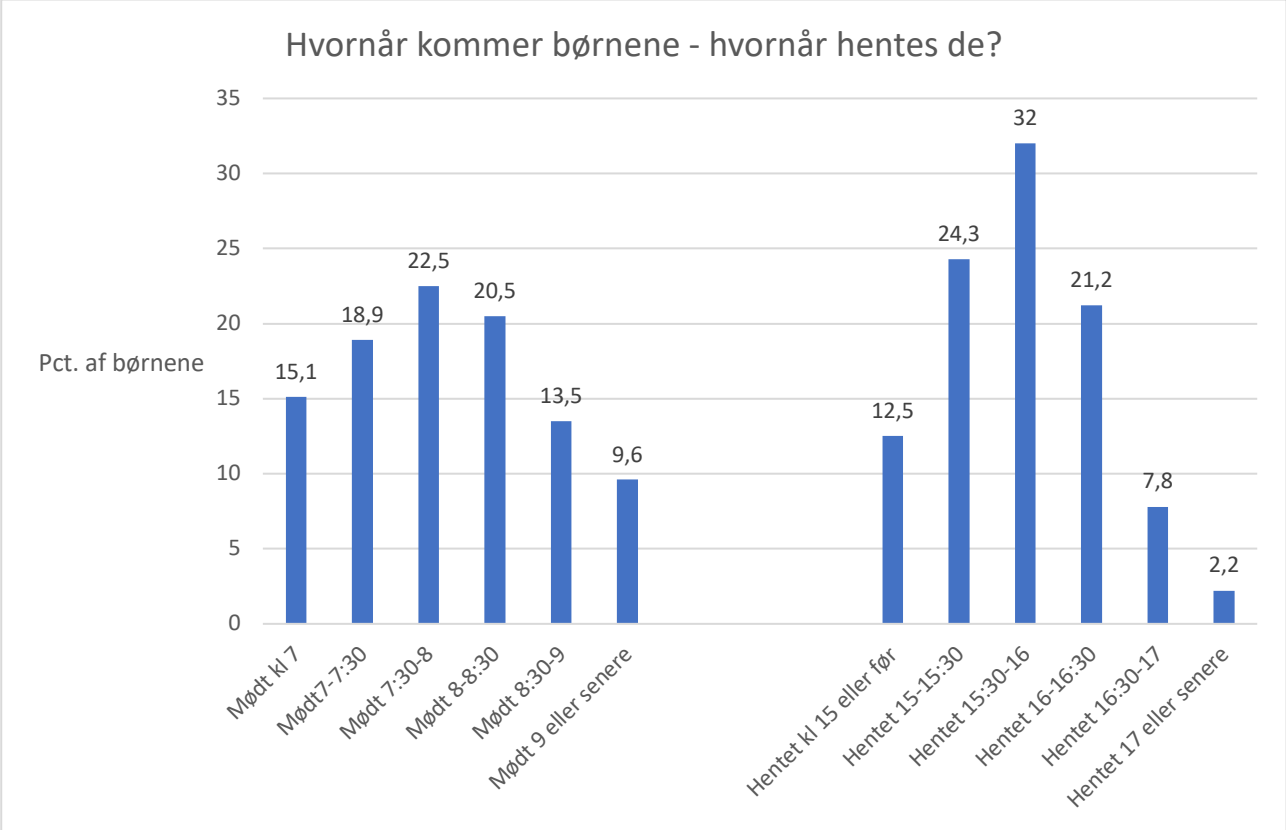
2. Dagens gang

2.1. Fremmøde

Børnene har i gennemsnit mulighed for at møde kl 6:31 om morgenen og blive i institutionen til kl. 17:00.[1]

Stuemedarbejderne er blevet spurgt, hvornår de vurderer, at børnene kommer/bliver hentet. Svarfordelingen fremgår af figur 2.

Figur 2.

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=520.

Det kan ud fra svarene anslås, at børnene i gennemsnit kommer kl. 7:54 og hentes kl 15:43, hvilket giver en gennemsnitlig daglig opholdstid på 7,8 timer.[2] Tallet vurderes som usikkert.

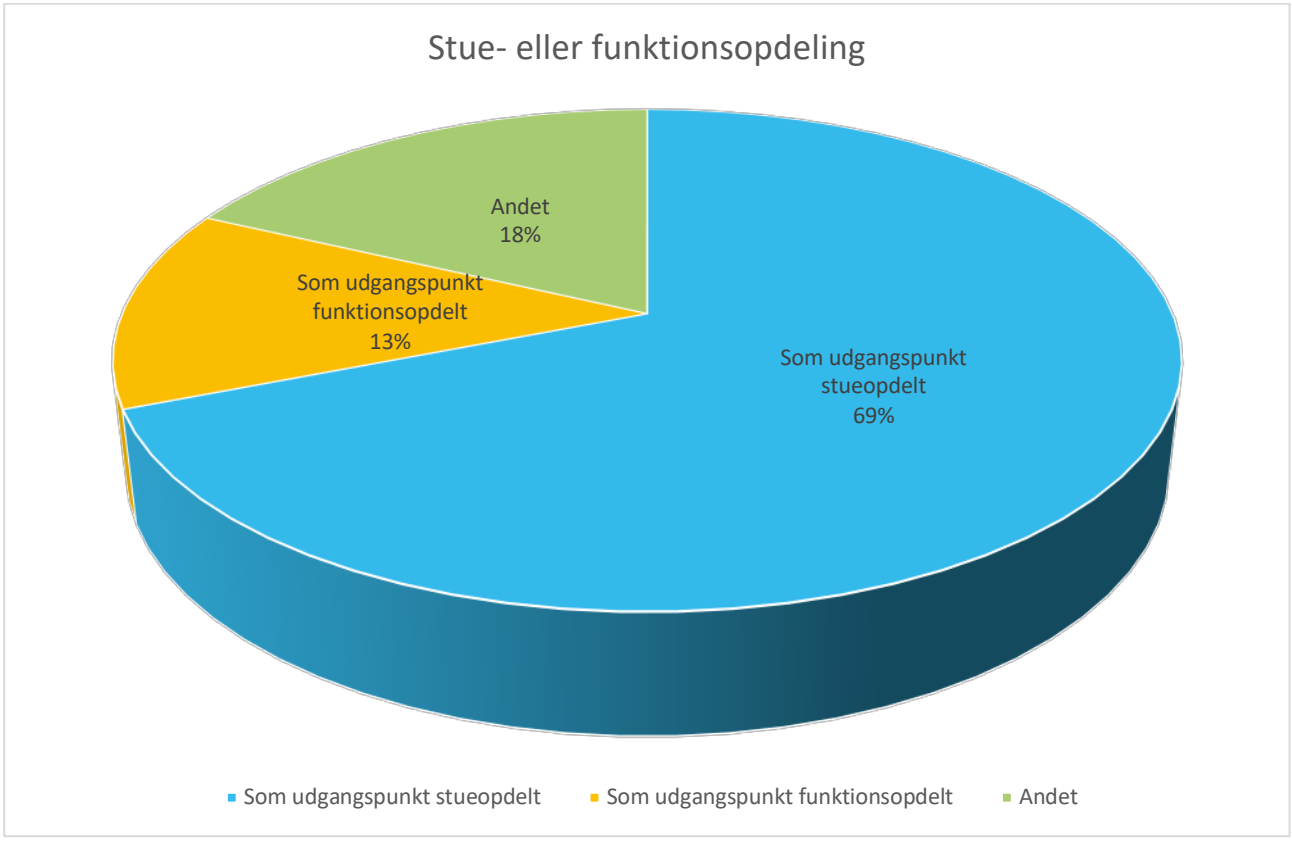
[1] Vægtet med antal indskrevne børn i institutionen. Institutioner med skolebørn er ikke med. Der er ikke spurgt om evt. anden lukketid om fredagen.

[2] Tallet er beregnet således: Hvis medarbejderne fx angiver, at 20 pct. af børnene møder i tidsrummet 8-8:30, antages disse børn i gennemsnit at møde kl. 8:15. De børn, der møder kl. 7 eller før, antages i gennemsnit at møde kl. 6:45. De

2.2. Stueopdeling/funktionsopdeling

Der er formentlig en tendens til, at institutionerne i højere grad end tidligere vælger *funktionsopdeling*. 13 pct. af institutionerne (med 12 pct. af børnene) oplyser, at de som udgangspunkt arbejder funktionsopdelt. Yderligere 17 pct. af institutionerne (med 17 pct. af børnene) angiver, at de arbejder med en anden struktur end stue-hhv. funktionsopdeling, jf. figur 3.[3]

Figur 3

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=678.

Figuren omfatter ikke institutioner med skolebørn og kun institutioner med mindst 25 indskrevne børn.

Det ses, at ca. 2/3 som udgangspunkt arbejder med traditionel stueopdeling af aktiviteterne. 13 pct. oplyser, at de som udgangspunkt arbejder funktionsopdelt, mens 18 pct. svarer "andet". Institutioner, der svarer "andet" angiver 1/3 af institutionerne, at der arbejdes aldersopdelt. Altså i mindre gruppe afhængig af børnenes alder.

> *Vi deler børnene efter alder og udvikling, deres behov for at spejle sig i andre*.
>
> *vi arbejder i årgangs grupper*

børn, der hentes kl. 17 eller senere, antages i gennemsnit at blive hentet kl. 17:00. Det tilsvarende tal i 2017-undersøgelsen var 7,7 timer, mens 2018-taller var 7,5 timer.

[3] Ved beregningen er institutioner med skolebørn, skovbørnehaver og institutioner med kun én børnegruppe taget fra.

0-2 år + 2-3 år + 2,10-6 år

En anden 1/3 angiver at de arbejder i forskellige kombinationer af stue/gruppeopdelt og funktionsopdeling.

Formiddag stueopdelt, eftermiddag funktionsopdelt

Vi arbejder både aldersopdelt og funktionsopdelt

Vi arbejder både stue og funktionsopdelt

Vi arbejder både aldersopdelt og funktionsopdelt

Vi arbejder både stue og funktionsopdelt

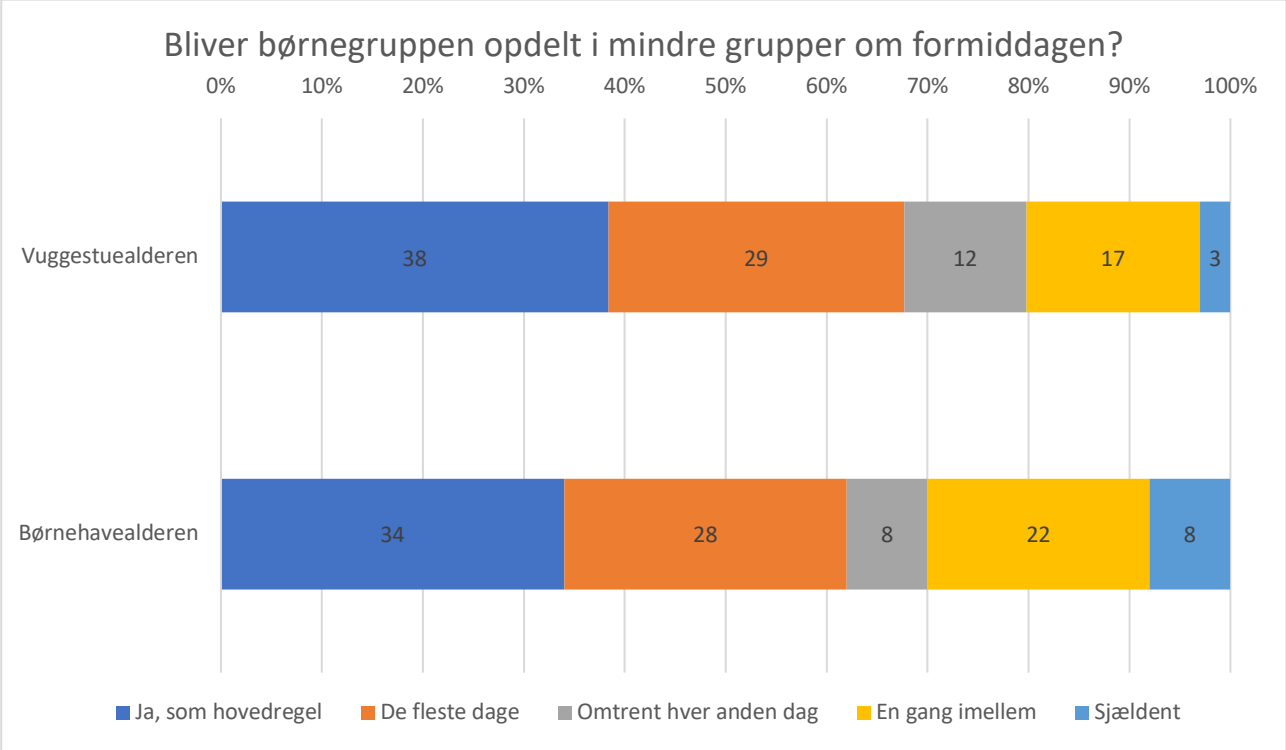
De institutioner, som har en anden struktur, har ofte en opdeling, som er et både-og. Mange steder har man fx faste stuer om formiddagen, mens man arbejder på tværs om eftermiddagen.

2.3. Dagens gang på stuerne

Ifølge stuemedarbejderne åbner stuerne i gennemsnit kl. 8:02 og lukker kl. 15:07 (hvis der er åbent på stuerne om eftermiddagen).

65 pct. af stuerne er enten som hovedregel eller de fleste dage opdelt i mindre grupper om formiddagen, jf. figur 4.

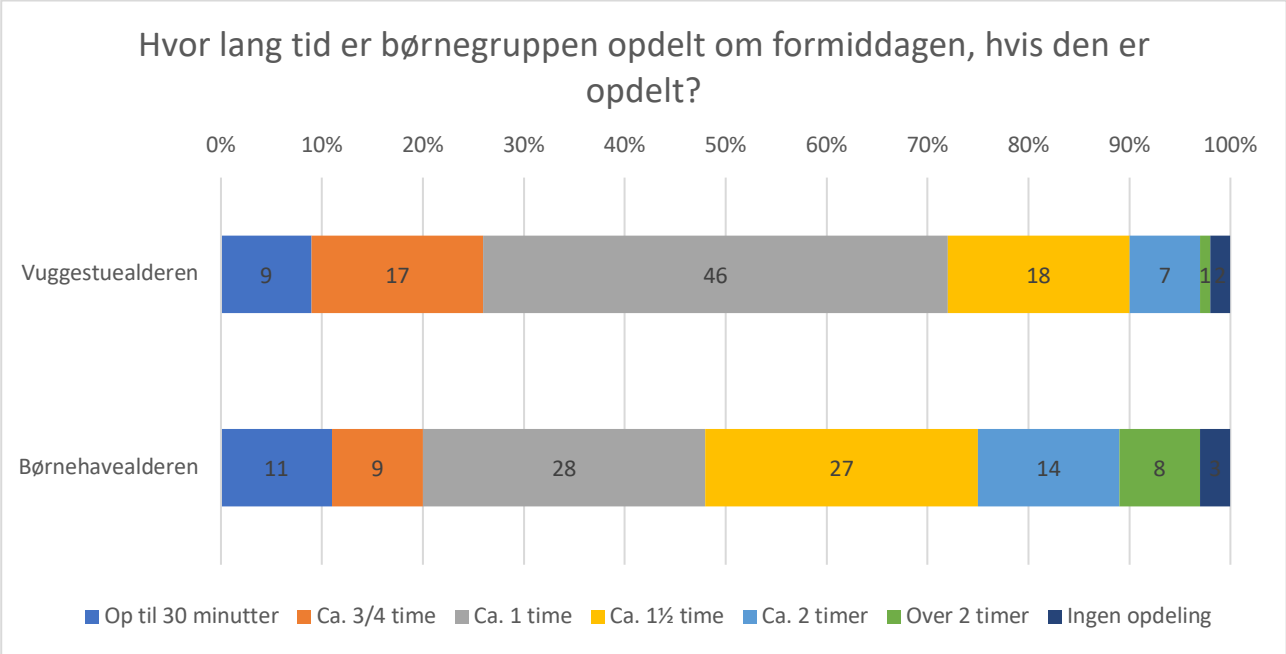
Figur 4

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=570.

De fleste steder arbejdes der i mindre grupper i en time eller mere, jf figur 5.

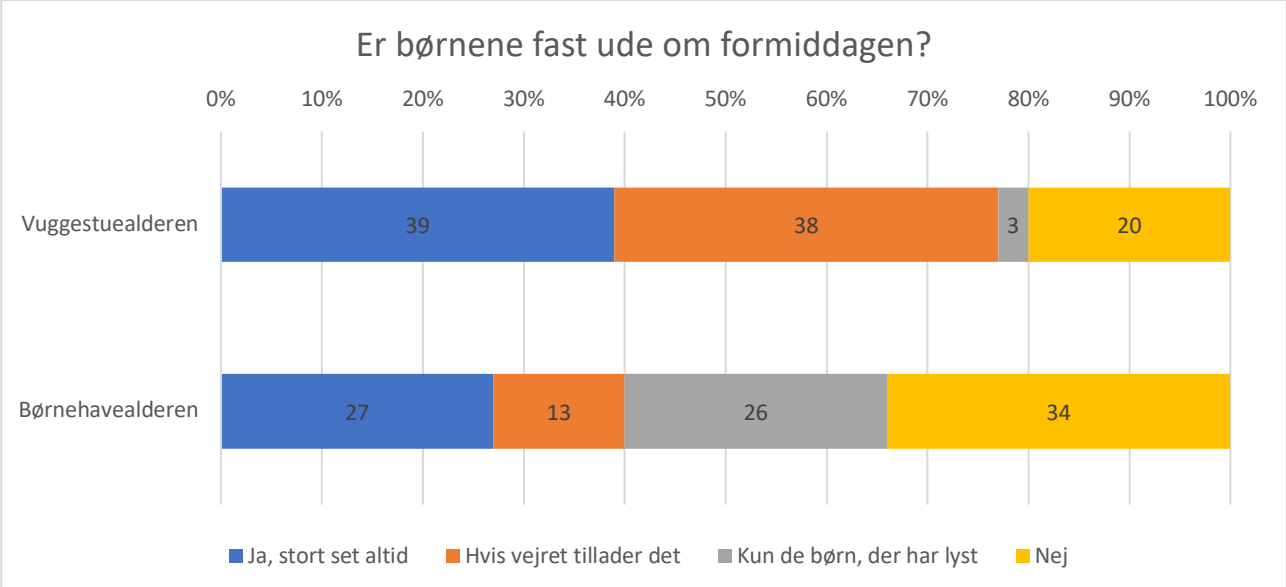
Figur 5.

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=559.

Desuden er man mange steder ude om formiddagen – i hvert fald hvis vejret tillader det. Det gælder især vuggestuegrupperne. Jf. figur 6.

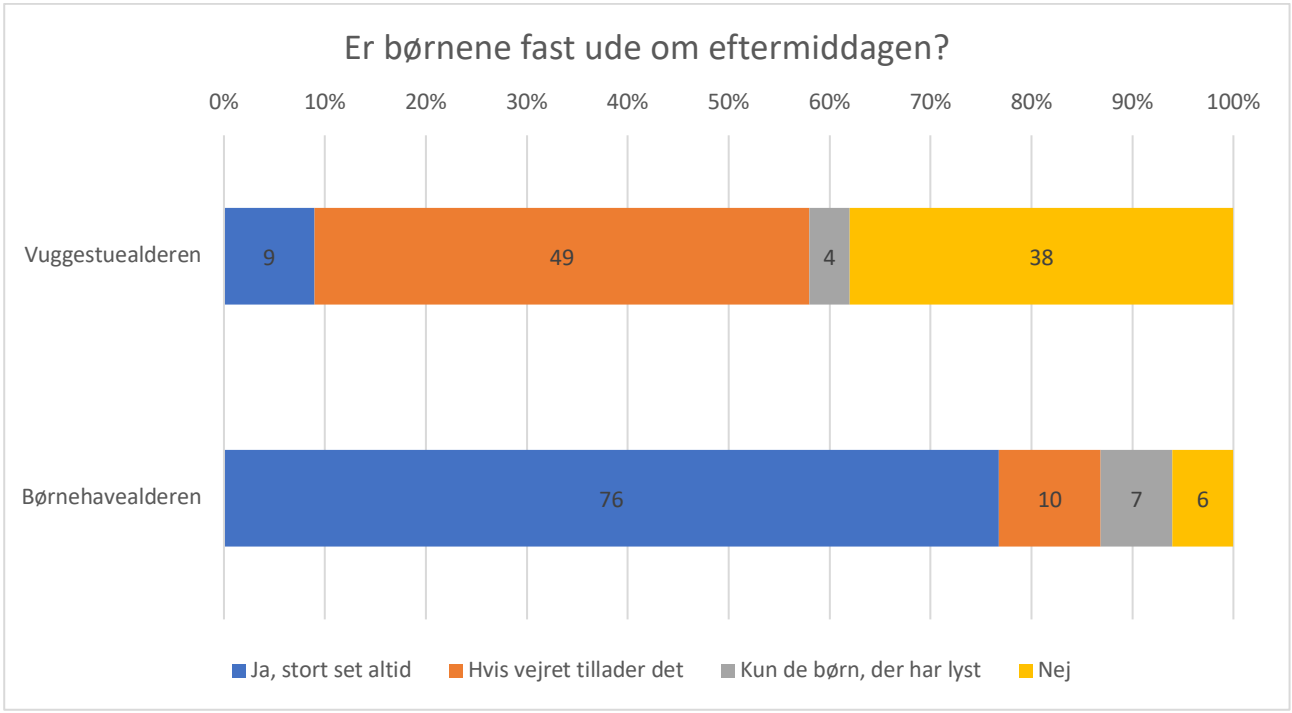
Figur 6.

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=567.

Til gengæld er vuggestuebørnene ikke så meget ude om eftermiddagen, jf. figur 7. Men langt de fleste børnehavebørn er ude om eftermiddagen. Forskellene hænger formentlig bl.a. sammen med, at vuggestuebørnene ofte sover til middag.

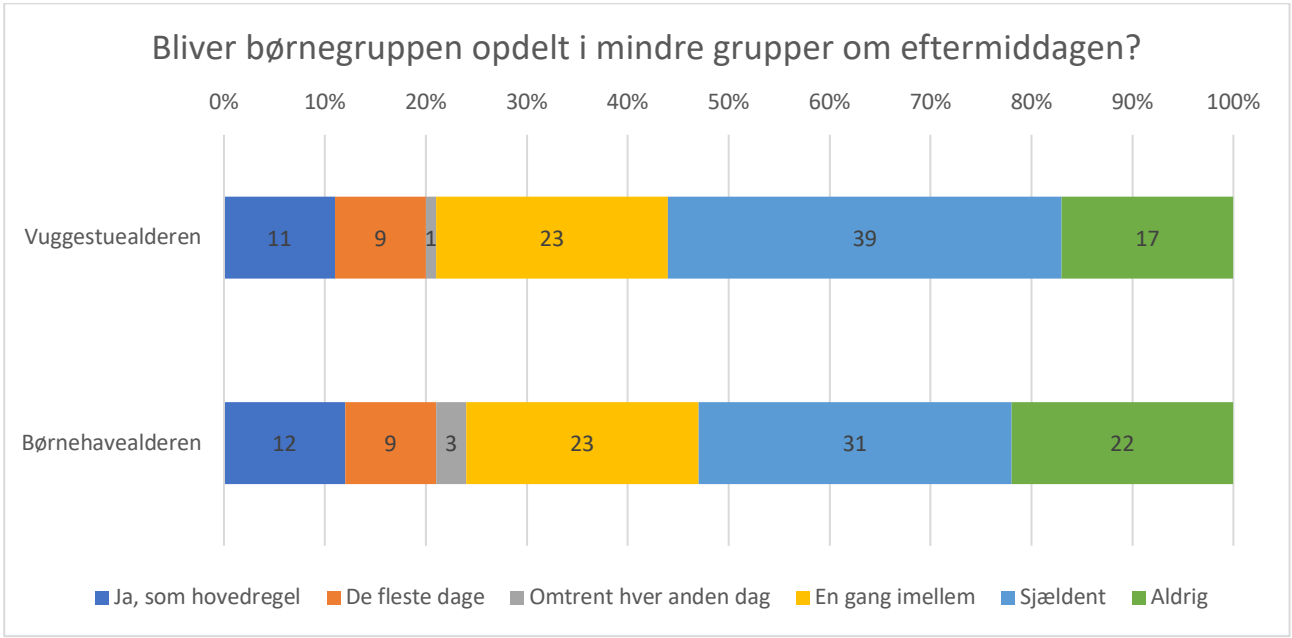
Figur 7.

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=567.

Endelig viser figur 8 opdelingen i mindre grupper om eftermiddagen. Det finder kun sted i begrænset omfang.

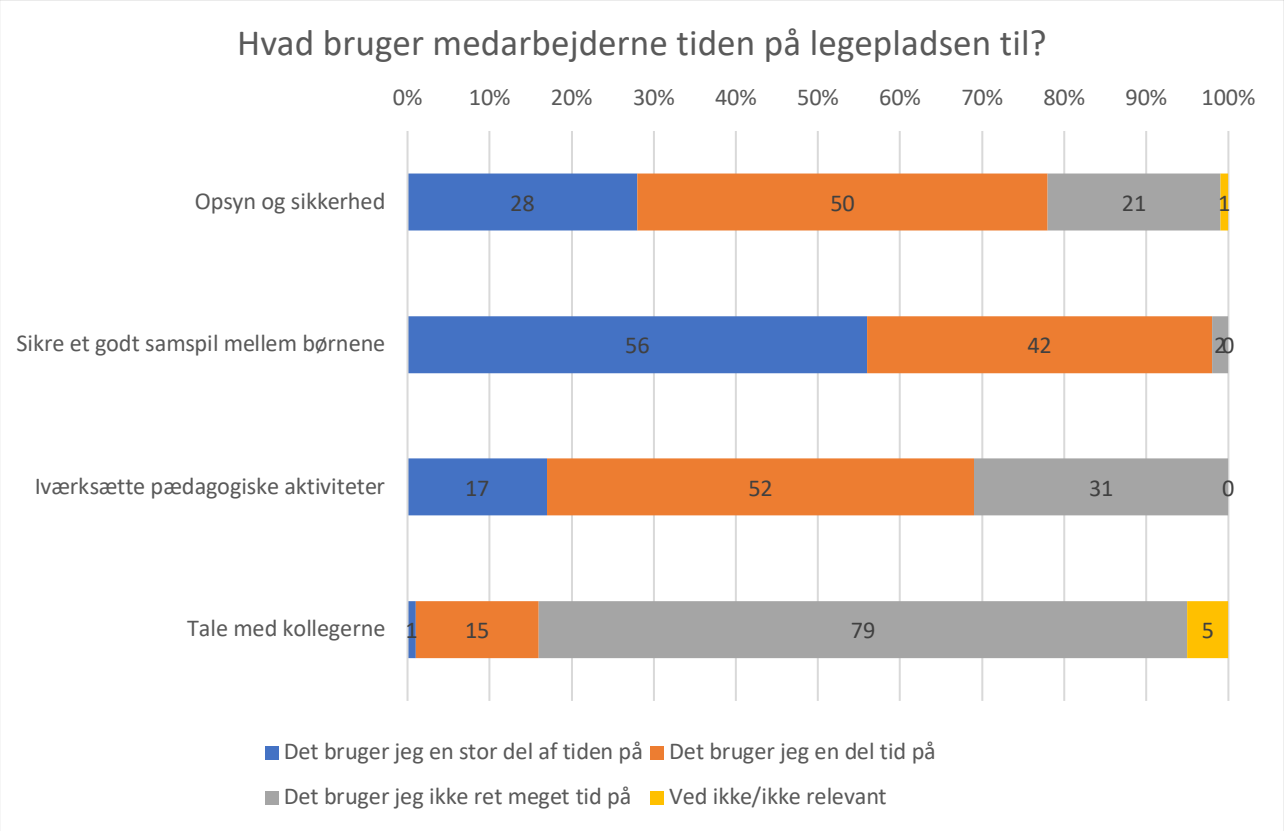
Figur 8.

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=566.

Figur 9 viser, hvad stuemedarbejderne mener, de bruger tiden på legepladsen til.

Figur 9

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=620.

Det fremgår, at den opgave, der bruges mest tid på, er at sikre, at børnene kommer godt ud af det med hinanden. En mulig forklaring kan være, at aktiviteterne på legepladsen som udgangspunkt styres af børnene selv, men at det pædagogiske personale regulerer det sociale samspil og er med til at finde på legemuligheder.

3. Læreplan og kvalitetssikring

Den vigtigste kvalitetssikring og kvalitetsudvikling i daginstitutionerne er formentlig den, der finder sted i det daglige – gennem medarbejdernes refleksioner og indbyrdes sparring. Hertil kommer lederens dialog med de enkelte medarbejdere og den dialog, der finder sted på personalemøder.

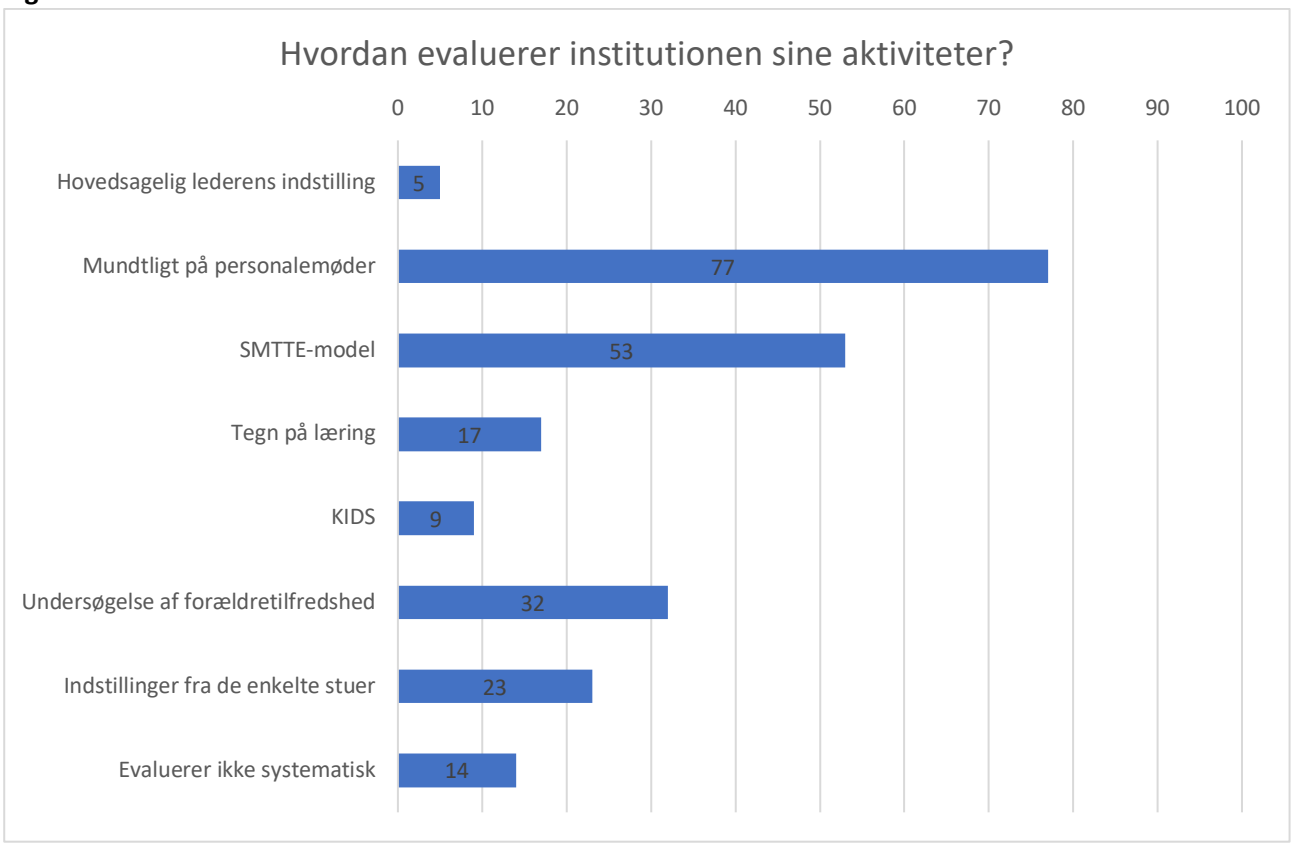
Men den formaliserede kvalitetssikring kan naturligvis også være vigtig. Den foregår dels i den enkelte institution, hvor rammerne er læreplanen og den lokale evaluering – et arbejde, som er forankret i forældrebestyrelsen.

Hertil kommer det kommunale tilsyn og kommunale kvalitetsmålinger m.v., som danner grundlag for en eventuel kommunal kvalitetsindsats.

3.1. Den lokale evaluering

Institutionerne kan bruge en række forskellige metoder og redskaber til at evaluere sine aktiviteter. Dette er belyst gennem spørgsmål til lederne. Resultaterne fremgår af figur 10.

Figur 10

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=699

Det ses, at de fleste institutioner evaluerer læreplanen mundtligt på personalemøder. Desuden anvender godt halvdelen af institutionerne SMTTE-modellen. SMTTE-modellen har navn efter dens fem elementer:

1. **S**ammenhæng: Hvad er vilkårene?
2. **M**ål: Hvad vil vi gerne opnå?
3. **T**egn: Hvordan kan vi se (høre), at vi er på vej mod målet?
4. **T**iltag: Hvilke handlinger/aktiviteter skal igangsættes for at nå målet?
5. **E**valuering: Nåede vi vores mål? Hvorfor/hvorfor ikke?

Modellen har karakter af en "huskeseddel": Hvilke elementer skal indgå i de overvejelser, man gør sig omkring pædagogiske tiltag, og hvordan sikrer man sig en senere evaluering. – Hvorfor gør vi det, vi gør? En del kommuner har regler om, at nye tiltag *skal* behandles efter den dagsorden, som modellen sætter. Men SMTTE-modellen har ikke karakter af et selvstændigt evalueringsredskab.

I ca. en tredjedel af institutionerne indgår undersøgelser af forældretilfredshed i evalueringen.

197 institutioner har angivet andre metoder til evalueringen. En gennemgang af disse svar viser stor forskellighed.

Godt halvdelen beskriver, at de bruger modeller eller koncepter til evalueringen. Det kan være vanskeligt at sige helt nøjagtigt, hvilke redskaber, ledernes oplysninger henviser til, da nogle modeller, selv om de har forskellige navne, indholdsmæssigt ligger meget tæt på hinanden.

Institutionerne nævner følgende evalueringsmodeller: 7- kanten, aktionslæringsskemaer, børneinterview, Det didaktiske proceshjul, Dialoghjul, ECCRS, EMU evaluering (Den styrkede lærerplan), eva-selvevalueringsskema, Evalueringskoncept, film, Forandringsmodel og vækst, Forandringsmodellen, Fremtidens Dagtilbud, ICDP-programmet, GLK, Kolb læringscyklus, KOMPAS, Kompetencehjulet, KVALid, Læreplanstræet, Læringscirklen, Læringsstregen, PLC, Praksisfortællinger, Pædagogisk idrætskema, Rambøll hjernen og hjertet, Refleksionsbladet, Refleksionsskema, ROYE model, Steiner evalueringsskemaet, TRAS, Vækstmodellen.

22 institutioner angiver, at de benytter evalueringsskema og modeller, som enten kommunen eller de selv har udarbejdet.

> *Vi evaluerer vores pædagogiske aktiviteter via vores evalueringsskema, som er udarbejdet fra kommunal side. Evalueringen er en opfølgning på vores skema for retning og vores skema for planlægning*
>
> *Via kommunal fælles faglig ramme*
>
> *Vi har udviklet vores eget evalueringsmateriale, som vi anvender i forbindelse med forskellige aktiviteter*
>
> *Institutionens eget planlægning- og evalueringsredskab*

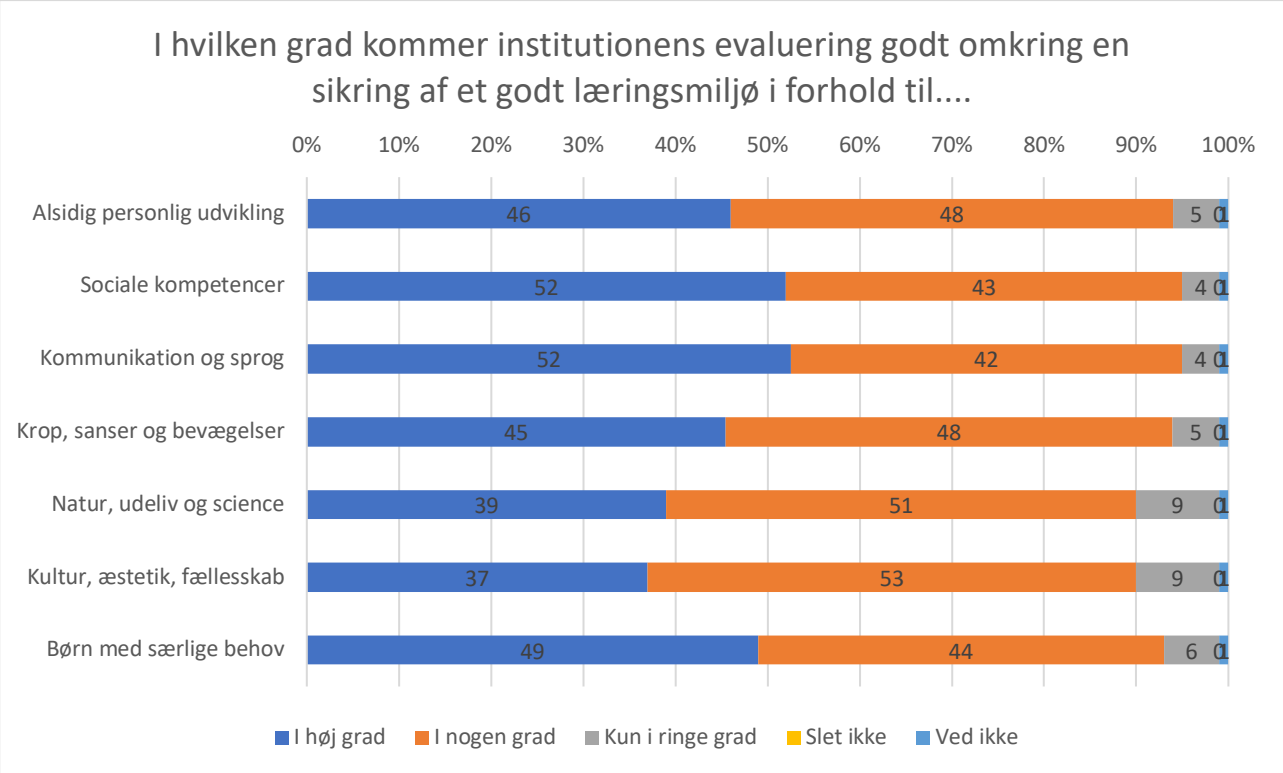
Mange beskriver, at de evaluerer uden at angive, hvilken model, de bruger, andre giver udtryk for, at de skal i gang med at lave en evalueringsmodel. Der er ikke på baggrund af ledernes svar i denne undersøgelse mulighed for en nærmere analyse af institutionernes evalueringsmetoder. Men det kan ses, at der er en stor forskellighed i institutionerne tilgang.

Også klyngelederne er blevet spurgt om, hvordan evalueringen sker. Hele 81 pct. af svarpersonerne angiver, at de anvender SMTTE-modellen, og 55 pct. anvender undersøgelser af forældretilfredshed. Når

procenterne er højere end for de lokale ledere, kan det forklares ved, at områdelederen vil svare "ja" til, at man fx bruger SMTTE-modellen, hvis blot ét af de lokale huse bruger den.[4]

Omkring halvdelen af lederne mener, at den evaluering, man foretager, i høj grad kommer omkring læreplanstemaer, børn med særlige behov og hverdagssituationer. Der er imidlertid lige så mange, som kun mener, at det sker "i nogen grad". Dette fremgår af figur 11 og 12.

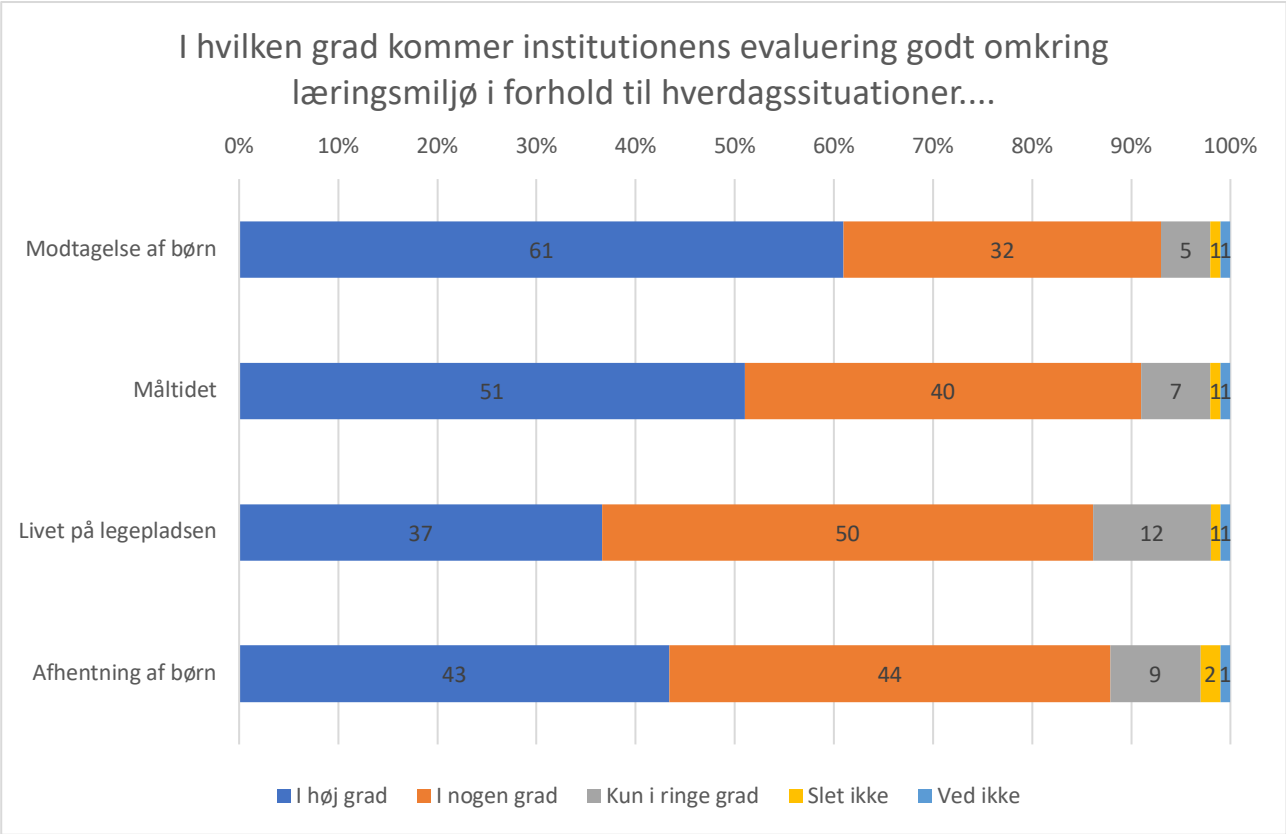
Figur 11

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=684

[4] Antallet af besvarelser fra områdeledere er i øvrigt for lille til, at besvarelserne analyseres nærmere.

Figur 12

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=685

3.2. Den styrkede pædagogiske læreplan

1. juli trådte den lovbestemte styrkede pædagogiske læreplan i kraft. Daginstitutionerne har dog to år til at implementere den fuldt ud.

Nogle vigtige tendenser i den styrke pædagogiske læreplan er bl.a. understregningen af børneperspektivet og af, at læring i dagtilbud bygger på leg – og at læring ikke blot er noget, som sker i korte forløb, men at alle dagens aktiviteter må bedømmes i et læringsperspektiv. Desuden betones samspillet med forældrene om børnenes læring og udvikling mere, og det gøres klart, at kvalitetssikring primært sikres gennem den enkelte institutions evalueringskultur – ikke ved kommunal kontrol.

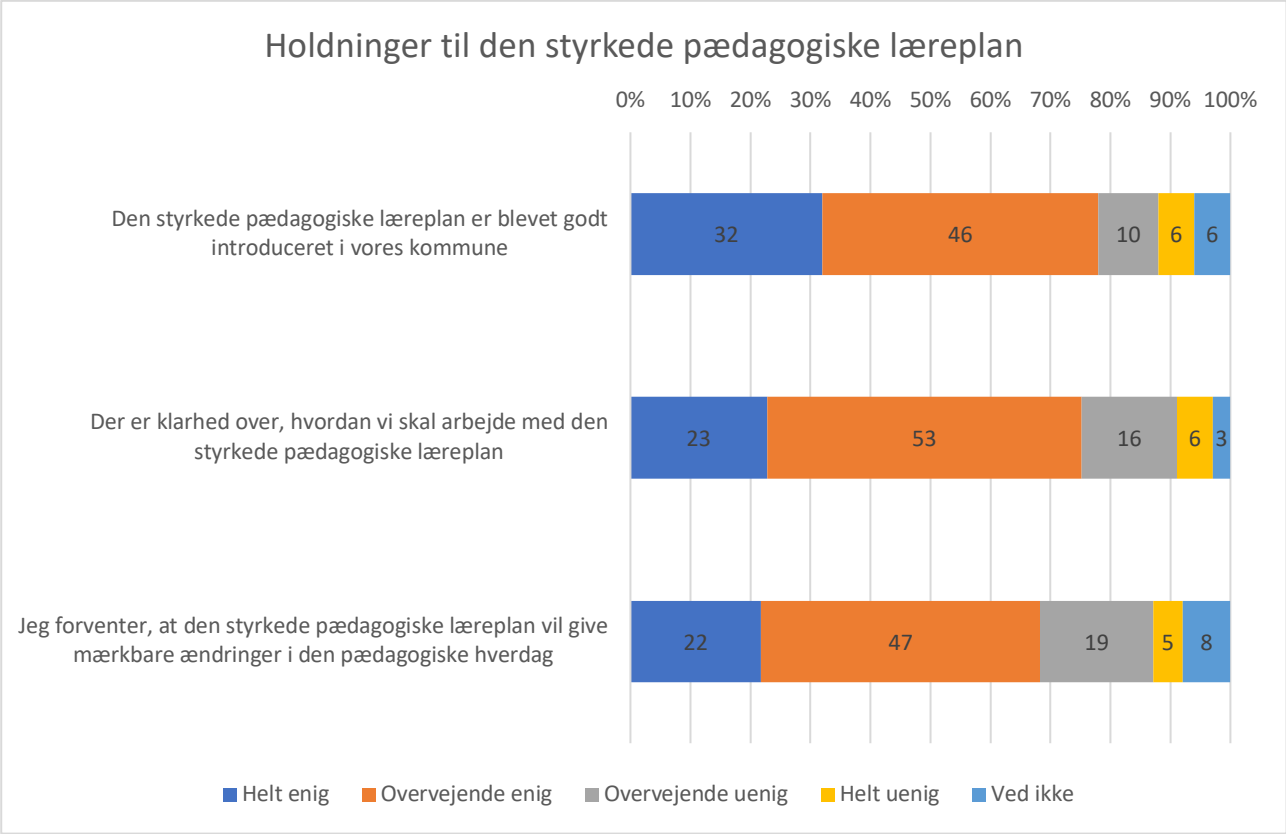
Den styrkede pædagogiske læreplan betyder bla.:

- Kommunalbestyrelsen skal ikke længere godkende læreplanen.
- Lederen af dagtilbuddet skal sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.
- Kravet om, at de enkelte dagtilbud lokalt skal opstille mål for børns læring indenfor hvert af de 6 temaer er ophævet.
- Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.

- Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i det pædagogiske arbejde.
- Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan de ældste børns sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges i et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen, SFO eller fritidshjem.
- Den pædagogiske læreplan skal beskrive, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så deres trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.
- Staten og kommunen skal som udgangspunkt ikke pålægge dagtilbuddene tiltag, mål eller koncepter, der rækker ud over den pædagogiske læreplan.
- Dagtilbud i samarbejde med forældrene skal sikre børn en god overgang fra hjem til dagtilbud og mellem dagtilbud.

Lederne er blevet bedt om at vurdere introduktionen af den styrkede pædagogiske læreplan. Svarene fremgår af figur 13.

Figur 13

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=700

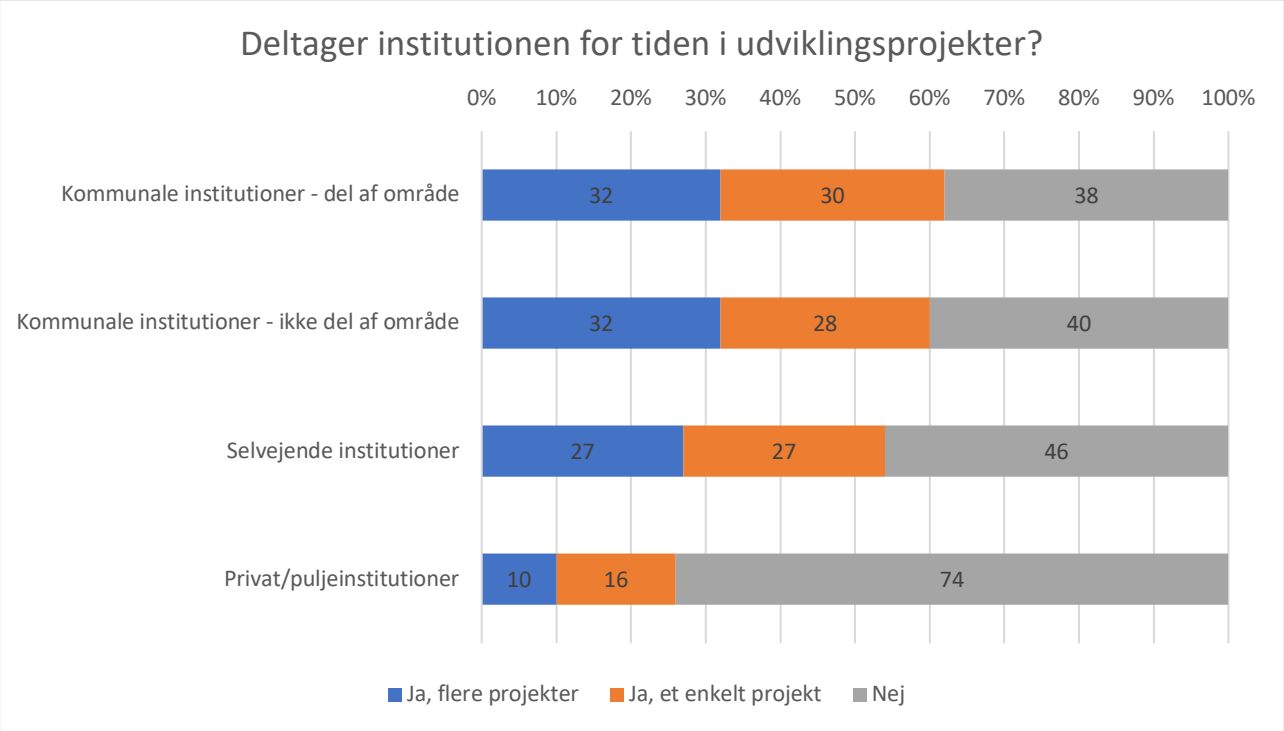
Man sporer i besvarelserne en overvejende positiv holdning til den styrkede pædagogiske læreplan, men det er for tidligt at sige, at den er blevet introduceret med succes. Halvdelen mener, at der kun i "nogen grad" er klarhed over, hvordan der skal arbejdes med den, og kun 22 pct. er helt enige i, at den styrkede pædagogiske læreplan vil give mærkbare ændringer i den pædagogiske hverdag. hvordan man skal arbejde med den. 47 pct. er "overvejende" enige i, at den styrkede pædagogiske læreplan vil give mærkbare ændringer i hverdagen.

3.3. Udviklingsprojekter

27 pct. af institutionerne deltog på undersøgelsestidspunktet i flere udviklingsprojekter. 27 pct. deltog i et enkelt udviklingsprojekt, mens 46 pct. ikke deltog.

Som det fremgår af figur 14, er deltagelsen i udviklingsprojekter forholdsvis lille i privatinstitutioner.

Figur 14

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=694

Godt halvdelen af institutionerne (354) har angivet at de deltager i projekter. Det har været muligt af rubricere 239 af disse svar.

109 af institutioner deltager i projekter, der omhandler Den Styrkede pædagogiske lærerplan.
61 institutioner deltager i forskellige former for sprogprojekter
17 deltager i projekter om læringsledelse
12 deltager i ICDP projekter
10 deltager i projektet De Utrolige År (DUÅ)
10 deltager projekt Sangglad
8 deltager i projekter omkring "Tidlig indsats"
6 deltager i projekt om science og udeliv
6 deltager i KIDS
4 deltager i et madprojekt
4 deltager motorik projekter
3 deltager i projekter om barnets 1000 første dage.

4. Inklusion

60 pct. af institutionerne oplyser, at de det sidste år har foretaget underretning til kommunen på grund af mistanke om mistrivsel eller utilfredsstillende forhold i hjemmet. Heraf har 31 pct. foretaget flere underretninger.

50 pct. af daginstitutionerne oplyser, at de har børn, der sjældent deltager i fællesskabet med de andre børn. 13 pct. har flere af disse børn.

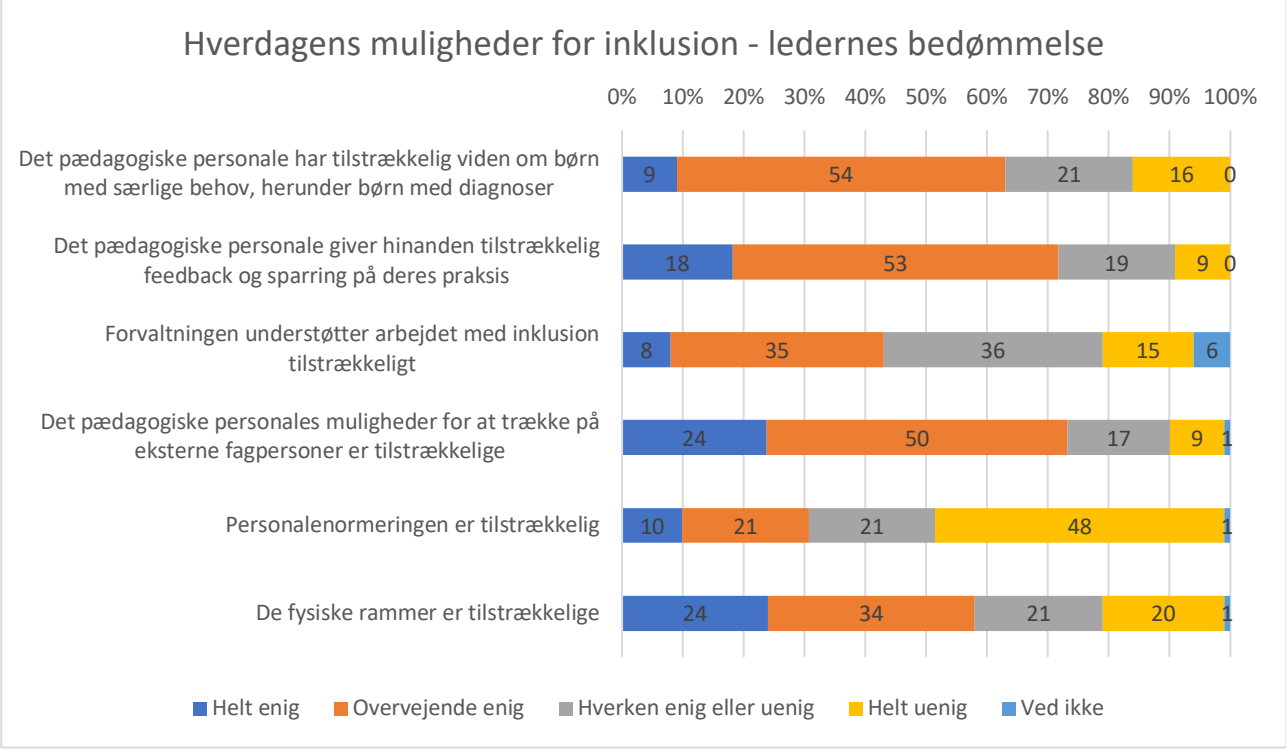
83 pct. af institutionerne har børn, der er blevet udredt af PPR.

Lederne er blevet spurgt om hverdagens muligheder for inklusion ved, at de har erklæret sig enige/uenige i følgende udsagn:

- Det pædagogiske personale har tilstrækkelig viden om børn med særlige behov, herunder børn med diagnoser
- Det pædagogiske personale giver hinanden tilstrækkelig feedback og sparring på deres praksis
- Forvaltningen understøtter arbejdet med inklusion tilstrækkeligt
- Det pædagogiske personales muligheder for at trække på eksterne fagpersoner er tilstrækkelige
- Personalenormeringen er tilstrækkelig
- De fysiske rammer er tilstrækkelige

Svarfordelingen fremgår af figur 15.

Figur 15

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=722

4.1. Ledernes uddybende kommentarer om inklusion

Der er i alt 118 ledere, der har valgt at komme med uddybende kommentarer omkring inklusion. Langt over halvdelen omhandler vanskeligheden ved at nå alle børn. Flere af kommentarerne bærer præg af afmagt fra ledernes side. Generelt er tonen i svarene skrappere og mere kritisk, end vi har set i tidligere undersøgelser.

Lederne er ofte ret præcise i beskrivelserne. Lederne oplever, at børnenes spottes og udfordringerne kortlægges, men at der ikke er ressourcer til at støtte børnene. Det er altså ikke viden om og støtte til inklusionen, der mangler i følge hovedparten af kommentarerne fra lederne, men simpelthen tid hos medarbejderne til at være omkring børnene.

De øvrige kommentarer omhandler fysiske rammer, vanskeligheder ved at få relevant vejledning, oplevelser af træghed i systemerne og generelle kommentarer om inklusionen.

Dårlige fysiske rammer gør det vanskeligt at lave inkluderende fællesskaber i overskuelige grupper. Nogle påpeger også, at ventetiden i systemerne på fx ambulant børneterapi fra et halvt til et helt år. Det opleves frustrerende, når det er her og nu, der er brug for hjælpen. Nogle ledere i private institutioner påpeger, at de ikke kan trække på kommunens inklusions team som de kommunale institutioner.

Ca. hver fjerde af kommentarerne omhandler generelle kommentarer om inklusion, hvorledes man arbejder med det, og også eksempler på, at man har ressourcerne, og at man oplever, at det lykkedes.

Vi ved, hvad der skal gøres, men der mangler medarbejderne til at være om børnene.

Børn, der kræver en voksen mere eller mindre konstant, kræver ekstra timer. Mange oplever, at de får for få timer eller ingen timer. Det betyder, at der går tid fra den resterende børnegruppe. Der skal økonomi til, hvis inklusionen skal lykkedes.

> *Når vi har enkelte børn, der kræver en voksen mere eller mindre konstant, får vi tildelt 6 timers støtte om ugen. Der går rigtig, rigtig meget tid fra de andre børn.*
>
> *Personalet er kompetent, men mangler tid til sparring og hænder til at guide børnene. Det går udover alle børn. Vi har et godt samarbejde med PPR, men de har også travlt.*
>
> *Der er ikke hænder nok til at nå alle børn med særlige behov, og det er minimalt, hvad der gives af støttetimer*
>
> *Der er rigtig fint, at vi skal arbejde inkluderende - det giver mening, men det koster flere ressourcer - ikke mindst til afholdelse af møder omkring de enkelte børn - når de ikke gives, så undermineres vores normering stille og roligt.*
>
> *For at kunne opnå succes med inklusion kræver det en bedre normering. Sådan at der er voksne nok til at varetage børnenes behov og støtte deres samspil.*
>
> *Det er en stor udfordring at have flere børn med fokuseret indsats ift. inklusion og ingen mulighed for at få tilført puljetimer til dette arbejde.*

Det er muligt at få sparring vedr. inklusionsbørn, men ikke hænder/timer

Vi har pt et barn, der kræver nærmest 100% støtte af en medarbejder. Vi har haft forløb med både ressourcepædagog og ergoterapeut, men føler ikke rigtigt, at de har kunnet hjælpe os med at komme ind til "kernen" i problematikken omkring barnet - at barnet har svært ved at fungere på lige fod med de andre børn generelt.

Der er børn med ressourceplads, der har problemer langt større end beskrevet i formålet med pladserne, men der er ingen institution til målgruppen (følelsesmæssige og sociale problemer, tidligt skadet på grund af omsorgssvigt)

Det er ikke nok med viden og indsigt, hvis der ikke er hænder nok.

Inklusion er mulig, når man får tilført ekstra ressourcer til børn med udfordringer. Vejen hertil er lang. Det kræver meget skrivearbejde, hvilket tager tid fra pædagogernes tid med børn.

Svært da normeringen er helt i bund. Vi kan ikke lave mindre grupper - så er der igen til resten!

Vores vuggestue har ca. 45% børn under 1 år - det kræver meget tid til omsorgsarbejdet - og praktisk arbejde - den tid skal tages fra den daglige pædagogiske indsats - også inklusion - små børn kræver mere tid - de skal sove individuelt - spise individuel - og ofte forskudt af de andre børn - normeringer i vuggestuerne bør tage hensyn til dette - der bliver flere og flere små børn i vuggestuen.

Når antallet af børn med særlige behov / diagnoser bliver for stort, og antallet af børn med "normale" behov er tilsvarende mindre, så kræver det ganske enkelt flere hænder - højere normening.

Private institutioner kan ikke få faglig vejledning og hjælp

I xxxxx kommune kan private institutioner søge puljetimer til arbejdet med børn, der skal inkluderes. Der bevilliges dog kun 4 timer pr. barn, hvilket selvfølgelig ikke er nok. Vi lægger selv ekstra timer ind, hvis vi finder det nødvendigt, for at barnet og gruppen kan være i trivsel.

. Vi har ingen psykolog tilknyttet og har svært ved at få hjælp herud til at understøtte og vejlede personalet (og mig). Der er mangeartede pædagogiske opgaver, som er anderledes i en lille subkultur, som en landsby er.

Fysiske rammer påvirker inklusionen

Vi har for få små rum til mindre grupper.

Behovet for at arbejde med og skabe små læringsmiljøer, hvor børnene har mulighed for at trække sig tilbage og lege i smågrupper, er udfordret af institutionens indretning både ude og inde. Det problematiserer muligheden for at lave inkluderende fællesskaber i overskuelige grupper.

De fysiske rammer er under al kritik generelt ift. de pædagogiske opgaver, herunder inklusionsopgaven

Vi har brug for flere fysiske rum til at arbejde med børnene i mindre grupper. En generel opnormering vil selvfølgelig altid være at foretrække.

Stigende problem at inkludere, nogle ledere sætter spørgsmålstegn om nytten

Flere børn pr. medarbejder med større udfordringer end set tidligere. Tungere problematikker vi slet ikke er gearet til.

Børnehuset inkluderer børn, der ikke selv har udbytte af inklusionen eller som tilfører fællesskabet noget positivt.

Inklusion kan være et problem, når der for mange børn, som skal have støtte ... hvem hjælper hvem?

Oplevelser af ventetid i systemerne.

De udsatte børn og familier går alt for ofte og venter for længe på at komme igennem systemet. Fx er ventetiden på at komme i den ambulante børneterapi fra et halvt til et helt år. Det er frustrerende, når det jo er her og nu, at vi har brug for hjælpen. Det samme gælder for udredninger. Ventetiden kan være svær for både institutionen og familierne. Vi har til gengæld næsten ingen ventetid på aftaler med PPR i forvaltningen.

Det er alt for langsomt og bureaukratisk at få den nødvendige støtte til børn med særlige behov - fuldstændig grotesk langsomt.

Generelle kommentarer om inklusion.

Det er ikke inklusion, der foregår i det danske børnehuse, men vi er gode til at rumme børn med udfordringer, og vi er gode til at få den ind i børnefællesskabet

Vi har konsulenter tilknyttet, men det er især, når der er støtte på et barn, at vi modtager hyppig og kontinuerlig feedback. Lederne kan vælge at bruge deres ekspertise på personalemøder og pædagogiske dage. Her arbejder vi blandt andet med observation, feedback og pædagogisk analyse.

Vi har hver 5 uge møde med tværfaglige sparringspartnere bestående af Distriktsrådgiver/familie terapeut, psykolog, tale/hørekonsulent, sundhedsplejerske samt ergoterapeut. Her kan vi efter samtykke med forældrene drøfte deres barn og tilbyde 3 samtaler med socialrådgiveren, som også er familieterapeut. Vi indkalder efter møderne forældrene til et dialogmøde med de relevante sparringspartnere, og sammen laver vi en handleplan for deres barn, således at der er en rød tråd mellem hjem og dagtilbud.

4.2. Uddannelse/kurser i forhold til inklusion

Når det gælder uddannelse/kurser i forhold til inklusion, oplyser 55 pct. af lederne, at de det sidste år har deltaget i kurser/arrangementer på området.
16 pct. har været på kurser på 3 dage eller mere.

23 pct. har været på kurser på 1-3 dage.

18 pct. har været til arrangementer på fx en halv dag.

4.3. Særlig indsats for tosprogede

I 43 pct. af institutionerne er der mere end 10 pct. af børnene, der taler et andet sprog hjemme end dansk. I forhold til disse institutioner er lederne blevet spurgt, om de iværksætter en særlig indsats i forhold til de pågældende børn og familier.

93 pct. oplyser, at de gør en særlig indsats i forhold til sprogudvikling.

82 pct. oplyser, at de gør en særlig indsats i forhold til at sikre, at børnene leger på tværs af etnisk baggrund.

45 pct. gør en særlig indsats i forhold til forældrene.

8 pct. gør ikke en særlig indsats på dette område.

5. Tilsyn og samarbejde

5.1. Tilsyn

Ifølge Dagtilbudslovens § 5 skal kommunen føre tilsyn med indholdene i dagtilbuddene og den måde, hvorpå opgaverne udføres. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte og offentliggøre rammerne for, hvordan dette tilsyn udføres.

Traditionelt har denne opgave ligget hos de pædagogiske konsulenter. De pædagogiske konsulenter er typisk erfarne pædagoger, som fx har været ledere af en daginstitution og har taget en overbygningsuddannelse. De senere år har man dog i nogle kommuner valgt at lade andre faggrupper varetage tilsynet. Tabel 1 viser, hvor hyppigt den enkelte institution får tilsyn.

Tabel 1. Hyppighed af tilsynsbesøg i daginstitutioner med forskellig ejerform

	To gange årligt eller hyppigere	Omkring 1 gange årligt	Ca. hvert andet år	Sjældnere	Aldrig	I alt	N
	Pct. af institutioner						
Kommunale institutioner med områdeledelse	19	47	25	4	5	100	286
Kommunale institutioner uden områdeledelse	14	55	25	5	3	100	154
Selvejende institutioner	17	58	26	.	.	100	113
Privat/pulje	25	51	18	6	.	100	120
I alt	18	51	24	4	3	100	673

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=673.

74 pct. af lederne oplyser, at tilsynet foretages af en pædagogisk konsulent.

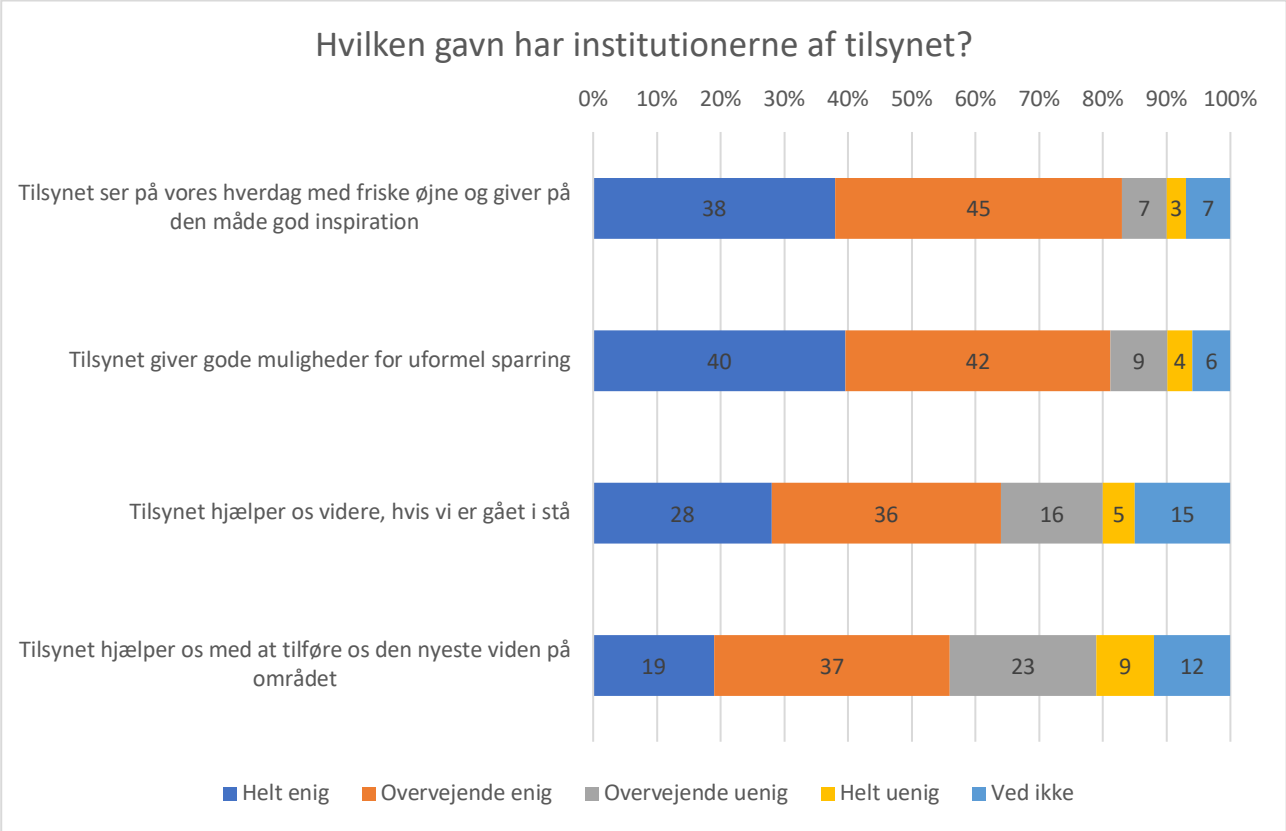
Næsten alle tilsyn (95 pct.) omfatter en dialog med lederen.

75 pct. omfatter en dialog med personalet.

59 pct. omfatter observationer med børnene.

Lederne er blevet bedt om at vurdere, hvilken gavn, de har af tilsynet. Resultaterne fremgår af figur 16.

Figur 16.

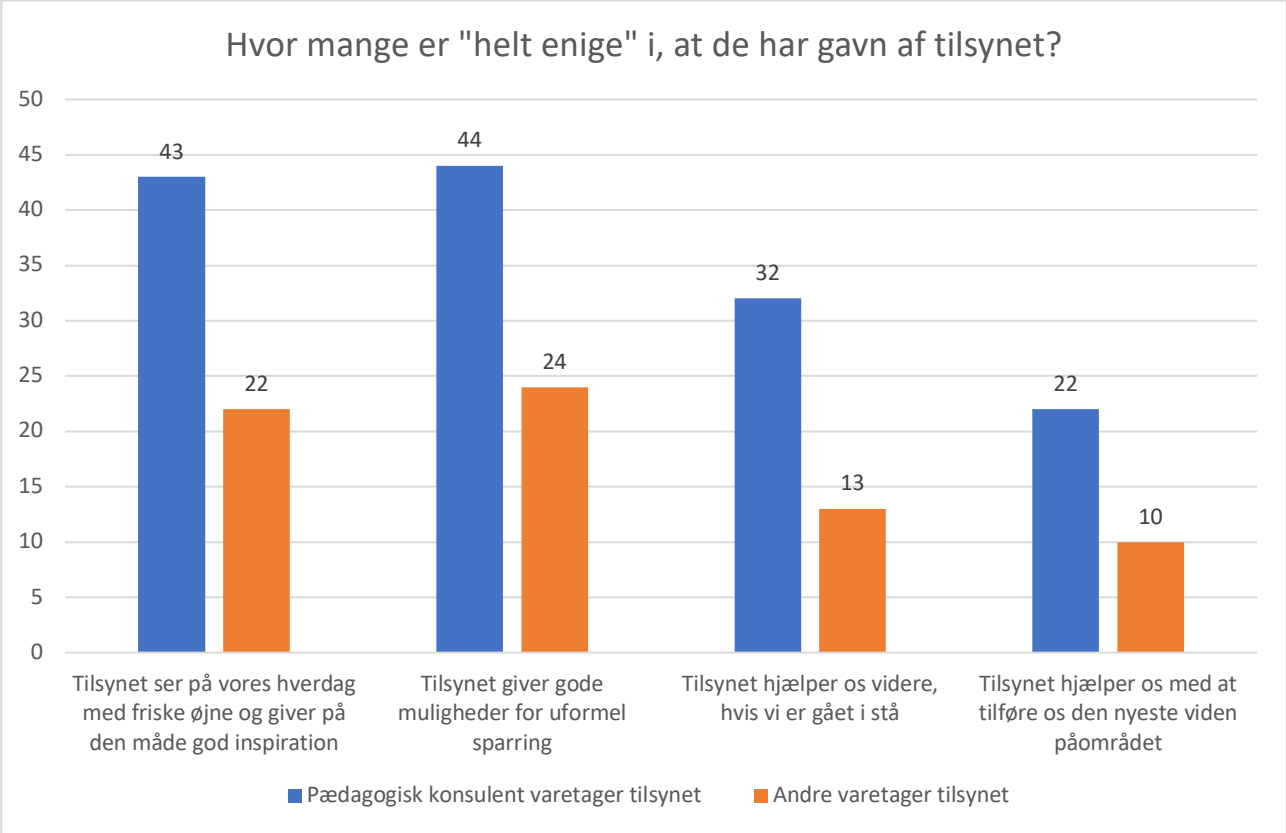
Kilde spørgeskema til lederne. N=675.

Det fremgår, at der er overvejende tilfredshed med tilsynet. Ca. 1/3 mener dog ikke, at tilsynet tilfører den nyeste viden.[5]

Der er forskel på ledernes oplevelser af den gavn, de har af tilsynet, alt efter om tilsynet varetages af en pædagogisk konsulent eller andre, jf. figur 17.

[5] Der er ingen nævneværdig forskel på svarfordelingen, hvis man ser på ejerform eller tilhørsforhold til et område/klynge.

Figur 17

Kilde: Spørgeskema til lederne: N=621. Kun institutioner med småbørn.

Det ses, at lederne klart oplever størst udbytte af tilsynet de steder, hvor der er en pædagogisk konsulent.

67 pct. af lederne angiver, at der er en eller anden form for opfølgning på tilsynet.

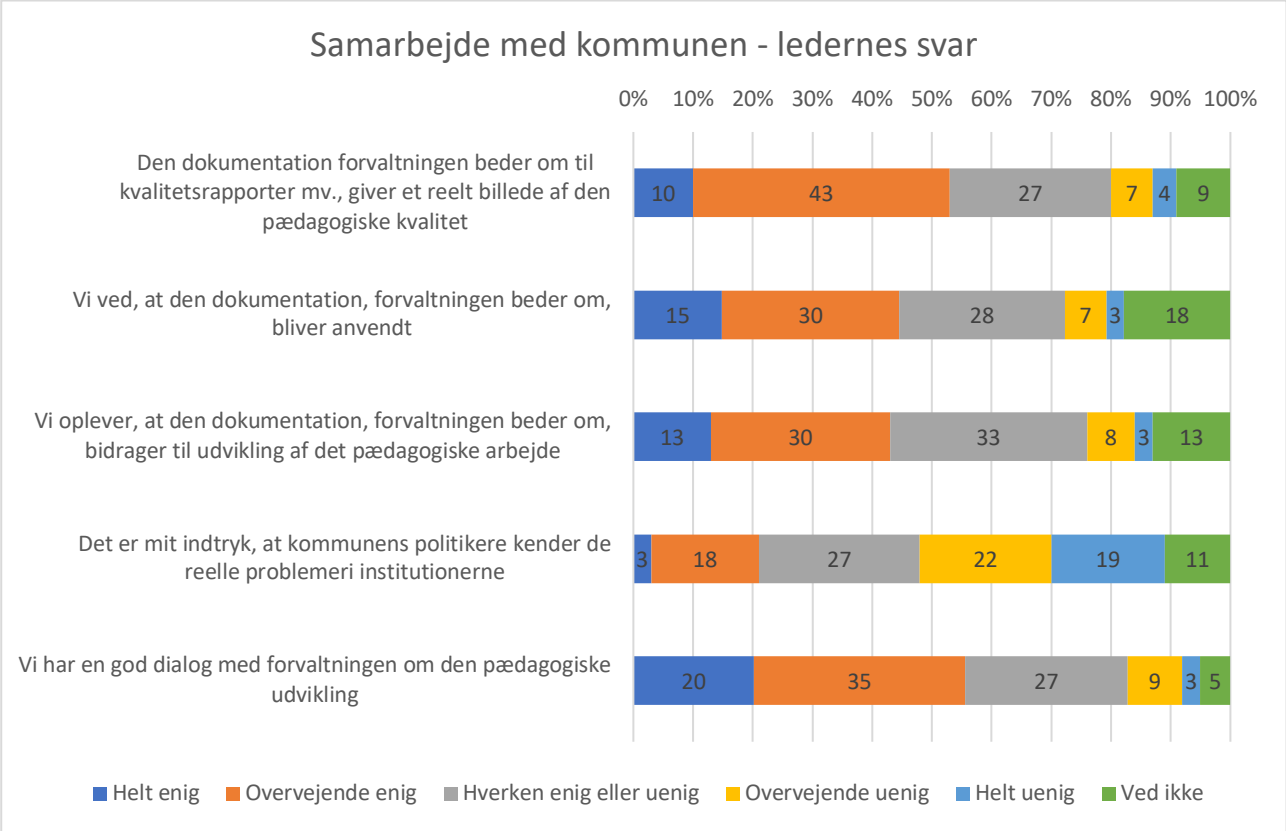
5.2. Samarbejde med kommunen

Såvel lederne af de enkelte daginstitutioner som områdelederne har fået en række spørgsmål, der skal belyse deres oplevelse af samarbejdet med kommunen:

- *Vi ved, at den dokumentation, forvaltningen beder om, bliver anvendt*
- *Vi oplever, at den dokumentation, forvaltningen beder om, bidrager til udvikling af det pædagogiske arbejde*
- *Det er mit indtryk, at kommunens politikere kender de reelle problemer i institutionerne*
- *Vi har en god dialog med forvaltningen om den pædagogiske udvikling*

Ledernes svar fremgår af figur 18.

Figur 18

Kilde spørgeskema til lederne. N=679.

Det fremgår, at lederne har en overvejende positiv oplevelse af samarbejdet med forvaltningen – dog med forbehold (især mange der svarer ved-ikke) nogle steder. I forhold til det politiske niveau er der ikke den store tro på, at kommunens politikere kender de reelle problemer.

Der er spurgt nærmere ind til denne problemstilling gennem spørgsmål, hvordan kontakten faktisk er mellem institution og det politiske niveau. Hovedindtrykket er, at kontakten er sparsom – eller finder sted gennem forvaltningen.

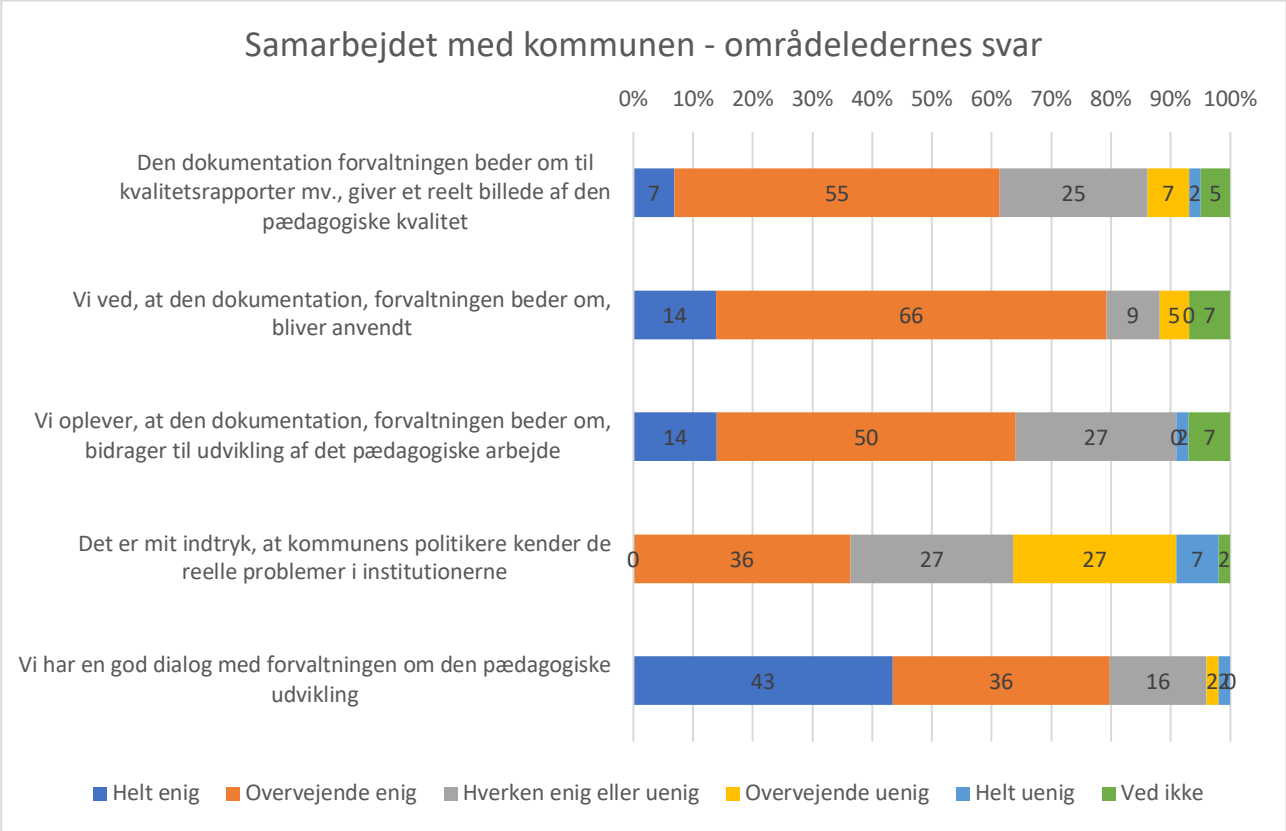
42 pct. af lederne oplyser dog, at der er regelmæssige dialogmøder mellem politikere og institutioner.

Men kun 11 pct. oplyser, at de regelmæssigt får besøg af kommunens politikere.

13 pct. mener, at de kan tage kontakt direkte til det politiske udvalg, hvis institutionen oplever problemer, man langt de fleste steder er dette ”no-go”.

Figur 19 viser, hvordan klyngelederne har svaret i forhold til kontakt med forvaltning/politisk niveau. Resultaterne må tages med forbehold på grund af det beskedne antal svarpersoner.

Figur 19

Kilde spørgeskema til områdelederne. N=44.

Figuren må fortolkes med varsomhed, da den bygger på få svarpersoner. Det er dog iøjnefaldende, at der slet ikke er nogen af områdelederne, der er "helt enige" i, at kommunens politikere kender de reelle problemer i daginstitutionerne.

6. Forældresamarbejde

Betydningen af samarbejdet med forældrene betones bl.a. i den reviderede Dagtilbudslov, hvor det i formålsbestemmelsen hedder:

"Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse og bidrage til, at børn får en god og tryg opvækst."

Dette mål kan naturligvis kun nås, hvis der faktisk er et godt samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale. I daginstitutionerne foregår dette samarbejde på tre niveauer:

1) Forældrene har indflydelse på principperne for tilrettelæggelsen af den pædagogiske hverdag gennem forældrebestyrelsen.

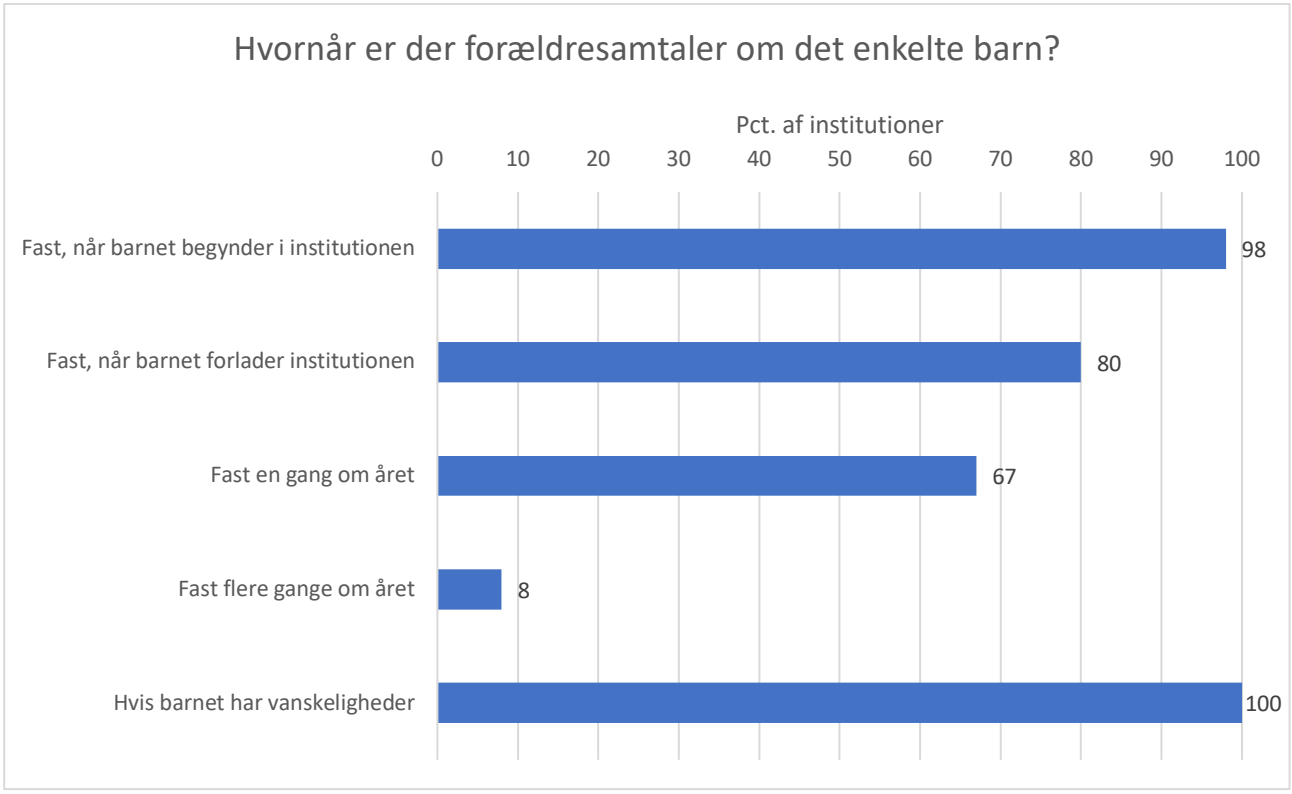
2) Forældrene til de enkelte børn deltager i forældrekonsultationer, hvor man gør status over det enkelte barns trivsel og læring.

3) Forældrene får ind imellem en uformel snak med det pædagogiske personale, typisk når de kommer med barnet, eller når det hentes.

6.1. Forældrekonsultationer

Figur 20 viser, hvornår institutionerne afholder samtaler med forældrene om det enkelte barn.

Figur 20

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=632. Institutioner med skolebørn er ikke medtaget

70 pct. af børnene er i dagtilbud, hvor der *enten* er faste samtaler én gang om året *eller* faste samtaler flere gange om året. I 2018 var tallet 66 pct.

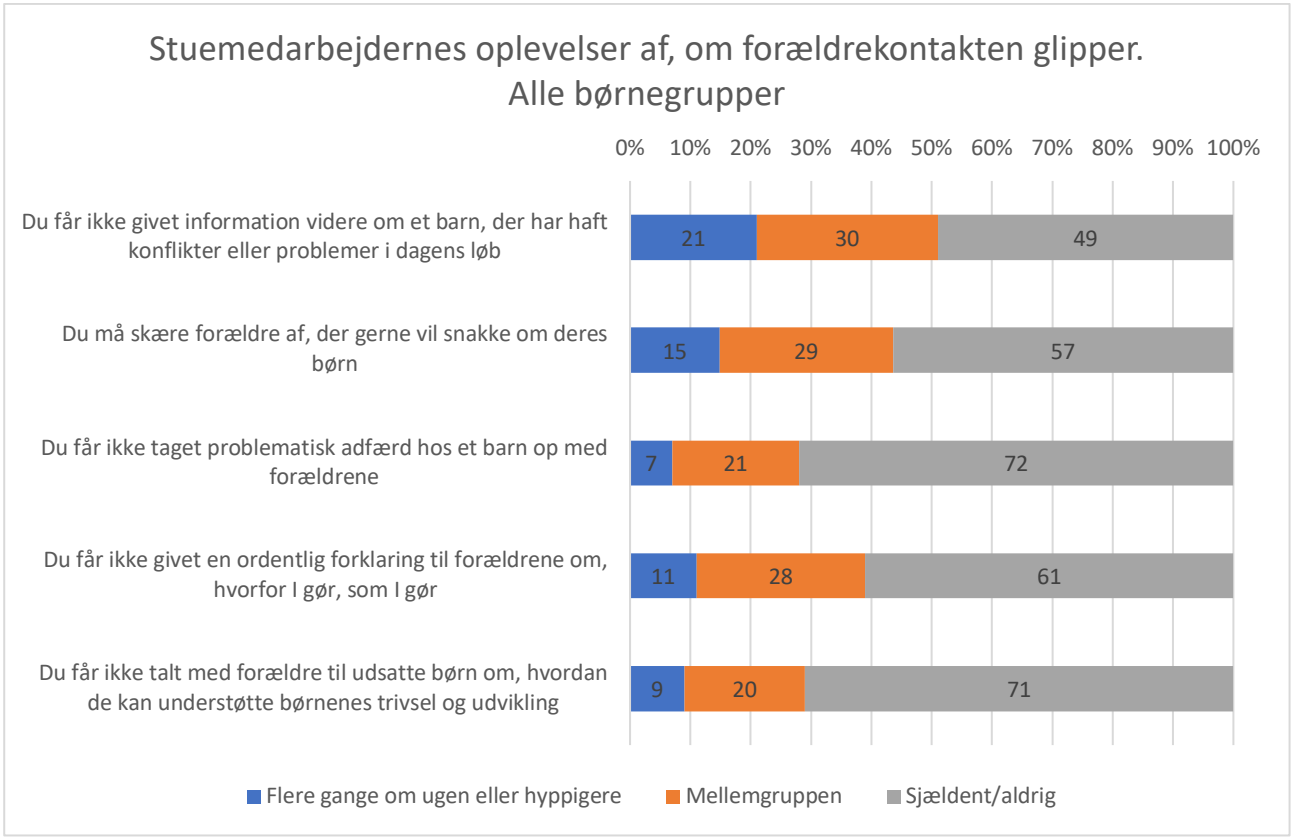
6.2. Det uformelle forældresamarbejde. Hvor ofte glipper det?

Som det fremhæves i Dagtilbudslovens formålsbestemmelse, er opgaven med at sikre barnet tryghed og trivsel et fælles ansvar for det pædagogiske personale og forældrene. Derfor er det vigtigt, at der er en tæt dialog i hverdagen mellem stuens medarbejdere og forældrene. For at vurdere dette har stuemedarbejderne fået en række spørgsmål, der skal belyse, hvor ofte dette evt. glipper:

– Du får ikke givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb
– Du må skære forældre af, der gerne vil snakke om deres børn
– Du får ikke taget problematisk adfærd hos et barn op med forældrene
– Du får ikke givet en ordentlig forklaring til forældrene om, hvorfor I gør, som I gør
– Du får ikke talt med forældre til udsatte børn om, hvordan de kan understøtte børnenes trivsel og udvikling

Figur 21 viser, hvordan stuemedarbejderne har svaret.

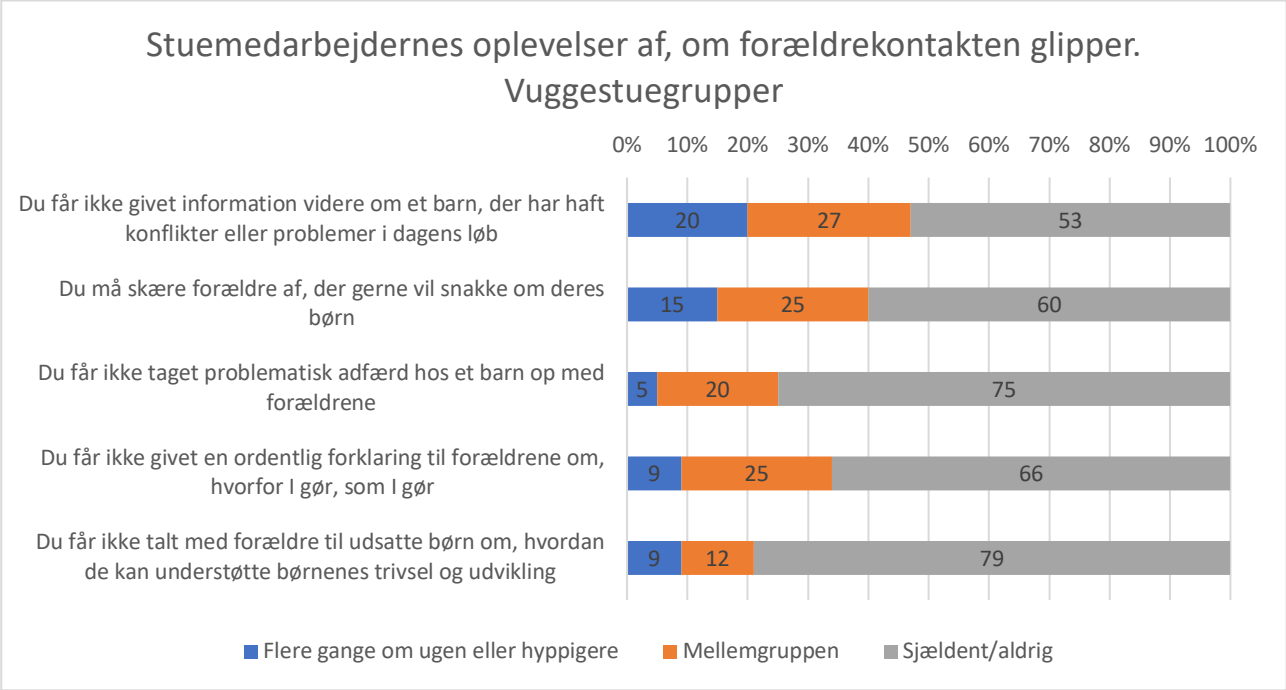
Figur 21

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=605

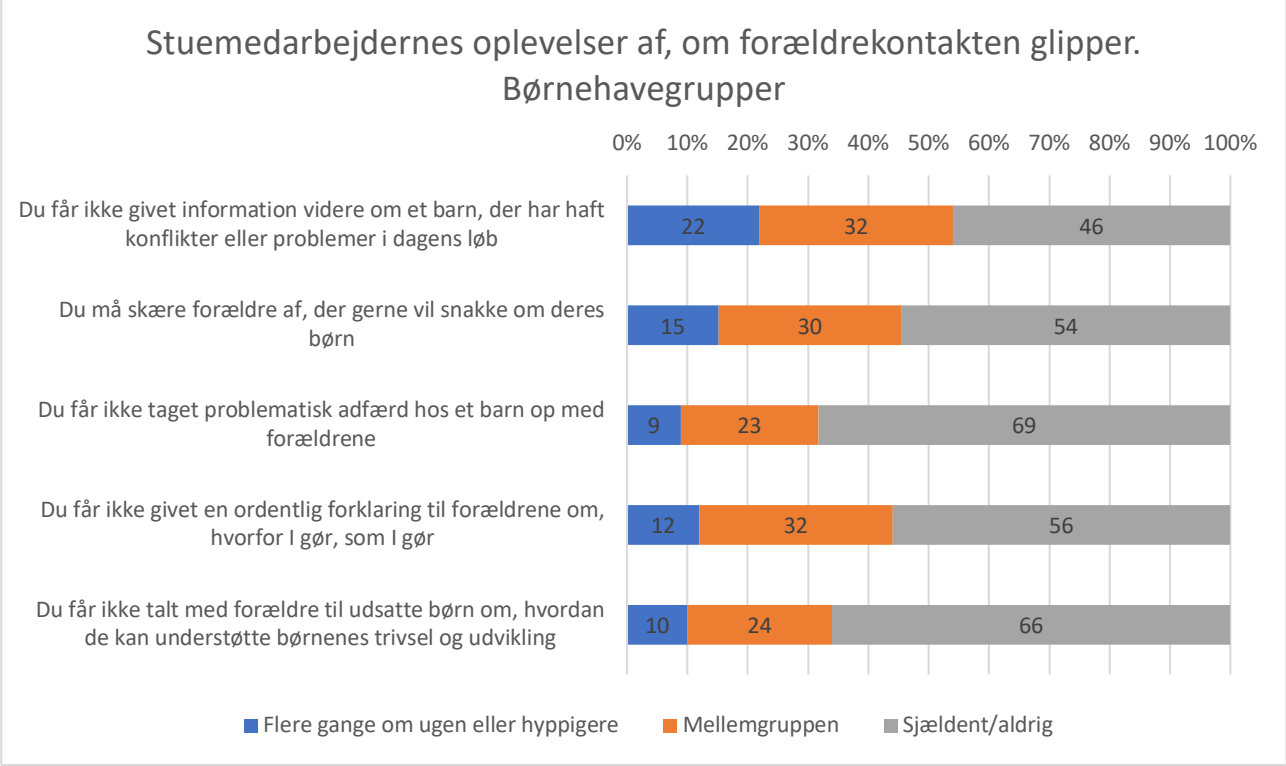
Figur 22 og 23 viser, hvordan svarfordelingen er i hhv. vuggestue- og børnehavegrupper.

Figur 22

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=202

Figur 23

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=351

Det ses, at der ikke er den store forskel på vuggestue- og børnehavegrupper.

Den hyppigste af disse oplevelser synes at være, at det pædagogiske personale ikke får fortalt forældrene om problemer eller konflikter, barnet har haft i dagens løb. En fjerdedel af stuemedarbejderne oplever dette flere gange om ugen eller hyppigere.

Det er også et vigtigt problem, at ca. 1/3 af stuemedarbejderne har haft oplevelser af, at de ikke har fået talt med forældre til udsatte børn.

29 pct. af stuemedarbejderne har mindst en af fem oplevelser vedr. svigtende forældrekontakt dagligt eller flere gange om ugen. I 2018 var tallet 32 pct., og i 2017 var det 33 pct.

Som det fremgår af tabel 2, er der en éntydig sammenhæng mellem alenearbejde og medarbejdernes oplevelser af, at forældrekontakten glipper.

Tabel 2. Sammenhængen mellem oplevelser omkring forældrekontakt og alenearbejde.

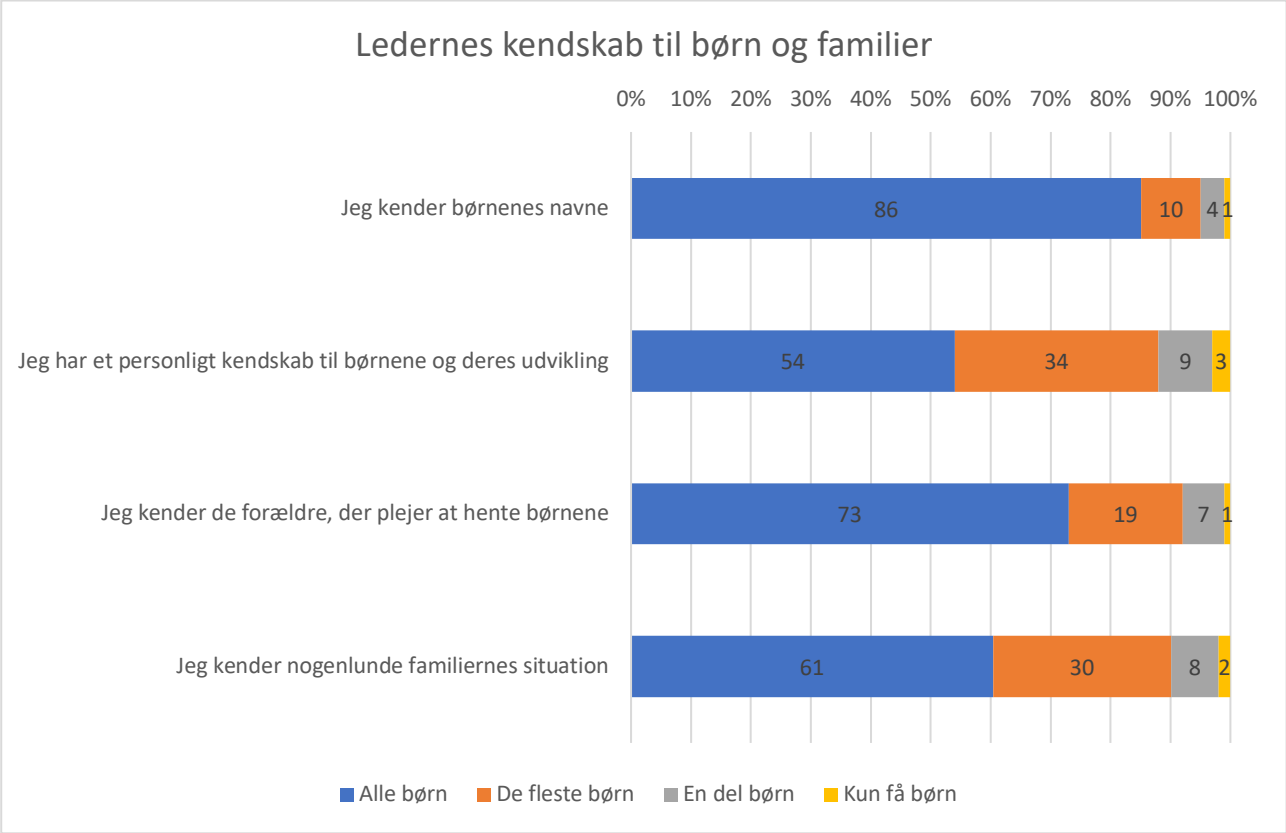
	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét tegn på, at forældrekontakten glipper	Mellemgruppen	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende forældrekontakt	I alt
	Pct. af stuemedarbejdere			
Medarbejderen havde alenearbejde sidste onsdag	34	39	27	100
Medarbejderen havde ikke alenearbejde	16	38	46	100
I alt	29	38	33	100

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=606

6.3. Lederens kendskab til børnene

Det er nærliggende at antage, at et tæt forældresamarbejde bedst udvikles i et miljø, hvor personale og forældre kender hinanden godt. I lighed med tidligere er lederne derfor blevet spurgt, hvor godt de kender børn og familier. Svarfordelingen fremgår af figur 24.

Figur 24

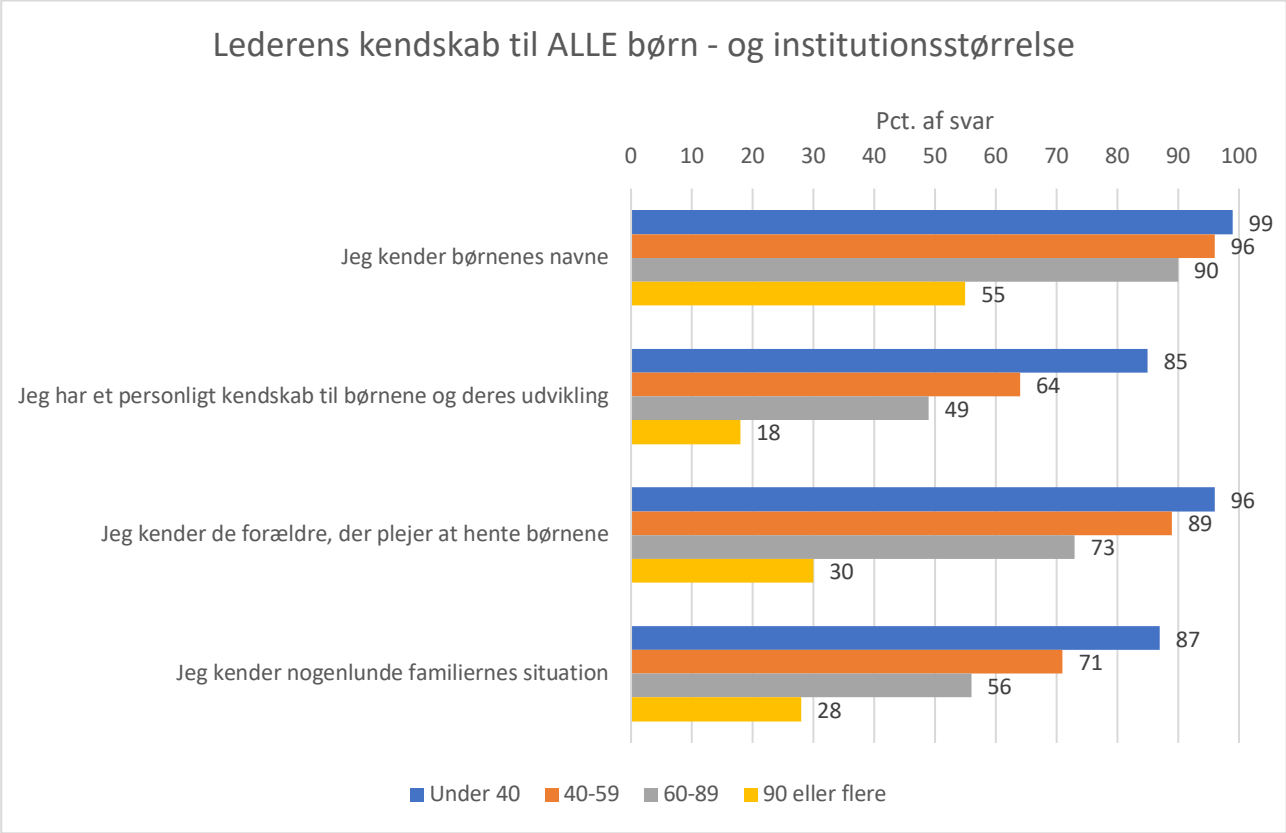

Kilde: Spørgeskema til lederne. Kun institutioner med småbørn. N=653.

Det ses, at de fleste daginstitutioner kender alle børnenes navne og de forældre, der plejer at hente børnene. Men kun godt halvdelen har et kendskab til alle børnene og deres udvikling.

Ledernes kendskab er især afhængigt af institutionens størrelse, som det fremgår af figur 25.

Figur 25

Kilde: Spørgeskema til lederne. Kun institutioner med småbørn. N=653.

Det ses – ikke overraskende -, at jo større institutionerne er, jo vanskeligere er det for lederne at have et personligt kendskab til børn og familier.

7. Rammerne for det pædagogiske arbejde

7.1. Daginstitutionerne

Tabel 3 viser, hvordan institutionerne fordeler sig, hvis vi ser på ejerforhold.

Tabel 3. Daginstitutioner fordelt på ejerforhold. Januar 2019

Ejerform	Pct. af indskrevne børn	Pct. af institutioner
Kommunal	73	66
Selvejende	15	16
Privat/pulje	12	18
I alt	100	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Kun institutioner med småbørn. N=753.

Til sammenligning har Danmarks Statistik følgende fordeling pr. 2018 af institutioner på enhedsniveau: 72 pct. er kommunale, 14 pct. er selvejende og 14 pct. er private.[6]

Tabel 4 viser, hvordan institutionerne fordeler sig på institutionstype.

Tabel 4. Daginstitutioner fordelt på ejerforhold. Januar 2019

Ejerform	Pct. af indskrevne småbørn	Pct. af institutioner
Vuggestuer	4	8
Børnehaver	14	20
0-6 års institutioner	75	66
Institutioner, der også har skolebørn	7	7
I alt	100	100

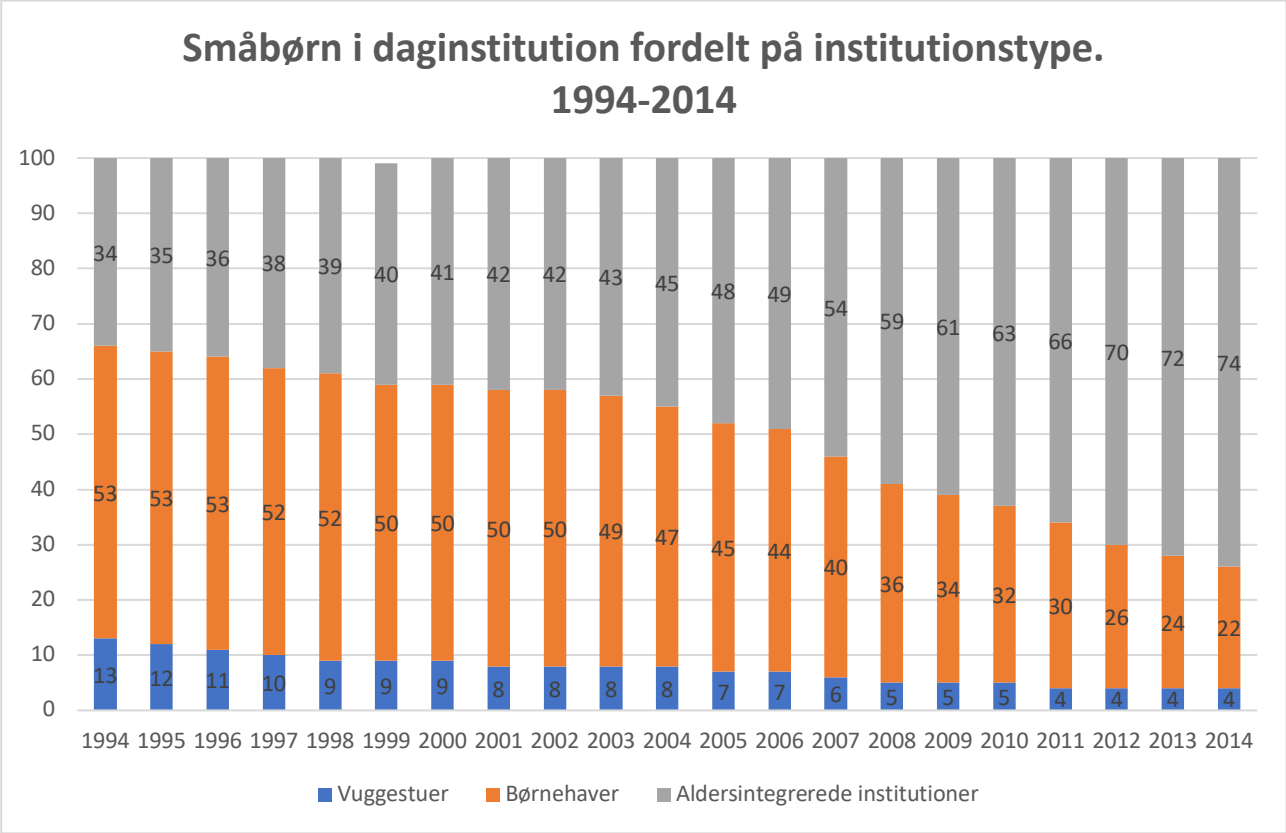
Kilde: Spørgeskema til lederne. Kun institutioner med småbørn. N=811.

Det ses, at langt de fleste småbørn i dag kommer i institutioner, der omfatter både vuggestue- og børnehavebørn. De traditionelle institutionstyper er på retur.

Som det fremgår af figur 26, har denne udvikling været undervejs i en årrække.

[6] Danmarks Statistik har dog ikke puljeordninger med. DST har desuden ikke tal for indskrevne fordelt på ejerform.

Figur 26

Kilde: Statistikbanken.

Set fra de kommunale forvaltningers synspunkt har aldersintegrerede institutioner den fordel, at de er mere fleksible i forhold til ændringer i børnenes alderssammensætning end de traditionelle vuggestuer og børnehaver. I de forløbne 3-4 år har man fx set, at behovet for vuggestuepladser er steget, mens der ikke har skullet bruges så mange børnehavepladser. Så har man mange steder kunnet omdanne børnehavepladser til vuggestuepladser uden at skulle bygge nyt.

En del forældre synes desuden, at det er en fordel ved 0-6 års institutionerne, at de kan undgå institutionsskift og lettere have søskende i samme institution. Omvendt er der forældre, der mener, man lettere kan sikre en tæt relation i en (mindre) børnehave eller vuggestue.

Tabel 5 viser det gennemsnitlige antal indskrevne børn pr. institution i 2019 og i 2018. Der er ikke sket de store ændringer det seneste år.

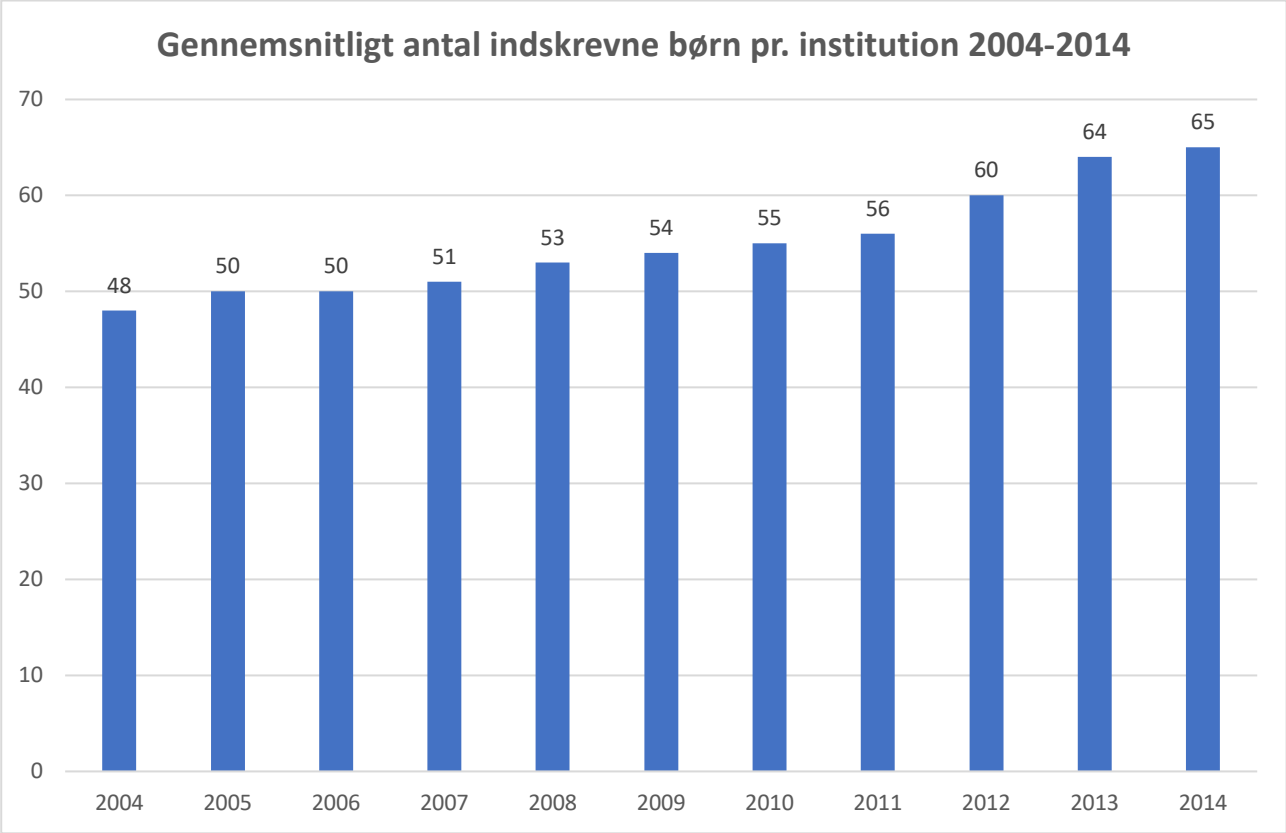
Tabel 5. Gennemsnitligt antal indskrevne børn i daginstitutioner for småbørn med forskellig ejerform

Ejerform	Gennemsnitligt antal børn 2018	Gennemsnitligt antal børn 2019
Kommunale	77	76
Selvejende	68	67
Privat/pulje	42	44
I alt	71	70

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=731

Figur 27 viser den historiske tendens, når det gælder institutionsstørrelse.

Figur 27

Kilde: Statistikbanken.

47 pct. af institutionerne med 49 pct. af børnene er en del af en område/klyngeinstitution. Blandt de kommunale institutioner er det 66 pct. af institutionerne med 63 pct. af børnene, der er med i en område/klyngeinstitution.

Lederne er blevet bedt om at karakterisere det nærområde, hvor institutionen ligger. Svarfordelingen fremgår af tabel 6.

Tabel 6. Institutioner og børn fordelt på nærområde.

Nærområde	Pct. af børn	Pct. af institutioner
Overvejende socialt boligbyggeri	9	8
Overvejende andet etagebyggeri	9	8
Tæt lav	3	4
Overvejende parcelhuse	31	30
Blandet boligområde etage parcel	32	31
Hus i landområde	12	14
Udflytter-skovbørnehave	2	3
Andet	2	2
I alt	100	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=844.

7.2. Særlige opgaver og profil

Institutionerne er blevet spurgt, om de er blevet tillagt særlige opgaver af kommunen. 69 pct. svarer nej til dette spørgsmål.

9 pct. har handicapgrupper eller lignende

11 pct. har fået tillagt særlige opgaver i forhold til børn af flygtninge/asylsøgere.

20 pct. har særlige opgaver i forhold til udsatte familier

7 pct. har opgaver som gæstepleje for dagplejen

3 pct. fører tilsyn med dagplejen

2 pct. har aftenåbent.

41 pct. af institutionerne har en særlig pædagogisk profil.

13 pct. er således idræts- eller bevægelsesinstitution

19 pct. er natur- eller skovinstitution

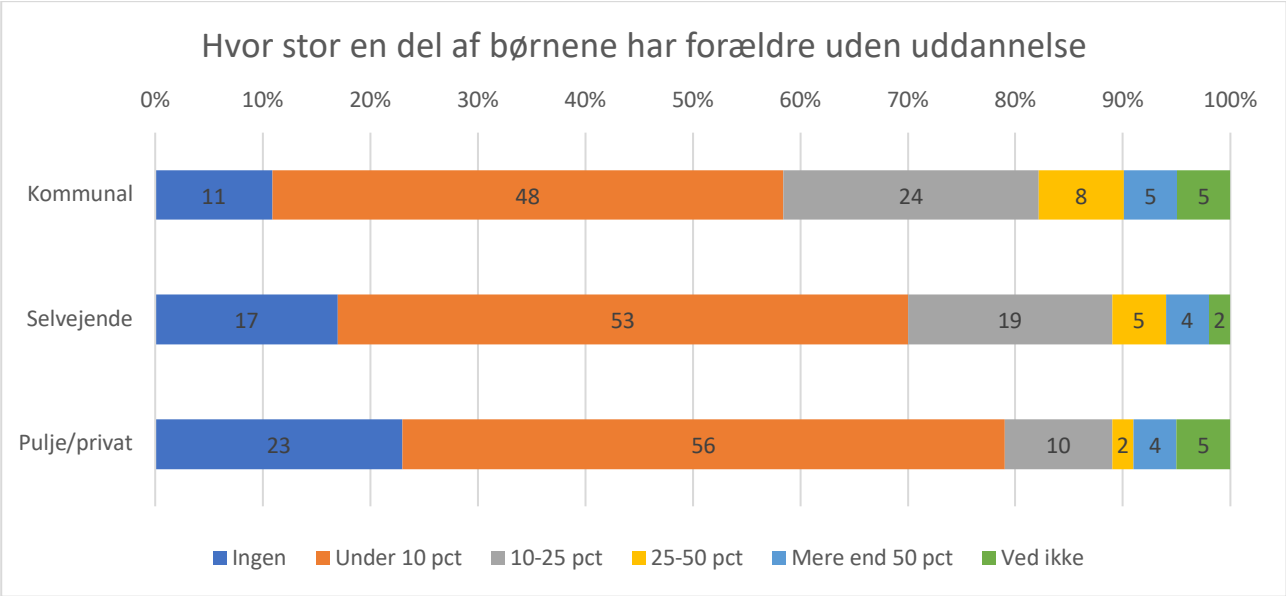
5 pct. betegner sig som musikinstitutioner

2 pct. arbejder på et religiøst grundlag.

7.3. Familierne

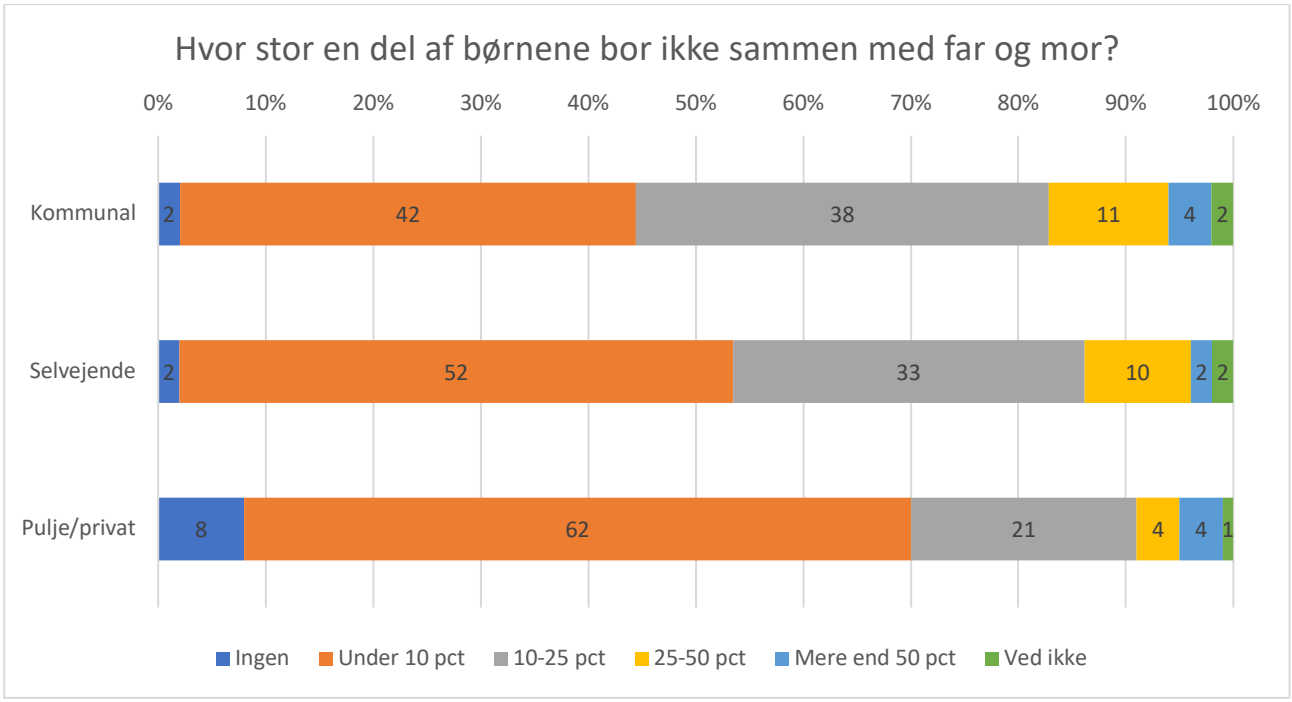
Lederne er blevet bedt om at anslå, hvordan den uddannelsesmæssige, sociale og etniske sammensætning er blandt familierne. Svarene fremgår af figur 29-32.

Figur 29

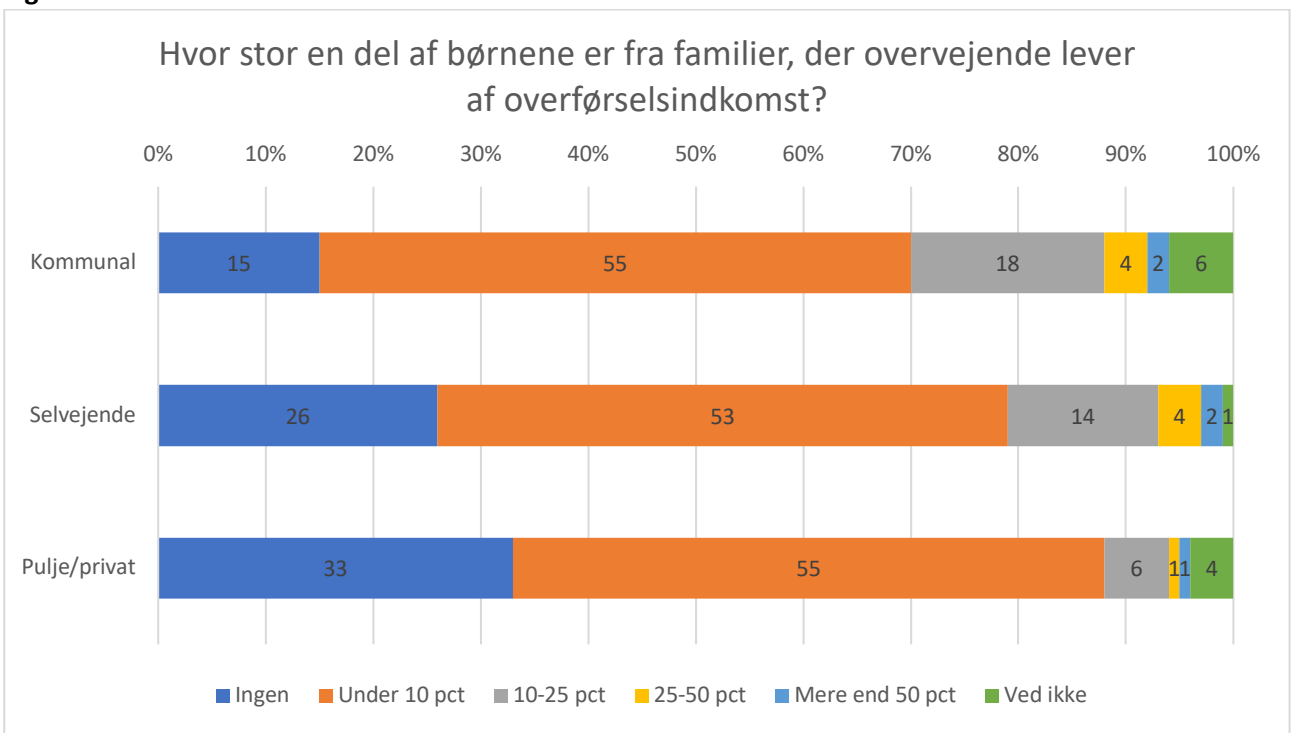
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=803

Figur 30

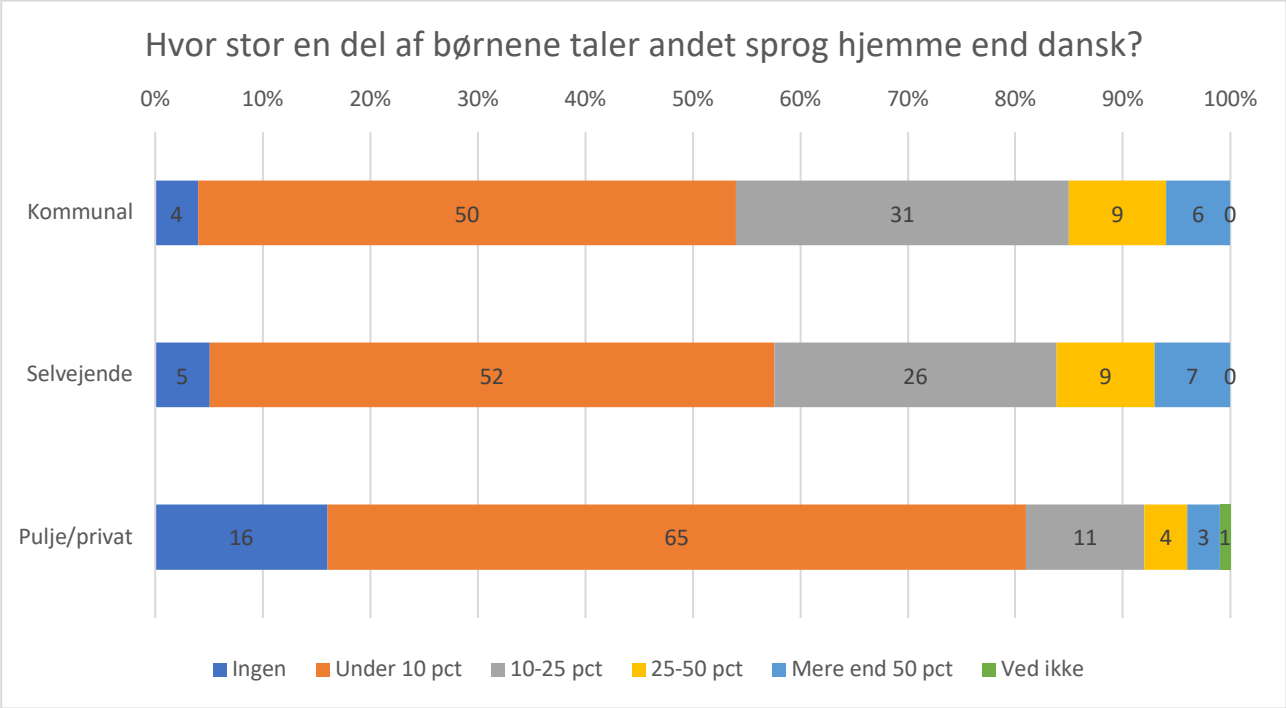
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=803

Figur 31

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=803

Figur 32

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=803

Det ses, at familier i de private institutioner har en langt lavere andel af familier uden uddannelse, familier, der lever af overførselsindkomst, skilsmissefamilier og tosprogede familier, end man finder i kommunale og selvejende institutioner.

8. Bemanding

8.1 Den faste bemanding

Tabel 7 viser den gennemsnitlige faste bemanding for daginstitutionerne, hvor daginstitutioner med skolebørnsgrupper dog ikke indgår.

Tabel 7 Daginstitutionernes gennemsnitsbemanding opgjort i ugentlige personaletimer - fordelt på personalegrupper – kun pædagogisk personale

Medarbejdertype	**Timer pr. daginstitution**	**Pct. af timetal**
Daginstitutionsledelse[7]	37	8,6
Pædagoger	232,5	54,3
Pædagogiske assistenter	24,9	5,8
Pædagogmedhjælpere	103,1	24,1
Støttepædagoger til enkeltbørn	5,4	1,3
Pædagogstuderende	18,4	4,3
PAU-elever	6,8	1,6
I alt	428,1	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Pædagogstuderende og PAU-elever indgår i denne tabel med 30 timer om ugen. N=639.

De grupper, der typisk har en pædagoguddannelse, udgør 63 pct. af den samlede *faste* personalestab, der har med børn at gøre, mens pædagogmedhjælpere udgør 24 pct. og pædagogiske assistenter 6 pct.[8]

11 pct. af institutionerne oplyser, at de har fået ekstra timer på grund af kommunale regler om såkaldte "sociale normeringer".

26 pct. af institutionerne har fået ekstra timer af andre grunde.

2 pct. har således ekstra timer p.g.a. aften/natåbent

1 pct. har ekstra timer p.g.a. opgaver i forhold til dagplejen.

2 pct. har ekstra timer p.g.a. handicapgrupper eller lignende.

11 pct. har ekstra timer til sprogarbejde.

1 pct. har ekstra timer i forbindelse med modtagelse af flygtninge/asylsøgere.

[7] Der er lidt usikkerhed omkring ledernes angivelse af timetal, idet nogle øjensynlig har fratrukket den tid, de arbejder i børnegrupperne. Da der er få deltidsansatte ledere, er tallet sat til 37.

[8] I en del opgørelser når man frem til en lavere pædagogandel. Det skyldes forskelle i metoder. Der er især forskel på, om man medregner eller ikke medregner lederne, og om man medregner vikarer mv. i opgørelsen. Disse er typisk ikke-uddannede. Tabellen ovenfor viser kun den *faste* bemanding.

4 pct. har ekstra timer p.g.a. bygningsmæssige forhold

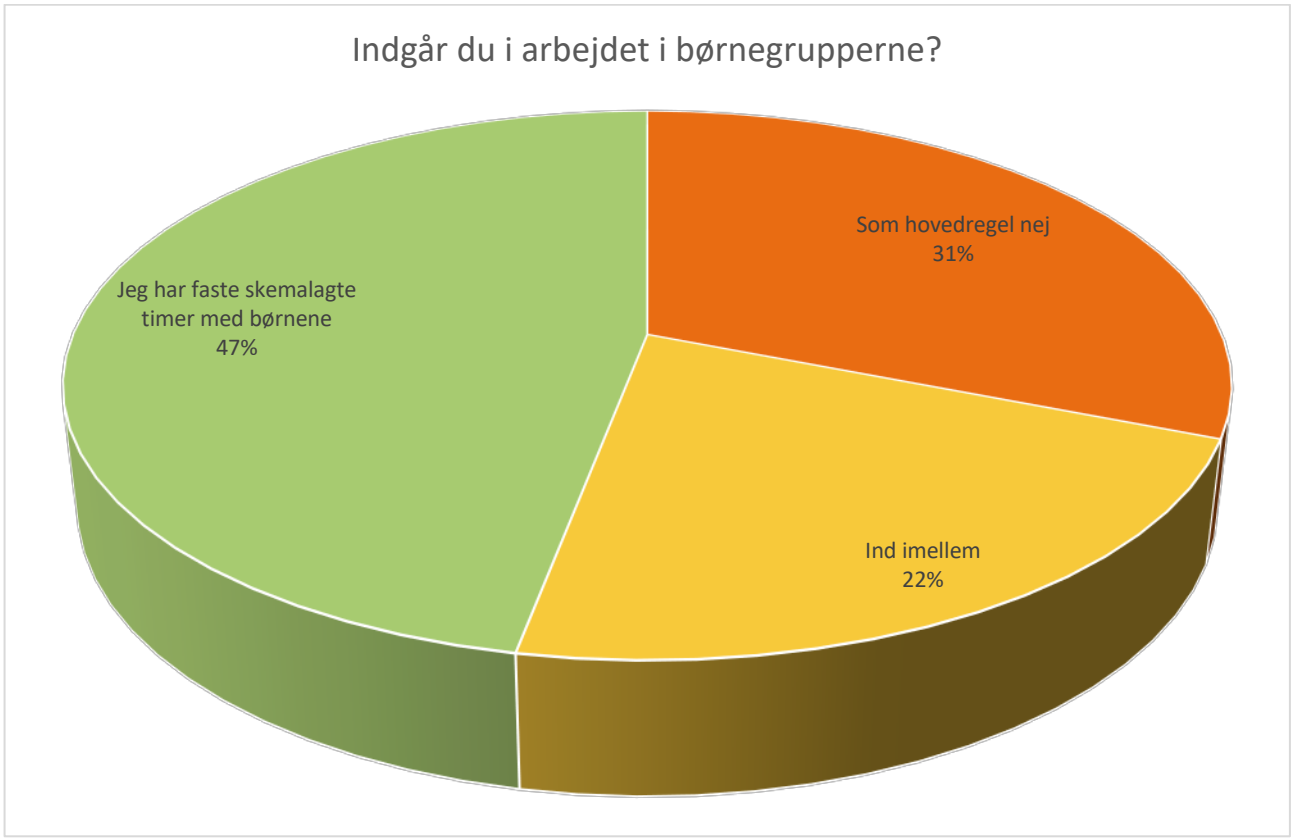
8 pct. har ekstra timer af andre grunde.

38 pct. af institutionerne har tilknyttet en socialrådgiver.

8.2. Ledernes arbejde i børnegrupperne

Lederne er blevet spurgt, om de indgår i arbejdet i børnegrupperne, jf. figur 33.

Figur 33

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=797

De ledere, der har faste skemalagte timer i børnegrupperne, har i gennemsnit 15,3 faste skemalagte timer (svarende til 7,2 timer i gennemsnit for alle institutioner).

8.3. Pauser og ”andet arbejde”

Diskussionen om det pædagogiske personales tidsanvendelse har stået på i årtier. I de første undersøgelser af ”Daginstitutionernes Hverdag” blev der spurgt ind til denne problemstilling gennem spørgsmål til ledere og medarbejdere, men det er i dag Bureau 2000s opfattelse, at problemstillingen ikke kan kortlægges på denne måde.

Problemstillingen er søgt belyst i flere undersøgelser de senere år. Desværre ofte med nye metoder og nye begreber, som vanskeliggør sammenligning over tid.

Eksempelvis bliver problemstillingen nogle gange reduceret til et spørgsmål om ”dokumentation” vs. arbejde med børn. ”Dokumentation” i snæver forstand – data til kommunen – er imidlertid kun en del af dét, man tidligere kaldte ”andet” arbejde, og som også består af fx forældrehenvendelser, interne og eksterne møder og meget andet.

Et andet problem er de situationer, hvor personalet multitasker, fx rydder op eller udfylder skemaer - og samtidig har et øje på børnene. Skal det regnes som dokumentation/oprydning eller som arbejde med børn?

Endelig er der selve undersøgelsesformen. I de ”klassiske” studier (Seierup-rapporten 1973, DeLoitte 2009) har direkte iagttagelser i institutionerne. Andre undersøgelser bygger på andre metoder.

Et eksempel på en ny undersøgelse er KLs tidsundersøgelse fra august 2017, som når frem til, at daginstitutionspersonalet anvender hele 78,5 pct. af deres tid på arbejde med børnene. Dette kan sammenholdes med, at Socialforskningsinstituttet i 1973 i forbindelse med Seierup-udvalgets meget omfattende undersøgelser nåede frem til, at 72 pct. af personalets tid anvendtes med børnene.

Og siden 1973 er der sket omfattende ændringer, som – alt andet lige – trækker i retning af, at der bruges mere tid på ”andre opgaver” end arbejde med børnene:

- Der er sket en omfattende decentralisering af de administrative opgaver

- Forældresamarbejdet fylder meget mere, fx forældrebestyrelser

- Der skal udarbejdes læreplaner, kommunale kvalitetsrapporter og meget mere.

Derfor er det helt usandsynligt, at der ligefrem skulle være sket en stigning i den andel af personalets tid, der går til børnene.

Ser man nærmere på metoden i KLs undersøgelse, er der da også nogle forklaringer på de uventede resultater:

1) Lederne, som har mest administrativt m.v. arbejde, indgår slet ikke i undersøgelsen.

2) Det gør til gengæld løse timelønnede vikarer, som jo ansættes alene til børnearbejde.

3) Tidsforbruget er opgjort på den måde, at en række medarbejdere en gang hvert kvarter har registreret, hvad der har været hovedaktiviteten i det forløbne kvarter. Kortere afbrydelser og lignende registreres altså ikke.

4) Alle opgaver, som afholdes sammen med børn, regnes som udgangspunkt for "tid med børn". Hvis en medarbejder går sammen med børnene sidst på dagen og rydder op, og der kommer en forælder, der vil snakke, regnes det derfor formentlig som "tid med børn".

I en undersøgelse fra Digitaliseringsstyrelsen (Kulegravning af ældrepleje og dagtilbudsområdet, Rambøll Qvartz, 2018), når man frem til, at personalet i daginstitutioner anvender 68 pct. af en arbejdsdag på "ansigt til ansigt" arbejde.[9]

Metodemæssigt bygger undersøgelsen på gruppeinterviews, hvor et antal medarbejdere fra dagtilbuddene i en kommune er samlet til et møde og har diskuteret sig frem til, hvor stor en del af deres dag, de anslår går til forskellige opgaver. Afgræsningen af opgavefordelingen er sket gennem disse diskussioner. Metoden vil formentlig have en tendens til at henregne en del "multitasking" til "ansigt til ansigt"-tid.

Den særegne metode gør det vanskeligt umiddelbart at sammenligne den med andre undersøgelser. Det skal i øvrigt bemærkes, at undersøgelsens hovedfokus har været at afdække, om der er dokumentations- eller datakrav, som der bruges mere tid på end nødvendigt.

Selv om Bureau 2000 har afstået fra at gennemføre endnu et forsøg på en alternativ kortlægning af medarbejdernes tidsanvendelse, er der et enkelt område, som har påkaldt sig opmærksomhed – medarbejdernes pauser.

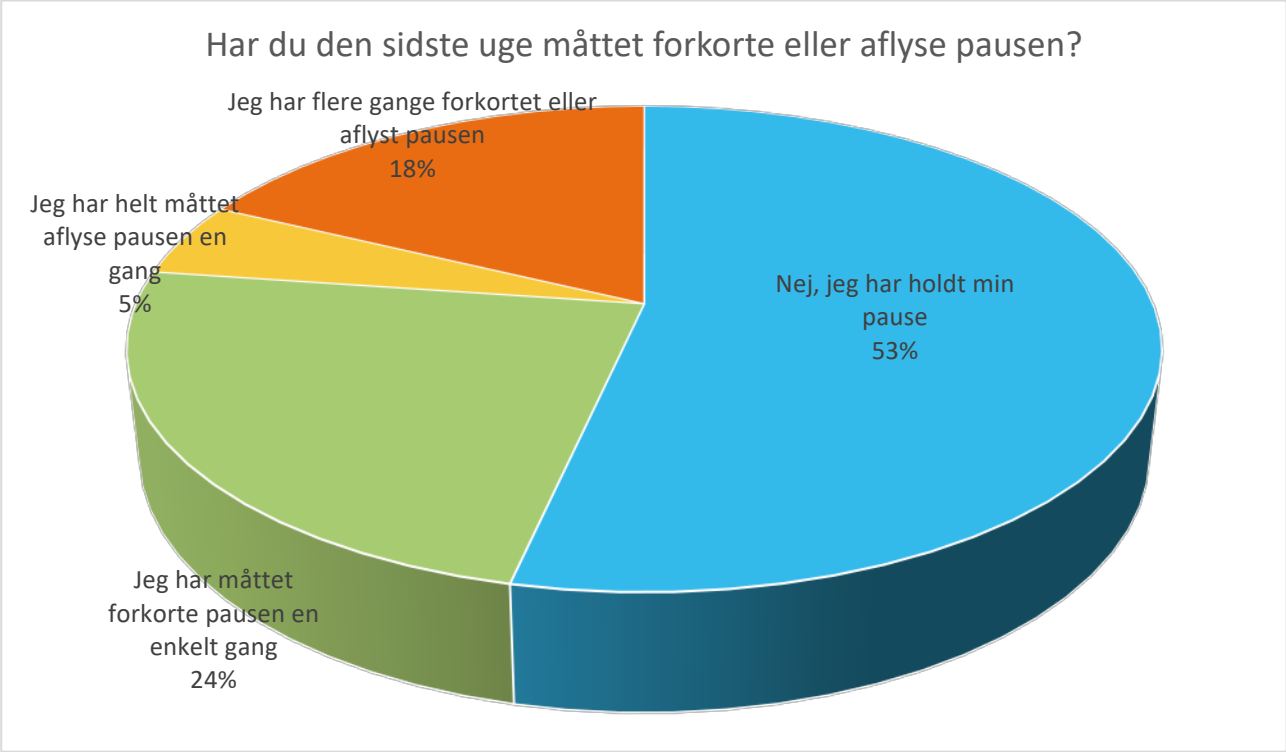
Såvel KL som Rambøll/Qvartz når således frem til, at det pædagogiske personale anvender omkring 5 pct. af deres arbejdstid på pauser. Det svarer til ca. 22 minutter pr. dag for en fuldtidsansat medarbejder.

Normalt regner man med 29-30 minutters pause for de fleste grupper af offentligt ansatte. 90 pct. af daginstitutionerne oplyser da også, at de regner med ca. 30 minutters frokostpause til medarbejderne ved arbejdsplanlægningen.[10]

Det er imidlertid ikke altid, medarbejderne får den pause, der er skemalagt. Dette fremgår af figur 34.

[9] Dvs en dag, hvor medarbejderen ikke er syg.
[10] 2 pct. svarer mere end 30 minutter. 5 pct. svarer 15 minutter eller mindre. 3 pct. svarer 20-25 minutter.

Figur 34

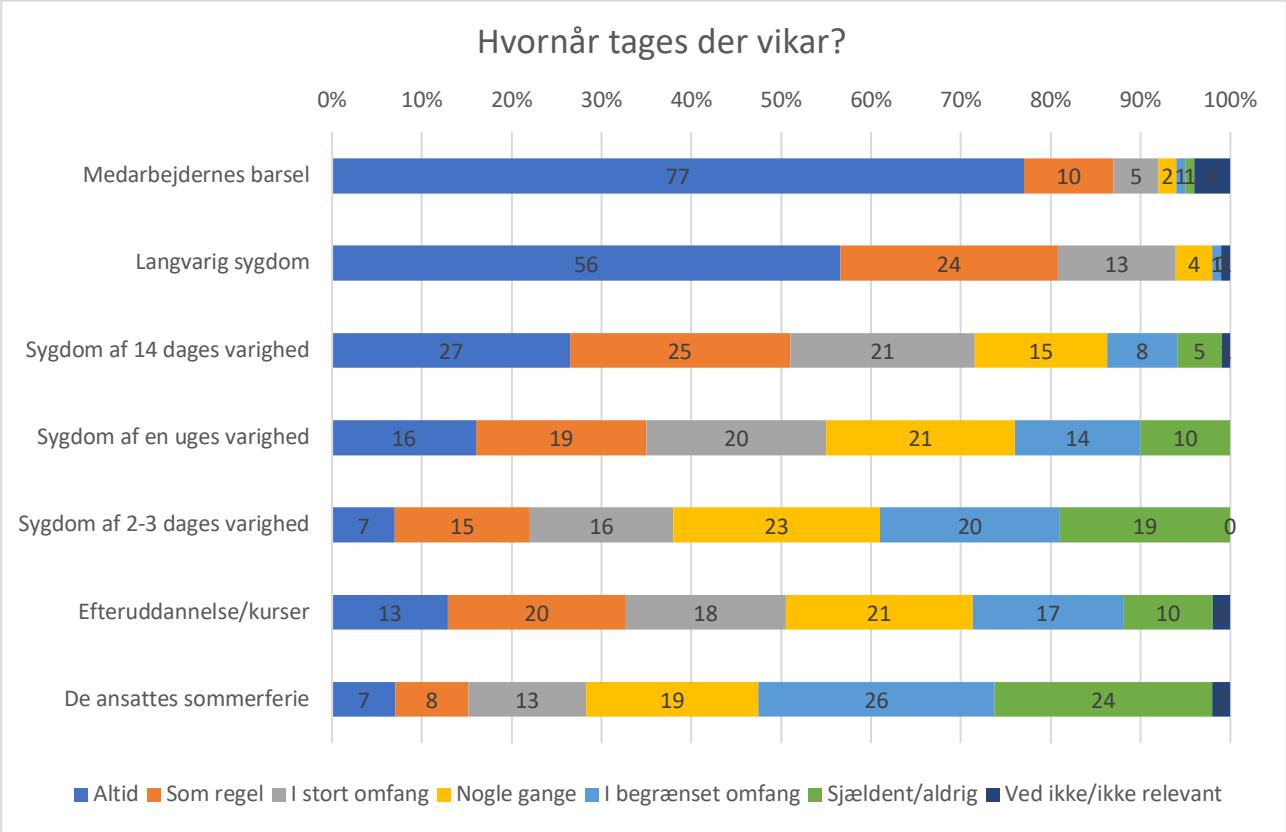
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne. N=615.

Medarbejdernes frokostpause er således som hovedregel fastsat til de forudsatte 29-30 minutter, men næste halvdelen oplever i løbet af en uge, at pausen bliver kortere eller helt må undværes.

8.4. Vikarer. Sygdom

Figur 35 viser, i hvilket omfang daginstitutionerne efter lederne vurdering tager vikar.

Figur 35

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=702. Institutioner med skolebørn er ikke med.

Billedet af, hvor hyppigt der tages vikar, er stort set det samme som i 2018. Det ses, at der mange steder kun i begrænset omfang tages vikar ved sygdom. Derfor kan sygdom på stuen påvirke hverdagen.

14 pct. af stuemedarbejdere oplyser således, at man inden for den seneste måned har måttet aflyse ture p.g.a. sygdom mv.

39 pct. har aflyst arbejde i mindre grupper.

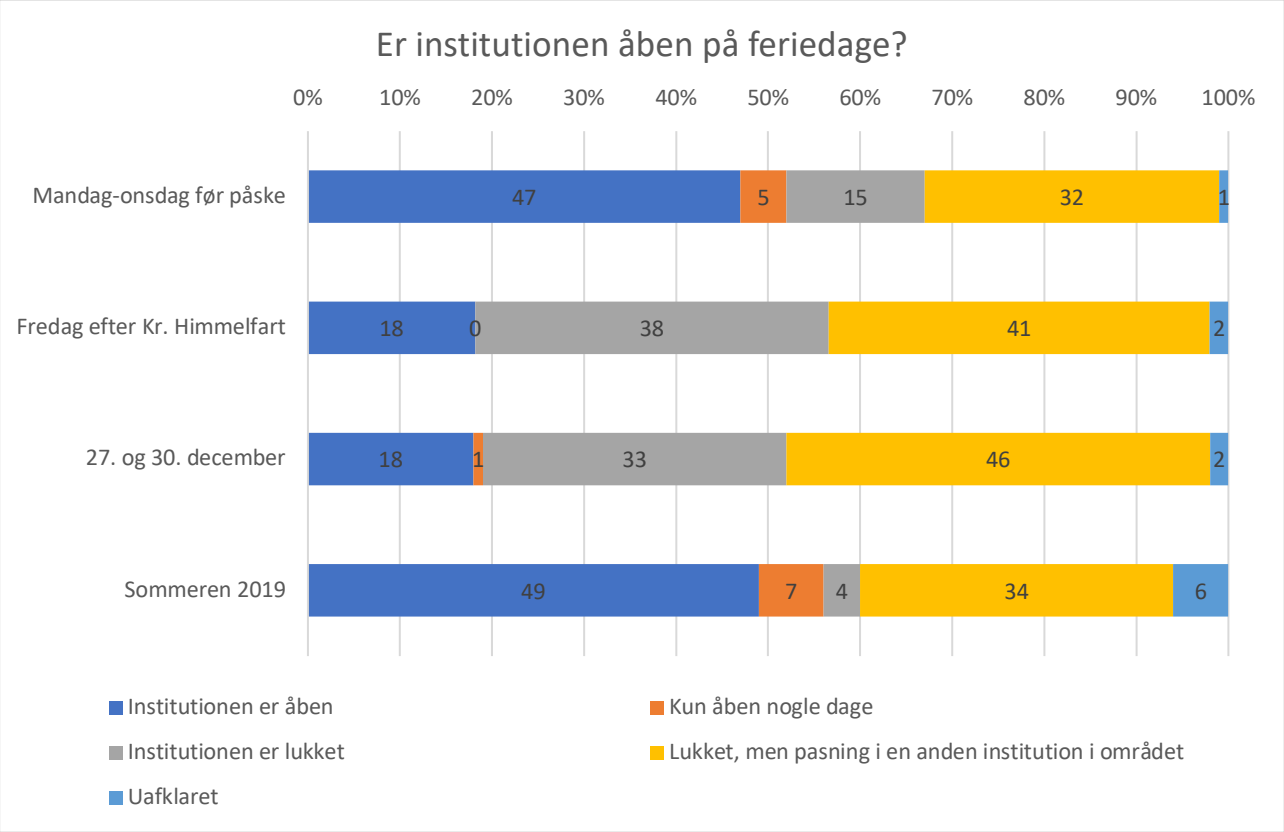
24 pct. har været mere på legepladsen end planlagt.

2 pct. har fortalt forældrene, at de gerne måtte hente børnene tidligere.

8.5. Ferielukning

Figur 36 viser, om daginstitutionen er åben/lukket i forbindelse med ferier og fridage. Figuren omfatter ikke institutioner med skolebørn.

Figur 36

Kilde: Spørgeskema til lederne: N=743.

Navnlig spørgsmålet om ferielukning har været til diskussion det seneste år. To "fortællinger" konkurrerer med hinanden:

1) Den ene fortælling siger, at der kan spares penge på lønkontoen, når der holdes ferielukket. For personalet skal selvsagt ikke have løn, hvis institutionen ikke er åben. Personalet må holde ferie, og man behøver heller ikke at ansætte vikarer. Ferielukning kan desuden være en god ting for børnene. Familier, der påtænker ikke at lade børnene holde fri, vil få en tilskyndelse til det – selv om de mange steder får tilbud om, at barnet kan få pasning i en anden institution i nærområdet.

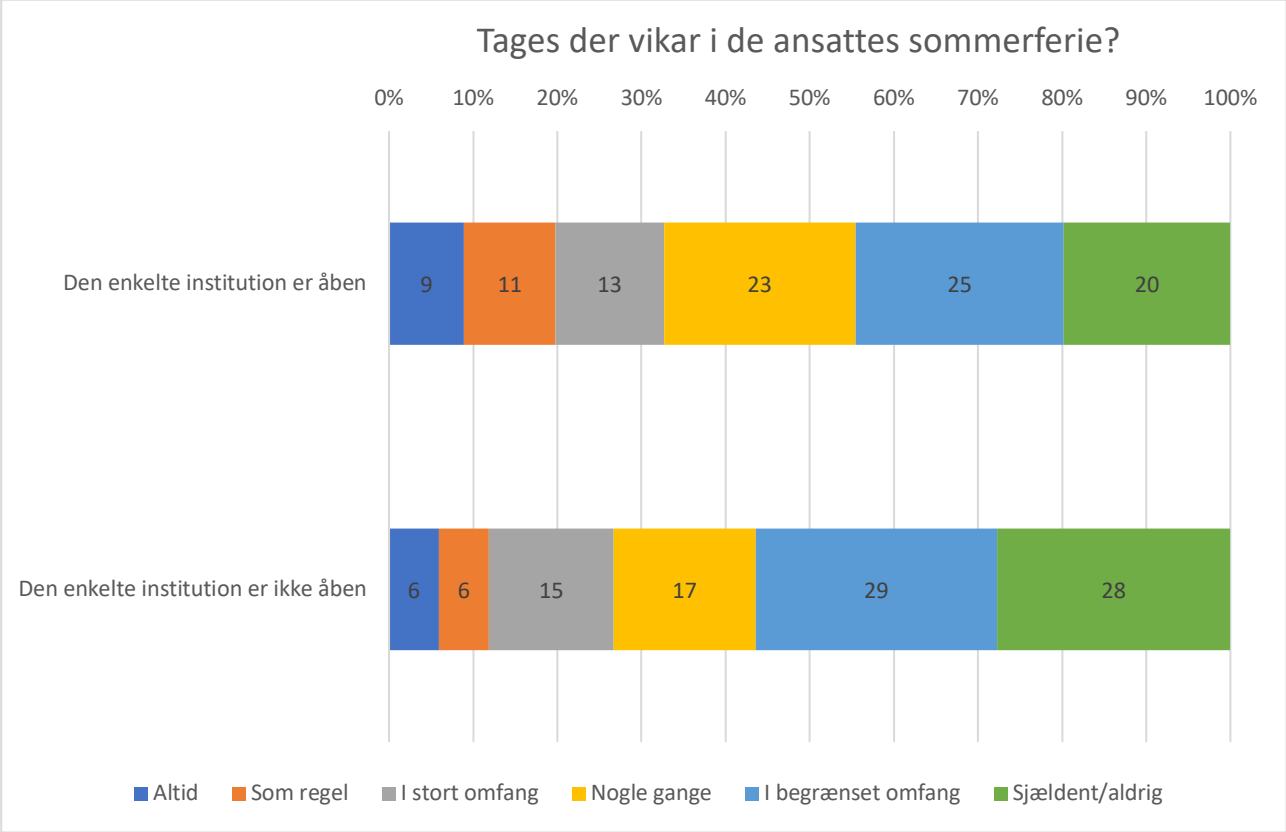
2) Den anden fortælling siger, at den påståede besparelse er en illusion. I sommerperioden er børnetallet udtyndet, og daginstitutionerne kan derfor de fleste steder afvikle personalets sommerferie, uden at man behøver at tage vikar. Hvis sommerperioden fx varer 6 uger, og man har halvt personale og halvt børnetal i denne periode, giver det ikke behov for mindre personale, end hvis man har tre uger, der er helt lukket og tre uger med fuldt børne- og personalefremmøde. Hvis institutionerne alligevel pålægges en besparelse på

lønbudgettet med henvisning til ferielukning, må man derfor i praksis finde besparelserne på andre tidspunkter.

Hertil kommer, siger kritikerne, at en samlet ferielukning har indirekte omkostninger for familierne. For mange tvinges til at holde ferie i højsæsonen, hvor sommerhuse og rejser sydpå er dyrest. For nogle kan det betyde, at de ikke får råd til at holde en ferie med børnene, hvor de kommer væk fra byen.

De to fortællinger kan betragtes som yderpunkter. Virkeligheden kan placere sig et sted imellem. Men som det ses, afhænger rigtigheden af den ene eller den anden fortælling af, om institutionerne faktisk sparer penge på lønkontoen ved at holde ferielukket. Dette spørgsmål belyses i figur 37.

Figur 37

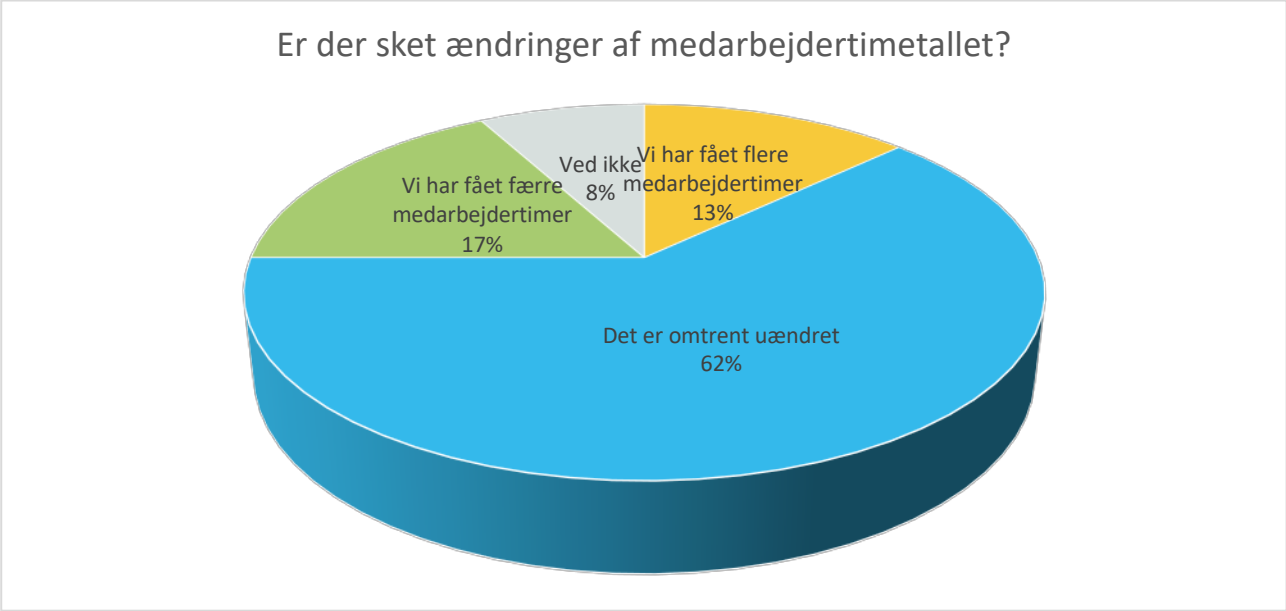
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=629

Det ses, at det kun har en begrænset virkning på vikarforbruget, om den enkelte institution er åben eller ej. Sommerferielukning kan derfor ikke begrunde nogen besparelse af betydning på lønbudgettet.

8.6. Udviklingen i bemandingen

Daginstitutionslederne er blevet bedt om at vurdere, om der det seneste år er sket ændringer i antallet af medarbejdertimer/budget til personale, som ikke kan henføres til ændret børnetal, ændrede opgaver eller lignende. Svarene fremgår af figur 38.

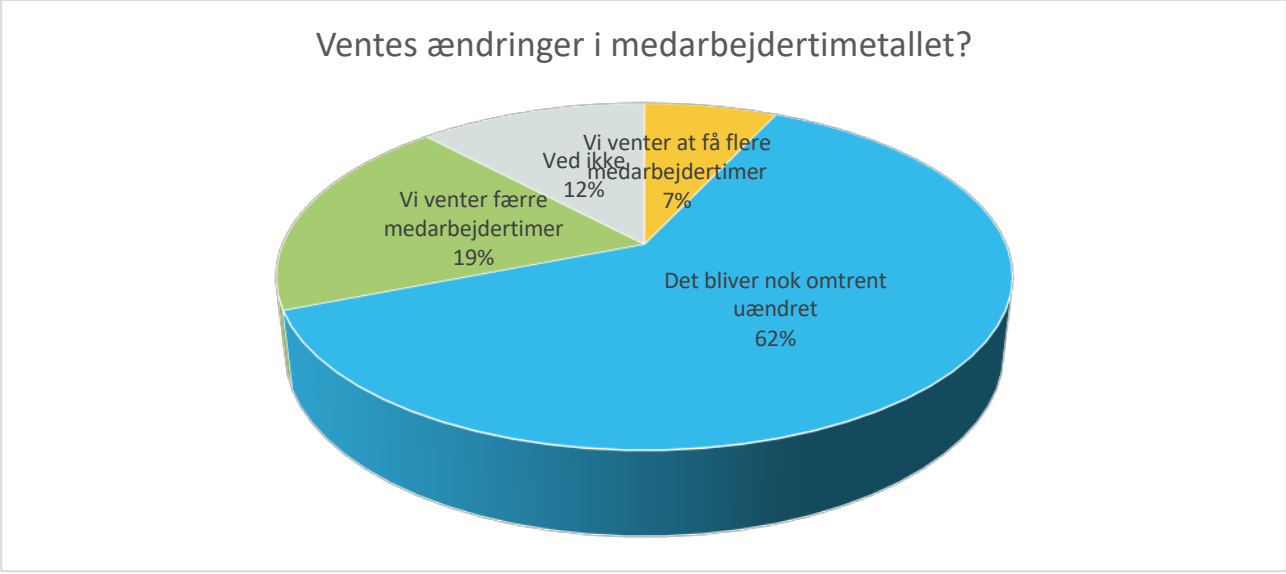
Figur 38

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=669

Tilsvarende er lederne blevet spurgt, om de forventer, at der i 2019 vil ske ændringer i antallet af medarbejdertimer/budget til personale, som ikke kan henføres til ændret børnetal, ændrede opgaver eller lignende. Svarene fremgår af figur 39.

Figur 39

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=671

Det ses, at der i det forløbne år har været flere institutioner, der har fået skåret i deres timetal, end institutioner, der har fået forbedret normering. Denne tendens ventes at fortsætte – og formentlig blive stærkere – i 2019.

9. Omsorg og alenearbejde

9.1. Spørgsmål om omsorg

Den pædagogiske tradition, vi har i de nordiske lande, ser omsorg og trivsel som en del af det helt centrale fundament for det pædagogiske arbejde. Det hedder fx i Dagtilbudslovens formålsbestemmelse (§ 7):

Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.
Stk. 2. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse og bidrage til, at børn får en god og tryg opvækst.

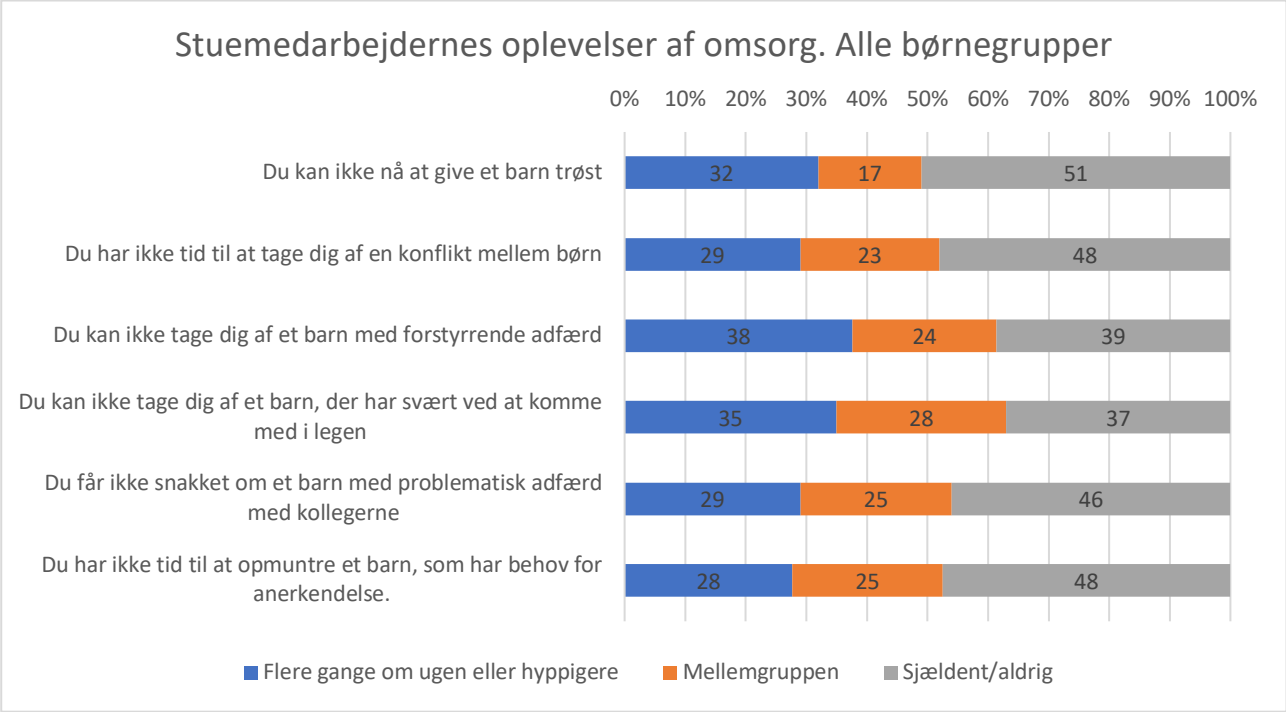
I forbindelse med den årlige undersøgelse omkring "Daginstitutionernes Hverdag" har der derfor hvert år været lagt vægt på at belyse omsorgs-aspektet.

Dette er sket ved, at stuemedarbejderne har fået en række spørgsmål, der belyser deres oplevelser, når det drejer sig om at sikre børnene tilstrækkelig omsorg, idet de er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse.*

Figur 40 viser, hvordan stuemedarbejderne har svaret.

Figur 40

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=609

Bureau 2000 har dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

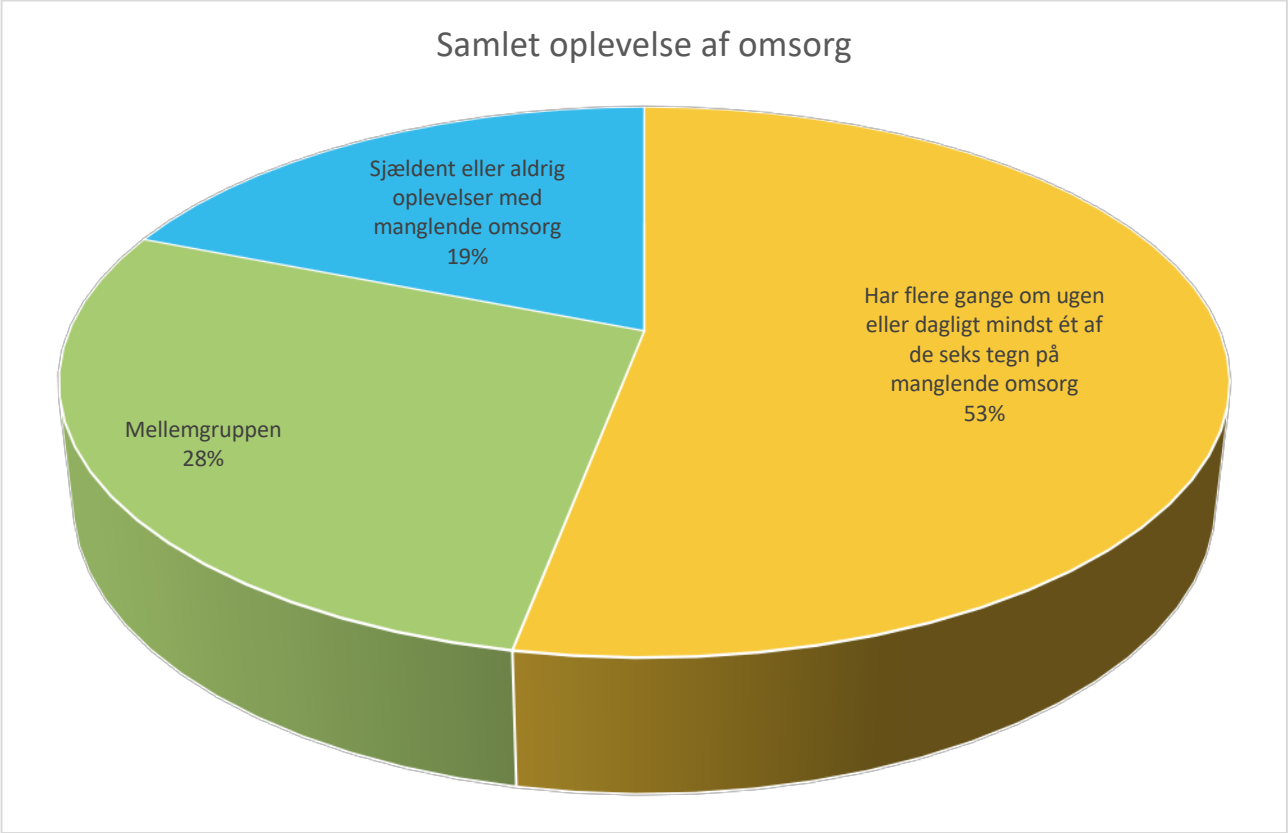
– Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg

– Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål

– En mellemgruppe, som består af svarpersoner, der fx har en eller flere af disse oplevelser en gang om ugen eller en gang om måneden.

Figur 41 viser svarfordelingen

Figur 41.

Kilde: Spørgeskemaer til stuemedarbejderne. N=610

I børnehavegrupperne er det 56 pct. af medarbejderne, der dagligt eller flere gange om ugen har en oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg. I vuggestuegrupperne er tallet 47 pct. Dette kan hænge sammen med, at omsorgen for vuggestuebørn i endnu højere grad ses som det basale, end tilfældet er for børnehavebørnene. Derfor vil man i forhold til vuggestuebørn gøre (endnu) mere for at sikre omsorg.

Det ses, at mere end halvdelen af det pædagogiske personale på stuerne flere gange om ugen eller dagligt har en oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg.

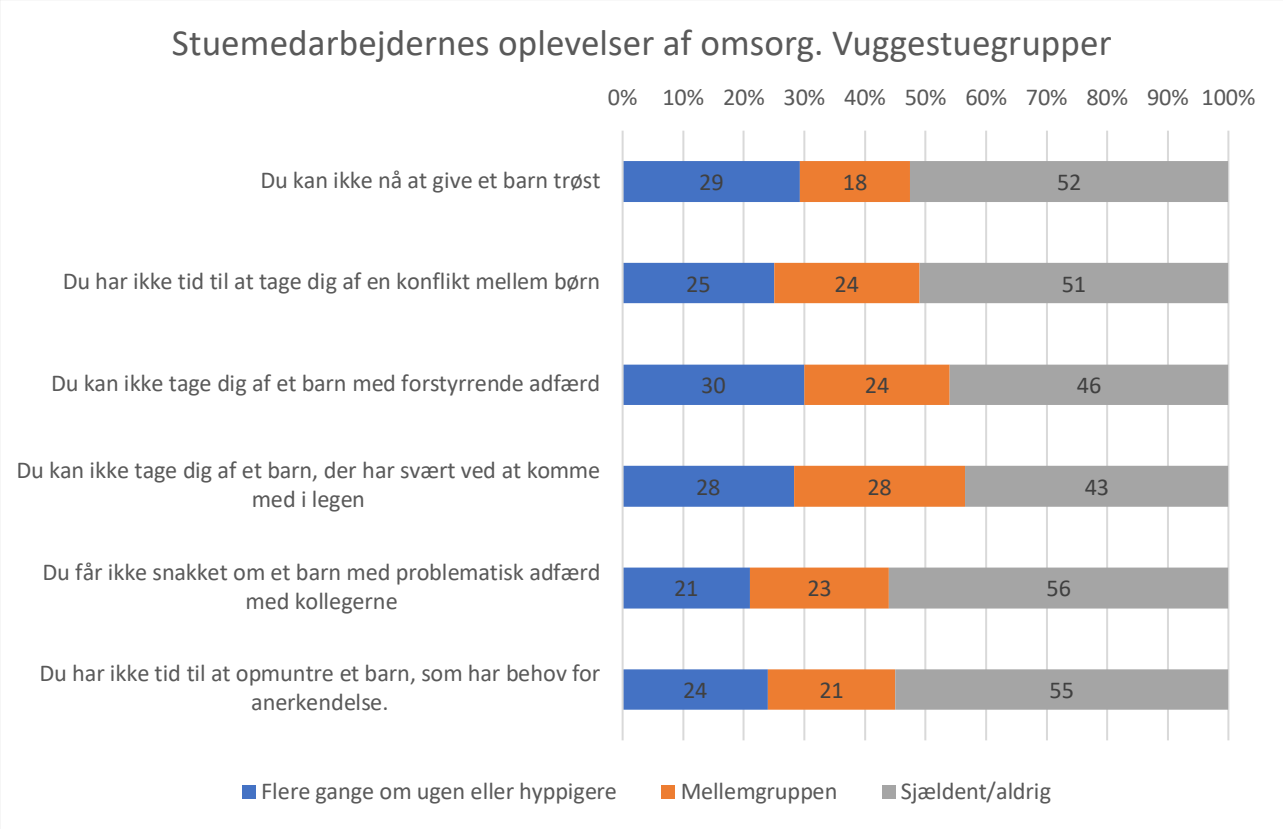
Når svarene skal bedømmes, vil skeptikere måske sige, at mange ansatte benytter lejligheden til at lufte deres utilfredshed for derigennem at lægge pres på for at skaffe området flere ressourcer.

Dette svarer imidlertid ikke til det indtryk, Bureau 2000 har dels fra de mange kommentarer, dels fra samtaler med mange ansatte. Mange synes at skulle overvinde sig selv for at give udtryk for, at man ikke kan yde tilstrækkelig omsorg. Det er ligesom kernen i den pædagogiske faglighed, hvor man evt. må sige, at man kommer til kort. Derfor er der efter Bureau 2000s bedømmelse ingen grund til at tro, at svarpersonerne overdriver.

9.2. Omsorg. Vuggestuegrupper

Figur 42 viser, hvordan svarfordelingen m.h.t. omsorg er for stuemedarbejdere, der arbejder i vuggestuegrupper.

Figur 42

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=203

Det ses at ca. hver tredje stuemedarbejderne fra vuggestuegrupperne flere gange om ugen eller hyppigere oplever ikke at give et barn trøst. De øvrige omsorgsspørgsmål har omtrent samme svarfordeling.

Kommentarer fra personale der arbejder med vuggestue grupper.

Godt hver tredje medarbejder, som arbejder med børn i vuggestuealderen, har valgt at uddybe deres oplevelser omkring omsorg nærmere. Godt halvdelen pointerer, at der *skal* gives omsorg, mens den anden halvdel omtaler vanskelighederne ved at give den nødvendige omsorg.

Halvdelen af besvarelserne handler generelt om det vigtige i omsorgen, og mange oplever faktisk at kunne give omsorgen i dagligdagen. Det nævnes også, at prioriteringen er meget vigtig.

> *Vi prioriterer omsorg og tryghed meget højt. Og sætter det nærmest i første række.*
>
> *Børnene kommer først, det praktiske senere. Godt at planlægge og være på forkant.*
>
> *Omsorg og tryghed er det vigtigste i de 0-3 åriges liv.*
>
> *Teamet er meget opmærksomt på at give beskeder og/eller iagttagelser af et barn dagligt. Vi har månedligt et stuemøde, hvor vi har faste opmærksomhedspunkter, og personalemøder, hvor vi udveksler viden fra stuerne. Institutionen har valgt at kerneydelesen = samværet med børnene altid er vægtet højest.*
>
> *Jeg synes altid, der er tid til det, men jeg kan være i gang med at drage omsorg eller andet for et andet barn, mens der er behov for min omsorg et andet sted. Men jeg når det alligevel bagefter, eller sammen med begge børn.*
>
> *Jeg føler, vi på stuen har tiden til børnene.*

Vanskeligheder i hverdagen for personalet med vuggestuebørn.

Hvis vi ser på den gruppe, der beskriver vanskeligheder, handler det næsten altid om, at der ikke er den fornødne tid til at give omsorg. Rigtig mange udtrykker frustration over ikke at kunne give den omsorg, som de gerne ville, selv om de oplever det som den vigtigste del af deres pædagogiske arbejde.

> *Vil gerne nå alle, men p.g.a. manglende ressourcer er det ikke muligt.*
>
> *Vi er ikke nok voksne til at "nå" alle børn.... vi slukker brande og når sjældent hele gruppen/alle situationer, der kræver vores faglighed.*
>
> *Var normeringerne bedre, var der mere tid til at få kvalitet i omsorg, konfliktløsning, anerkendelse osv.*
>
> *Det er svært at nå omkring børnene, men prøver på bedste vis at nå rundt i børneflokken.*
>
> *Vi prioriterer børn først. Vi gør, hvad vi kan, for at trøste i nuet, men til tider må det blive, når man har fået skiftet den ble, man er i gang med, eller når man hører situationen på stuen. Og til tider kan man opleve, at konflikthåndtering føles som overfladebehandling, inden en ny situation opstår.*

Hvis flere af børnene slår sig på samme tid eller er i konflikt med hinanden, er det svært at være flere steder på en gang, hvis min kollega fx er ved at skifte en ble eller er ved at putte et barn.

Der er sjældent tid til at give det enkelte barn 100 % det, som de i virkeligheden har brug for. Ofte bliver det overfladisk omsorg.

Mange afbrydelser- bleskift-trøst- konfliktløsning- kollegaer forstyrrer få voksne- vikarer - mange opgaver, der skal løses på engang. Det kan bl.a. være kommunikation både mundtligt og skriftligt-opgaver som dialoghjul, registrering på pc, dokumentation mm-dette er eksempler på, hvad der forstyrrer, og tid der går fra børnene og gør omsorgsdelen ikke tilfredsstillende.

Andet fravær og sygdom

Sygdom eller andet fravær, har indflydelse på kvaliteten af det pædagogiske arbejde, særligt hvis der ikke kommer vikar.

Når vi mangler personale eksempelvis pga. sygdom eller ferie, bliver kvaliteten af vores arbejde markant dårligere, da vi for det meste ikke får vikar.

Vi har været meget ramt i vuggestuen af sygdom og langtidssygdom, og i disse tilfælde rykker vi rundt på personalet, så vi kan få stuerne til at hænge sammen. Det præger meget, hvordan vi får mulighed for at arbejde pædagogisk med egen gruppe, da vi enten skal afgive en stuekollega eller selv skal hjælpe til på anden stue.

Børn med særlige behov

Mange nævner, at det særligt er de allermindste børn og børn med særlige behov, der svigtes, eller får opmærksomhed på bekostning af de andre børn.

Vi har børn, som har behov for 1:1 kontakt hele tiden, og det er ikke muligt at give dem det hele tiden.

Vi har et handicappet barn, der kræver ekstra støtte, og hvis vi ikke får ekstra personale, går tiden fra de andre børn, og det går udover hele børnegruppen.

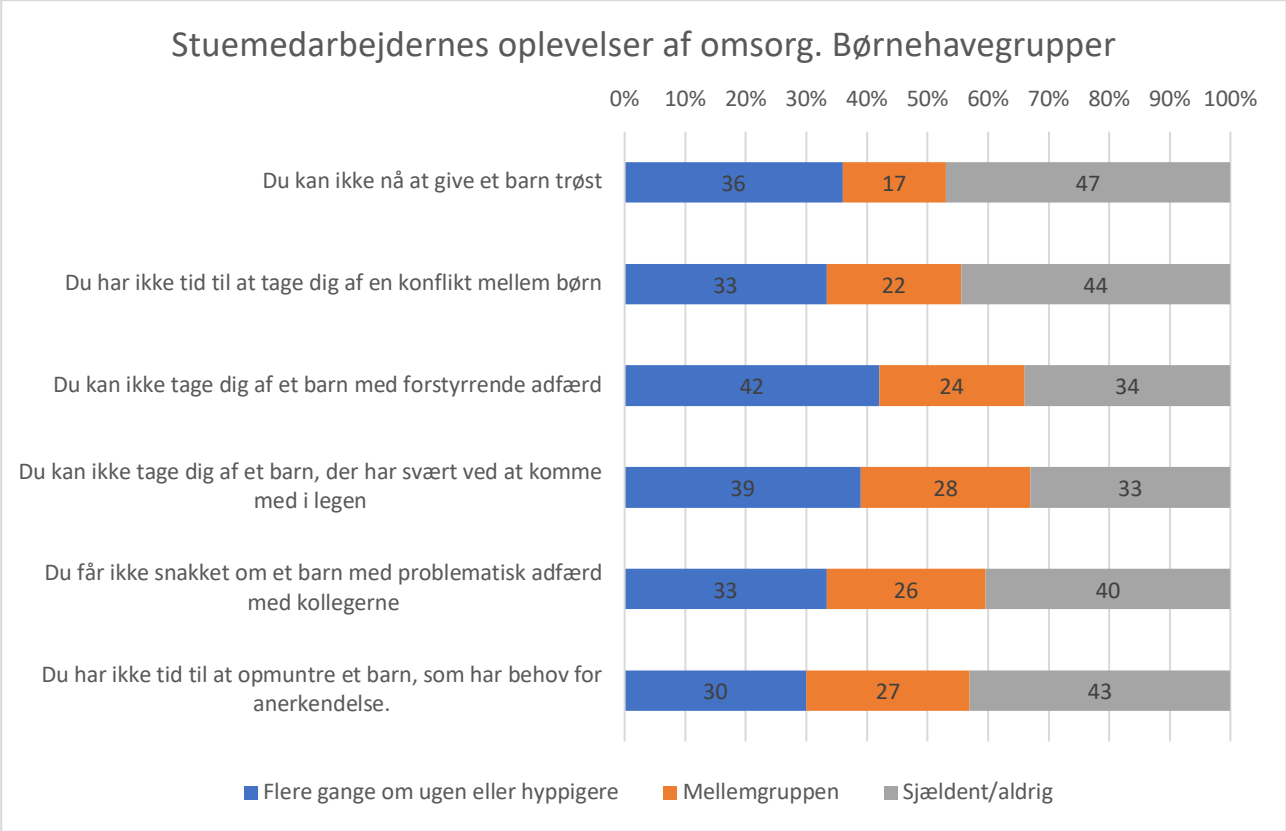
Det kræver meget opmærksomhed at arbejde med børn, især små børn, og det kræver hænder at skulle give dem noget ekstra.

De børn, der har en problematisk adfærd, får først, så andre børn ikke bliver slået, skubbet m.m. Det giver mindre omsorg til de andre, som jo også har brug for omsorg - at blive set.

9.3. Omsorg. Børnehavegruppern

Figur 43 viser, hvordan svarfordelingen m.h.t. omsorg er for stuemedarbejdere, der arbejder i børnehavegrupper.

Figur 43

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=353.

Det ses at 36 procent af stuemedarbejderne flere gange om ugen eller oftere oplever ikke at kunne give at barn trøst. Og hele 42 procent oplever ikke at kunne tage sig af et barn med forstyrrende adfærd.

Kommentarer fra personale der arbejder med børnehavebørn.

Personalet i børnehavegrupperne vælger i lidt mindre grad end personalet i vuggestuegrupperne at uddybe deres oplevelser omkring omsorg nærmere. I alt har 86 medarbejdere ved børnehavegrupper knyttet kommentarer til dette punkt. Lidt under halvdelen af kommentarerne drejer sig om generelle pædagogiske udsagn, og om hvordan man får dagligdagen til at fungere. Den resterende del beskriver vanskeligheder ved at få hverdagen til at hænge sammen. Her er det særligt manglende tid til omsorg, blandt andet i forbindelse med det at være alene med en børnegruppe.

Erfaringer med omsorgen i dagligdagen

Mange har gode erfaringer omkring omsorgen i dagligdagen og oplever, at de får givet den nødvendige omsorg. Ofte er det en prioritering, at der skal være tid til omsorgen.

Jeg har altid tid til at tage mig af børnene, det er et spørgsmål om prioritering. Omsorg og nærvær kommer altid først.

Der kan godt findes tid til omsorg til børn, der måtte have behov for dette.

Jeg (og en kollega) går hver dag på tur med en børnegruppe på ca. 15 børn, og er væk i tidsrummet 9.15-14 ca. Det gør, at der mere tid til nærvær, omsorg og guidning i legene.

Omsorg prioriteres højere end pædagogiske aktiviteter.

Vi har god tid til at tage os af det enkelte barn, da der er blevet ansat en ekstra pædagog. Vi er tre voksne til 18 førskolebørn.

Jeg har netop skiftet fra en almindelig daginstitution til udflytter og oplever, at her er der tid til det enkelte barn og ro til fordybelse. Pauserne er afskaffet, hvilket medfører mere tid til fordybelse.

Vi lægger meget vægt på nærværet med børnene og er minimum altid 2 sammen med dem.

Samspil mellem barn og voksen. At jeg er bevidst om mig selv som fagperson i samspil med det enkelte barn, når jeg det enkelte barn. Omsorg er mange ting i forhold til barnet, fx selvhjulpenhed , og det sociale. Omsorg er mimik, latter, kram, som barnet kan forstå. Tydeliggøre, jeg vil dig!

Hos os går den nære omsorg forud for alle andre opgaver. Alt andet kan udsættes eller aflyses, det kan den nære omsorg ikke.

Alene med en børnegruppe

Nogle påpeger de problemer, som opstår, når man er alene med en større børnegruppe.

Få voksne på legepladsen, når der bliver afholdt pauser, til 70 børn gør, at man ofte kan være alene ude, mens andre er inde og hjælpe på toilettet.

Vi trøster naturligvis børnene ved behov og støtter børnene i at løse/håndtere konflikter. Vi er naturligvis også opmærksomme på børnenes relationer, og når et barn har svært ved at være en del af legen, forholder os til børn, der har behov for støtte, opmuntring, anerkendelse, hjælp og støtte til at indgå i hverdagslivet osv. Dette er noget vi naturligvis altid gør vores yderste for, uanset hvordan vi kan udfordres på vores praksis med sygdom, få ressourcer osv. Vi kan dog stå i situationer, hvor vi er alene og skifter et barn eksempelvis, så kan der godt opstå en konflikt på stuen, et barn, der har brug for trøst, anerkendelse osv, hvor vi må forsøge at løse dette "på afstand", og så når vi har frie hænder, trøste osv. mere nærværende. Der kan vi opleve, at vi selvfølgelig trøster, men at betingelserne gør, at vi ikke helt kan være så nærværende, som vi ellers gerne ville være.

Det er især i ydertimerne, at jeg oplever, at det kan være svært at nå rundt til alle. Der er vi få. Så efter kl 15.30 og før kl 8 om morgenen, må der helst ikke være nogen, der laver i bleen, eller der må ikke være for mange, der er kede af det, eller for mange konflikter. Der er vi kun en på stuen. Dog forsøger vi at løse det i huset, ved at vi samler os på færre antal stuer.

Vanskeligheder i hverdagen for personalet med børnehavebørn

Det personale, der har kommenteret vanskeligheder i dagligdagen, har udover alenetid, udfordringer med at få ressourcerne til at slå til. Medarbejderne giver udtryk for, at de oplever at skulle være flere steder på samme tid. Medarbejderne føler, at deres faglighed bliver tilsidesat.

Vi løber rundt og skal være flere steder på en gang.

Ofte bliver konflikter, trøst osv. meget overfladisk løst da tiden er meget knap.

Jeg har ikke altid så lang tid til det enkelte barns omsorg/trøst, som jeg ville, da andre har brug for mig, eller vi er midt i en aktivitet, der kræver min opmærksomhed.

De børn der råber højest (eller græder højest) opnår en kontakt med mig eller en anden voksen. De stille og velfungerende børn bliver nemt overset.

Følelsen af utilstrækkelighed i det daglige arbejde er hver dag til stede. Der er masser af problematikker/udfordringer/konflikter som jeg ikke når at gå i dybden med, som jeg gerne vil. Der er ting, jeg er nødt til at se igennem fingre med - ofte de stille børn. Tiden til at være nysgerrig sammen med barnet, hvis det har udfordringer, og til at guide barnet, er der ikke.

Jeg når oftest de presserende opgaver og børn, der kræver hjælp og omsorg, fordi det er tydeligt, men det kan være påkrævet at klare flere sager på én gang, og det er ikke nærværende nok. Ved siden af er de børn, der ikke presser på og ikke kræver ens opmærksomhed og som klarer sig selv - de bliver alt for ofte overset. Jeg føler mig utilstrækkelig i min formåen.

Jeg har pt. flere børn, som trækker sig fra fællesskabet - lukker sig ind i sig selv. De har virkelig brug for hjælp og guidning af mig, til at blive en del af fællesskabet/ få opbygget nogle gode relationer. Dette føler jeg er svært at finde tid til, da der er brug for, at jeg kan gå fra og lave noget sammen med dem. Her føler jeg ofte, at jeg ikke giver den rette omsorg p.g.a. for få hænder.

Børn med særlige behov

Børn med særlige behov kræver tid, så det kan give vanskeligheder både at nå disse børn og de øvrige.

Lige præcis fordi der er barn/børn, der kræver ekstra opmærksomhed, er det dagligt på bekostning af de andre børns behov for nærvær, omsorg og det optimale læringsmiljø med at

kunne være der og guide i legene. 4 støttetimer om ugen til et barn, der kræver fuld tid, betyder mindre tid til de andre.

Det kan være svært at nå omkring alle børnene, hvis der er et barn, der kræver én til én. Det sluger meget tid fra andre børn.

Vi har alt for dårlige normeringer i institutionerne. Vi er to pædagoger, én medhjælper og en studerende til 35 børn, hvoraf to har store sociale og adfærdsmæssige problemer, som oftest er "mandsopdækket" - altså bliver overvåget af en pædagog. Så står der altså kun en medhjælper og en studerende tilbage til resten af gruppen.

Jeg oplever at tage mig tid til at drage omsorg, når bar/børn er kede af det og har brug for trøst. Oplever at bruge en del tid på konflikthåndtering, og at hjælpe børn i mere hensigtsmæssige adfærdsformer i sociale relationer. Til gengæld er det svært at få tid til at hjælpe de børn, der tuller rundt, observerer og aldrig rigtig kommer i leg. Det samme sker ved opmuntring.

Børn med særlige behov, der i dag skal inkluderes i almindelige dagtilbud, tager så meget af personalets opmærksomhed, både i forhold til at guide/understøtte det enkelte barn, men også i forhold til de mange samtaler med forældre/fagpersoner, indstillinger osv., at det desværre går ud over de mere velfungerende børn, da der ikke følger støttetimer/støttepersoner med til de krævende børn.

Pædagogiske udfordringer

Nogle oplever, at hvis de giver trøst og omsorg, er det på bekostning af pædagogiske aktiviteter i gruppen. Samtidig påpeges også, at netop omsorgen er vigtig for at sætte aktiviteter i gang. Nogle oplever også at faglig sparring på pædagogiske udfordringer ikke nås i nødvendigt omfang.

Jeg er den bærende pædagog på gruppen. Må overlade trøst og nær omsorg til min studerende eller min kollega i arbejdsprøvning, som er mine hjælpere på gruppen. Hvis jeg selv trøster og gir omsorg, er der ingen til at udøve den pædagogiske gruppe tid.

Jeg vælger at prioritere børnene, fremfor for praktiske opgaver. For mig er det vigtigt at børnene oplever, at jeg har tiden, overblikket til at give dem den nødvendige omsorg. Jeg mener, at i den pædagogiske hverdag er omsorgen lige så vigtigt som at sætte pædagogiske aktiviteter i gang. Omsorg, hjælpe et barn ind i legen er for mig også en pædagogisk aktivitet.

Efter min mening bør man mindst én gang om ugen og gerne to gange om ugen have tid og rum til faglig sparring. Det er ikke en del af den nuværende kultur at have løbende refleksion angående børnegruppens trivsel og/eller et individuelt barns trivsel. Det er en kæmpe del af omsorgsindsatsen, som bliver overset, og den tid, der er til rådighed, bliver forhastet, og vi når ikke at komme i dybden. Der er ikke plads til at undre sig over praksis eller tid til at være tænkende, sammen med personalegruppen.

Den daglige omsorg når jeg…. men i forhold til at få drøftet pædagogiske udfordringer med min kollegaer, det når jeg ikke så ofte, som det faktisk er nødvendigt.

Vi har ofte så travlt, både pga fravær, men også pga pædagogiske aktiviteter vi skal nå (lærerplans temaer), at man ikke har tiden til at være ordentlig omkring børnene når DE har behov for det.

9.4. Hvordan har oplevelserne omkring omsorg udviklet sig?

Som nævnt har Bureau 2000 dannet et udtryk for den samlede omsorg, hvor man deler svarene i tre grupper:

– Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg.

– Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål.

– En mellemgruppe, som består af svarpersoner, der fx har en eller flere af disse oplevelser en gang om ugen eller en gang om måneden.

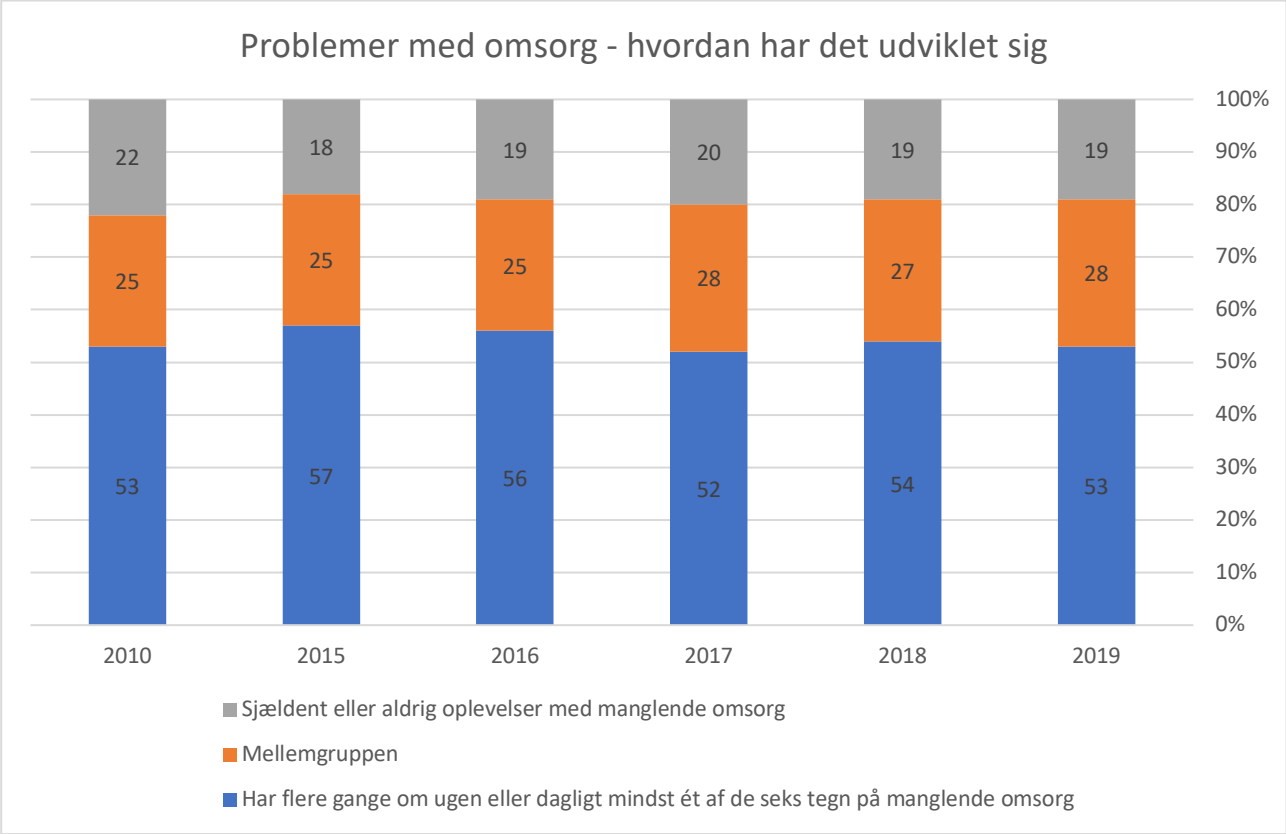
Udviklingen de senere år fremgår af Tabel 8 og figur 44.

Tabel 8 Den samlede omsorg. Udviklingen 2010-2019

	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét af de seks tegn på manglende omsorg	Mellemgruppen	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	I alt
	Pct. af svarpersoner			
Vuggestuegrupper 2019	47	29	24	100
Børnehavegrupper 2019	56	28	16	100
Alle grupper 2019	53	28	19	100
Vuggestuegrupper 2018	46	32	22	100
Børnehavegrupper 2018	59	24	17	100
Alle grupper 2018	54	27	19	100
Vuggestuegrupper 2017	42	34	24	100
Børnehavegrupper 2017	56	25	18	100
Alle grupper 2017	52	28	20	100
Vuggestuegrupper 2016	57	24	18	100
Børnehavegrupper 2016	55	25	20	100
Alle grupper 2016-undersøgelsen	56	25	19	100
Alle grupper 2015-undersøgelsen	57	25	18	100
Alle grupper 2010-undersøgelsen	53	25	22	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder de forskellige år.

Figur 44

Det ses, at variationerne fra år til år har været ubetydelige. Det tyder på, at de resultater, man når frem til, ikke blot skyldes tilfældigheder. De bygger på svar over en årrække fra flere tusinde pædagogiske medarbejdere.

9.5. Alenearbejde

I denne undersøgelse tales om "alenearbejde", når en pædagogisk medarbejder er alene med en børnegruppe. Alenearbejde kan have forskellige former:

- De fleste steder er grupperne slået sammen først og sidst på dagen. Der tales i den forbindelse om alenearbejde, hvis der kun er én pædagogisk medarbejder til stede i hele institutionen.

- Hvis vi ser på den periode, hvor grupperne er åbne, tales der om alenearbejde, hvis der kun er én pædagogisk medarbejder til børnegruppen.[11]

- Endelig tales om alenearbejde, hvis en medarbejder er alene på legepladsen med børnene.

[11] For god ordens skyld: Det er *ikke* alenearbejde, hvis en gruppe fx er bemandet med to medarbejdere, og den ene går fra for at pusle et barn.

Alenearbejde kan være *planlagt*, dvs. at der kun er skemalagt én medarbejder til børnene på det pågældende tidspunkt. Men alenearbejde kan også finde sted som følge af sygdom eller lignende.

I nærværende undersøgelse er alenearbejdet dels belyst gennem spørgsmål til lederne, dels gennem spørgsmål til stuemedarbejderne.

9.6. Alenearbejde i ydertimerne

Lederne er blevet spurgt om:

- hvornår institutionen åbner/lukker

- hvornår første og anden medarbejder møder

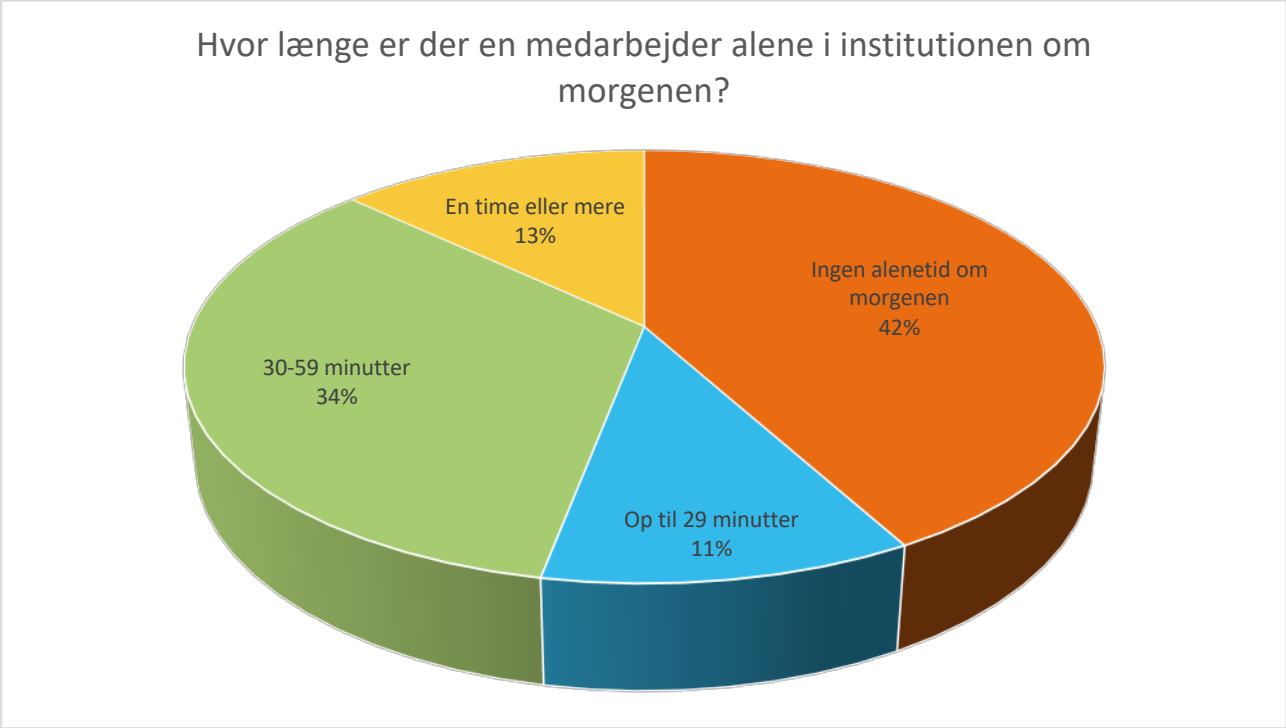
- hvornår sidste og næstsidste medarbejder forlader institutionen

Tidligere havde man en regel om, at den første medarbejder burde møde fx 10 minutter, før institutionen åbnede, så lyset kunne være tændt, og stolene sat ned på gulvet, før man skulle modtage det første barn. Tilsvarende var det normen, at den sidste medarbejder gik 5-10 minutter efter lukketid, så man kunne vente med at slukke m.v., til alle børn var hentet.

Disse regler anvendes i dag kun få steder. Der er kun 15 pct. af institutionerne, hvor en medarbejder møder, før institutionen åbner, og kun i 5 pct. af institutionerne venter den sidste medarbejder med at gå til efter lukketid.

Ser vi herefter på, hvor længe der er en medarbejder alene i institutionen om morgenen efter åbningstid, viser figur 45, at en medarbejder er alene i 57 pct. af institutionerne. I 2018 var det 62 pct.

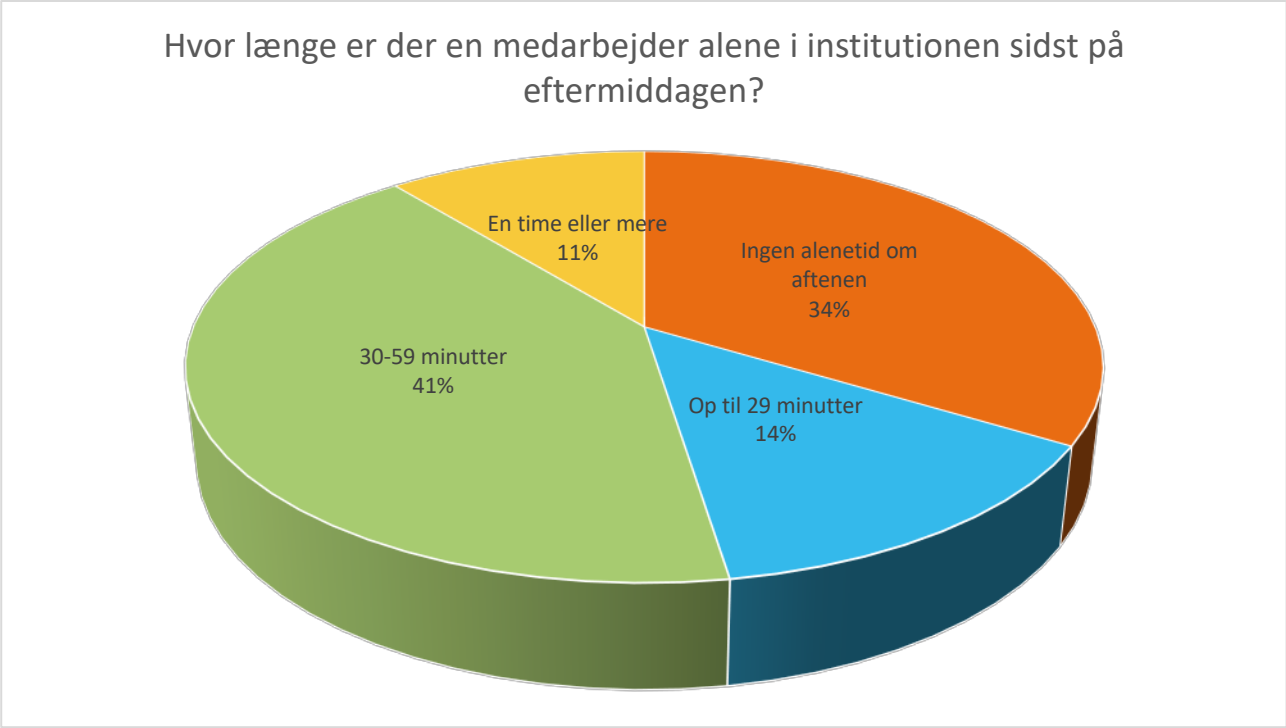
Figur 45

Kilde: Spørgeskema til leder. N=676

Figur 46 viser tilsvarende, at 66 pct. har en medarbejder alene i institutionen sidst på eftermiddagen. I 2018 var det 68 pct.

Figur 46

Kilde: Spørgeskema til leder. N=689

I gennemsnit er der for alle institutioner 22 minutter om morgenen og 24 minutter om eftermiddagen, hvor en medarbejder er alene i hele institutionen. Dvs. 46 minutter tilsammen.[12] I 2018 var tallene hhv. 25 minutter og 23 minutter.

9.7. Alenetid i børnegrupperne

Ser vi på de perioder, hvor børnegrupperne er åbne, er lederne blevet spurgt, om der i en tilfældig børnegruppe er perioder på dagen, hvor der kun er *skemalagt* én medarbejder til børnegruppen.

Svarene fremgår af tabel 9.

Tabel 9. Planlagt alenearbejde i børnegruppernes åbningstid i vuggestue- og børnehavegrupper. Ledernes oplysninger

	Intet alenearbejde	Ca 15 min.	Ca. 30 min.	Ca 45 min.	Ca 1 time- 1 time 15 minutter	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af svar								
Vuggestue-gruppe	64	3	16	2	10	3	1	1	100
Børnehave-gruppe	45	1	12	4	15	6	9	9	100
I alt	52	2	13	3	13	5	6	7	100

Kilde: Spørgeskema til leder. N=673

Tilsvarende er stuemedarbejderne blevet spurgt, om deres sædvanlige arbejdstid om onsdagen er planlagt, så de er alene med en børnegruppe. Svarene fremgår af tabel 10.

Tabel 10. Planlagt alenearbejde i vuggestue- og børnehavegrupper. Medarbejdernes oplysninger

	Intet alenearbejde	Ca 15 min.	Ca. 30 min.	Ca 45 min.	Ca 1 time	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af svar								
Vuggestuegruppe	60	9	14	6	7	3	1	2	100
Børnehavegruppe	43	5	13	4	16	9	6	5	100
I alt	49	6	13	4	13	7	4	4	100

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=555

Det ses, at der er rimelig god overensstemmelse mellem ledernes svar og medarbejdersvar.[13]

[12] Tallene er beregnet inkl. de institutioner, hvor der ikke er alenearbejde.

[13] Ledersvarene viser, hvor stor en del af grupperne, der har alenearbejde. Hvis der er to medarbejde til børnegruppen, vil det måske kun være den ene, der har alenearbejde. Man kunne derfor vente, at medarbejderne angav mindre alenearbejde, men medarbejderne kan have regnet alenearbejde i ydertimerne med, hvilket vil give et større tal. Men alt i alt er der en rimelig overensstemmelse i det niveau, man finder i besvarelserne.

Tabel 11 viser, hvor ofte medarbejderne sidste onsdag oplevede, at de var alene med en børnegruppe – ikke fordi det var planlagt, men på grund af fx sygdom

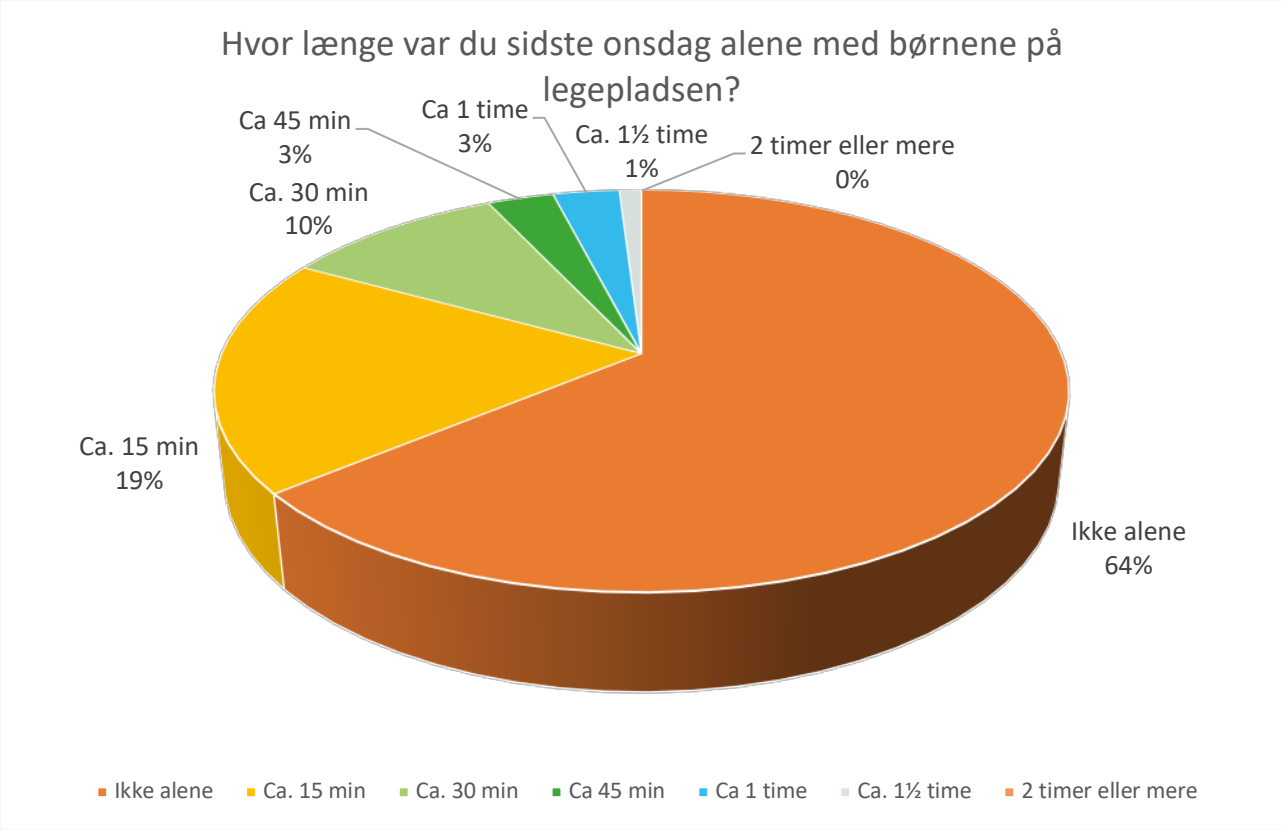
Tabel 11. Ikke-planlagt alenearbejde i vuggestue- og børnehavegrupper. Medarbejdernes oplysninger

	Intet alenearbejde	Ca 15 min.	Ca. 30 min.	Ca 45 min.	Ca 1 time	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Mere end 2 timer	I alt
	Pct. af svar								
Vuggestuegruppe	77	9	5	2	5	1	0	1	100
Børnehavegruppe	73	4	9	3	5	3	1	2	100
I alt	74	6	8	2	5	2	1	2	100

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=536

Endelig er stuemedarbejderne blevet spurgt, om de sidste onsdag var alene med børnene på legepladsen. Svarfordelingen fremgår af figur 47.

Figur 47

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=557

17 pct. af stuemedarbejderne var alene på legepladsen med børnene i 30 minutter eller mere på en tilfældig dag.

32 pct. oplyser, at de enten selv eller en kollega var alene på legepladsen sidste onsdag i en halv time eller mere.

I 56 pct. af de tilfælde, hvor en medarbejder er alene på legepladsen, omfatter det mere end 10 børn.

Samlet oplever 69 pct. af det pædagogiske personale, at de en tilfældig dag *enten* har planlagt alenearbejde med en børnegruppe *eller* har alenearbejde med en børnegruppe p.g.a. sygdom eller lignende *eller* er alene på legepladsen med mindst 5 børn. I vuggestuegrupper er det 57 pct., der oplever alenearbejde på en af disse måder. I børnehavegrupper er det 76 pct.

9.8. Tre medarbejdere til børnegruppen

Tabel 12 viser, hvor længe der er skemalagt tre eller flere medarbejdere til den enkelte børnegruppe.

Tabel 12. Skemalagt tid med tre eller flere medarbejder til børnegruppen

	Ingen perioder med tre medarbejdere	15- 30 minutter	Ca. 1 time	Ca. 1½ time	Ca. 2 timer	Ca. 2½ time	Ca. 3 timer	ca. 3½ time	Ca. 4 timer	Ca. 4½ time	5 timer eller	I alt
	Pct. af svar											
Vuggestue gruppe	6	1	0	0	1	6	16	15	17	7	31	100
Børnehave gruppe	24	1	1	1	4	3	17	7	13	7	21	100
I alt	20	0	1	1	3	4	17	10	14	7	24	100

Kilde: Spørgeskema til leder. N=671

Det ses, at 20 pct. af børnegrupperne slet ingen perioder har i dagens løb, hvor der er mere end to medarbejdere på gruppen.

9.9. Sammenhængen mellem omsorg og alenearbejde

Der er en klar sammenhæng mellem omsorg og alenearbejde. Dette fremgår af tabel 13.

Tabel 13. Sammenhængen mellem omsorg og alenearbejde.

	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét tegn på manglende omsorg	Mellemgruppen	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	I alt
	Pct. af stuemedarbejdere			
Medarbejderen havde alenearbejde sidste onsdag[14]	61	24	15	100
Medarbejderen havde ikke alenearbejde	34	35	31	100
I alt	52	28	20	100

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejder. N=609

Der er også en sammenhæng mellem alenearbejde og bemanding. I institutioner, hvor der ikke er planlagt alenearbejde, er der således 5,25 medarbejdertimer pr. børneenhed. I institutioner med 2 timers alenearbejde eller mere er der 4,97 medarbejdertimer pr. børneenhed.[15]

9.10. Lederens valg

For at forstå, hvorfor alenearbejde er så udbredt, kan man tage udgangspunkt i det underliggende "hierarki", der er for de forskellige opgaver i en institution. Sat på spidsen kan opgaverne opdeles i tre hovedgrupper:

Gruppe 1. Opgaver der er pålagt af kommunen. Dette er bl.a. regnskabsmæssige og andre administrative opgaver, indrapportering, mødedeltagelse m.v. Til disse opgaver må institutionen *tage den tid, opgaverne tager*.

[14] Dvs enten planlagt alenearbejde med en børnegruppe, ikke-planlagt alenearbejde eller alenearbejde på legepladsen med mindst 5 børn

[15] Medarbejdertimerne er summen af timer til leder, pædagoger, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere og studerende/elever (disse er medregnet med 30 timer ugl.). Ved beregning af børneenheder tæller vuggestuebørn dobbelt.

Gruppe 2. Opgaver med børnene, som skal klares. Dette er fx hjælp til børnene med at få tøj på, hjælp med at vaske hænder før frokost, bleskift m.v. Også til disse opgaver må institutionen *tage den tid, opgaverne tager*.[16]

Gruppe 3. Andre pædagogiske opgaver: Dette er opgaver som fx individuel omsorg, arbejde i mindre grupper, forældresamarbejde osv. Disse opgaver styrer institutionen selv. Den skal ikke følge faste retningslinjer. Så den tid, institutionen har til disse opgaver, bliver *den tid, der er tilbage, når opgaverne i gruppe 1 og 2 er udført.*

Dette "hierarki" gør, at marginale ændringer i bemandingen slår kraftigere igennem i forhold til de pædagogiske opgaver, som institutionen selv styrer, end man måske umiddelbart forventer. En reduktion i den samlede bemanding på fx 5 pct. kan sagtens føre til en reduktion i tiden til disse pædagogiske opgaverne på 10 pct. eller mere.

Ofte står lederen i et dilemma: Skal man prioritere at undgå alenearbejde – og så nedprioritere vigtige pædagogiske opgaver.

En strukturel "løsning" på dette dilemma kan være større børnegrupper. Tabel 14 og 15 viser dette.

Tabel 14. Gennemsnitlig gruppestørrelse i børnegrupper med forskelligt omfang af planlagt alenearbejde

Omfang af alenetid	Antal børneenheder i gruppen (1 vuggestuebarn= 2 børneenheder
Ingen alenetid	23,3
Op til ½ time	22,5
45-60 minutter	21,9
1 1/4-2 timer	20,7
over 2 timer	19,2
I alt	22,5

Kilde: Spørgeskema til leder. N=673

Tabel 15. Gennemsnitlig gruppestørrelse i børnegrupper med forskelligt omfang af planlagt tid med tre eller flere medarbejdere

Omfang af tid med tre medarbejdere	Antal børneenheder i gruppen (1 vuggestuebarn= 2 børneenheder
Ingen tid med tre medarbejdere	18,6
Under 2 timer	20,2
Ca. 2 timer eller mere	23,2
I alt	22,5

Kilde: Spørgeskema til leder. N=700

Det ses, at der er en sammenhæng mellem gruppestørrelse og alenetid/tid med tre medarbejdere. Store børnegrupper giver bedre muligheder for at undgå alenetid og bedre muligheder for at have tre medarbejdere. Det er dog formentlig de færreste, der mener, at store børnegrupper er vejen til mindre

[16] Der er ganske vist eksempler på, at institutioner fx indfører regler om, at børn som hovedregel kun må få ny ble en gang dagligt, men disse eksempler er sjældne.

alenetid – og derigennem bedre omsorg. Tværtimod antages det sædvanligvis, at store børnegrupper øger risikoen for, at et barn bliver overset.

Det må også antages, at omfanget af alenearbejdet er udtryk for, hvor snæver de personalemæssige rammer er i forhold til de opgaver, institutionen har. En nærliggende fortolkning er derfor, at den bagvedliggende årsag er snævre personaleressourcer, og at dette både fører til alenearbejde og til oplevelser af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg.

10. Metode

Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse til alle danske daginstitutioner i januar måned 2019. Der er udsendt skemaer til lederen og til en medarbejder i institutionen. Desuden er der sendt skemaer til område-/klyngeledere. E-mails til ledere og områdeledere er fundet via de kommunale hjemmesider.

Alt i alt vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner.

Svarprocenter

Lederskema
Der er modtaget 852 besvarelser af lederskemaet ud af 2834, svarende til en svarprocent på 30 pct.[17]

Medarbejderskema
Lederen er blevet bedt om at videresende skemaet til en medarbejder på den stue, der kommer først i alfabetet. For medarbejderskemaet er svarprocenten 23 pct., svarende til 665 skemaer. Ud af 665 spørgeskemaer fra stuemedarbejderne er der 496, hvor der er svar fra lederen af den samme institution.

59 af svarpersonerne til medarbejderskemaet er pædagoger. 11 pct. er pædagogiske assistenter. 18 pct. er pædagogmedhjælpere. 7 pct. er souschefer. 5 pct. har andre stillinger.

Områdelederskemaet
Der er kun modtaget 70 svar på områdelederskemaet fra 274 områdeledere, som Bureau 2000 har fundet e-mailadresse på. Det svarer til en svarprocent på 26 pct.

Alle institutioner har fået to elektroniske påmindelser.

Repræsentativitet og validitet

Spørgeskemaet er testet af en række institutionsledere, områdeledere og pædagoger inden udsendelsen.

Ser vi på de deltagende kommuner, er der svar fra institutioner i 97 ud af 98 kommuner.[18] Antallet af svar fra den enkelte kommuner fremgår af Tabel 16.

[17] Inkl. besvarelser, som ikke er fuldstændige, men ekskl. tomme besvarelser. De 2834 institutioner er institutioner, hvor Bureau 2000 har fundet fungerende e-mail adresser på kommunens hjemmeside. Man skal være opmærksom på, at en del af de e-mail adresser, som fremgår på hjemmesiderne, nok er fungerende e-mail adresser (en henvendelse kommer ikke retur til afsender), men for manges vedkommende er e-mail adresser, som ikke eller kun sjældent benyttes i praksis – selv om de figurerer på kommunens hjemmeside. Dette har vist sig gennem den telefoniske rykning. I forhold til de faktisk anvendte e-mail adresser er svarprocenten derfor højere end de 30 pct.
[18] Alle kommuner på nær Ærø.

Tabel 16. Modtagne skemaer fordelt på kommuner

Kommune	Antal modtagne skemaer i alt
Uoplyst kommune	20
København	166
Frederiksberg	24
Ballerup	5
Brøndby	5
Dragør	5
Gentofte	29
Gladsaxe	22
Glostrup	2
Herlev	8
Albertslund	9
Hvidovre	13
Høje-Tåstrup	13
Lyngby-Taarbæk	22
Rødovre	13
Ishøj	15
Tårnby	2
Vallensbæk	11
Furesø	1
Allerød	4
Fredensborg	15
Helsingør	9
Hillerød	9
Hørsholm	10
Rudersdal	23
Egedal	16
Frederikssund	9
Greve	8
Køge	27
Halsnæs	7
Roskilde	18
Solrød	5
Gribskov	10
Odsherred	8
Holbæk	28
Faxe	9
Kalundborg	18
Ringsted	8
Slagelse	29
Stevns	5
Sorø	8
Lejre	13
Lolland	16
Næstved	23
Guldborgsund	14

Vordingborg	13
Bornholm	18
Middelfart	17
Assens	14
Faaborg-Midtfyn	11
Kerteminde	8
Nyborg	11
Odense	46
Svendborg	10
Nordfyn	4
Langeland	2
Ærø	0
Haderslev	5
Billund	6
Sønderborg	16
Tønder	10
Esbjerg	22
Fanø	1
Varde	8
Vejen	12
Aabenraa	19
Fredericia	17
Horsens	6
Kolding	30
Vejle	22
Herning	17
Holstebro	13
Lemvig	2
Struer	5
Syddjurs	14
Norddjurs	7
Favrskov	12
Odder	5
Randers	32
Silkeborg	24
Samsø	2
Skanderborg	19
Aarhus	141
Ikast-Brande	7
Ringkøbing-Skjern	18
Hedensted	17
Morsø	4
Skive	9
Thisted	15
Viborg	26
Brønderslev	10
Frederikshavn	10
Vesthimmerland	12

Læsø	1
Rebild	3
Mariagerfjord	18
Jammerbugt	28
Aalborg	43
Hjørring	11
Hele landet	1587

Note: Antal modtagne skemaer i alt viser antal svar på skema til leder, skema til stuemedarbejder samt skema til områdeleder.

Sammenhæng mellem svarprocent, normering og besvarelser

For at vurdere, om der er skævheder i besvarelserne, er svarprocenterne sammenholdt med de tal for børn pr. voksen i 2017, som Danmarks Statistik har offentliggjort. Resultatet fremgår af tabel 17.

Tabel 17. Børn pr. voksen i kommuner med forskelligt antal svar pr. institution[19]

Antal svar pr. institution i pct.	Gennemsnitligt antal børn pr. voksen i institutioner for 0-2 årige	Gennemsnitligt antal børn pr. voksen i institutioner for 3-5 årige	Antal kommuner
Under 25 pct.	3,2	6,2	12
25-50 pct.	3,2	6,1	58
Over 50 pct.	3,2	6,1	28
I alt	3,2	6,1	98

Kilde: Data fra spørgeskemaundersøgelsen og data fra Statistikbanken og egne beregninger. Gennemsnitstallene er uvægtede.

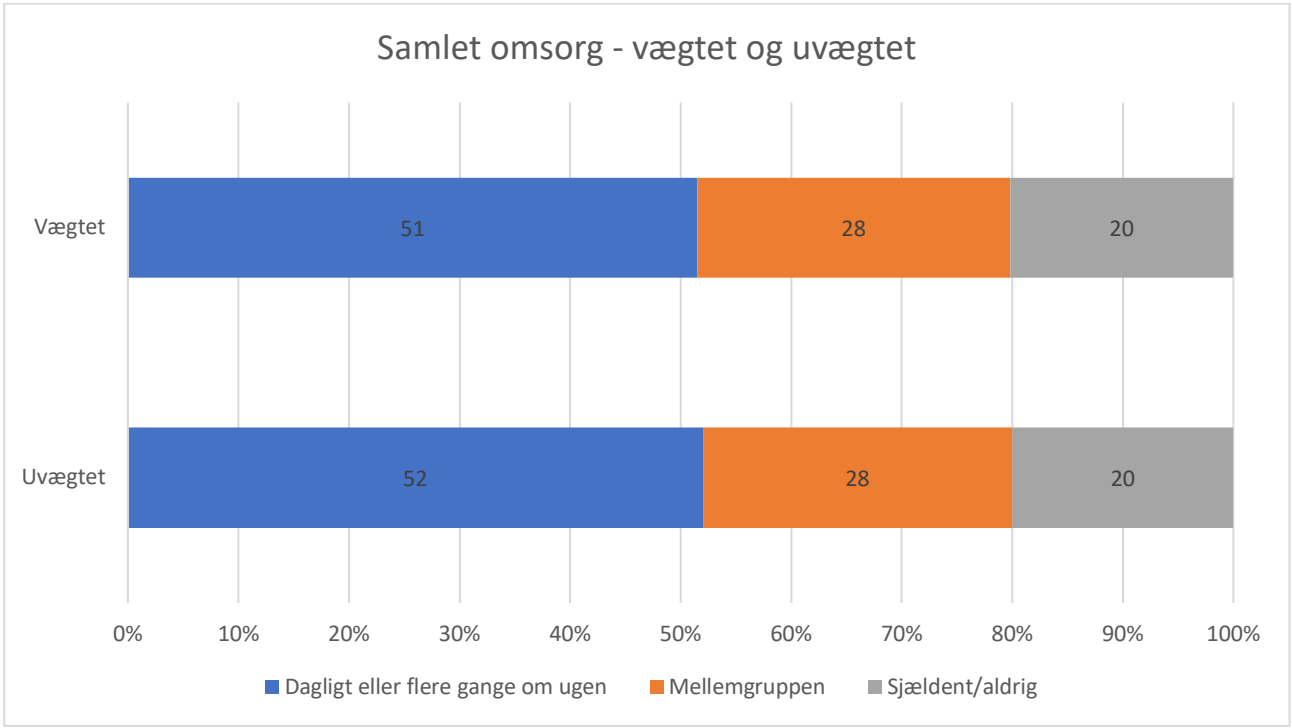
Det ses, at der er helt samme antal børn pr. voksne i kommuner med lav svarprocent som i kommuner med høj svarprocent. Det tyder på, at bortfaldet (dvs. de institutioner, som ikke har svaret) ikke dækker over skævheder fx med hensyn til personalenormeringen.

Antal børn pr. voksen er 2017-tal, men sædvanligvis udvikler forhold som personalenormering sig langsomt. Der er således ingen skævheder i materialer i forhold til den personalenormering, som Danmarks Statistik opgør.

En anden mulig skævhed kunne bestå i, at de personer, som er motiveret til at svare, i særlig grad er de utilfredse, mens ledere og medarbejdere, der er mere tilfredse, ikke har så stort et behov for at markere deres mening. Hvis dette var tilfældet, måtte man forvente, at svarpersoner fra kommuner med høj svarprocent generelt var de mest utilfredse. Og det ville igen føre til, at resultaterne tog sig anderledes ud, hvis man vægtede op, så man kompenserede for forskelle i de kommunale svarprocenter. Figur 48 og 49 viser, at svarprocenten ikke påvirker resultaterne.

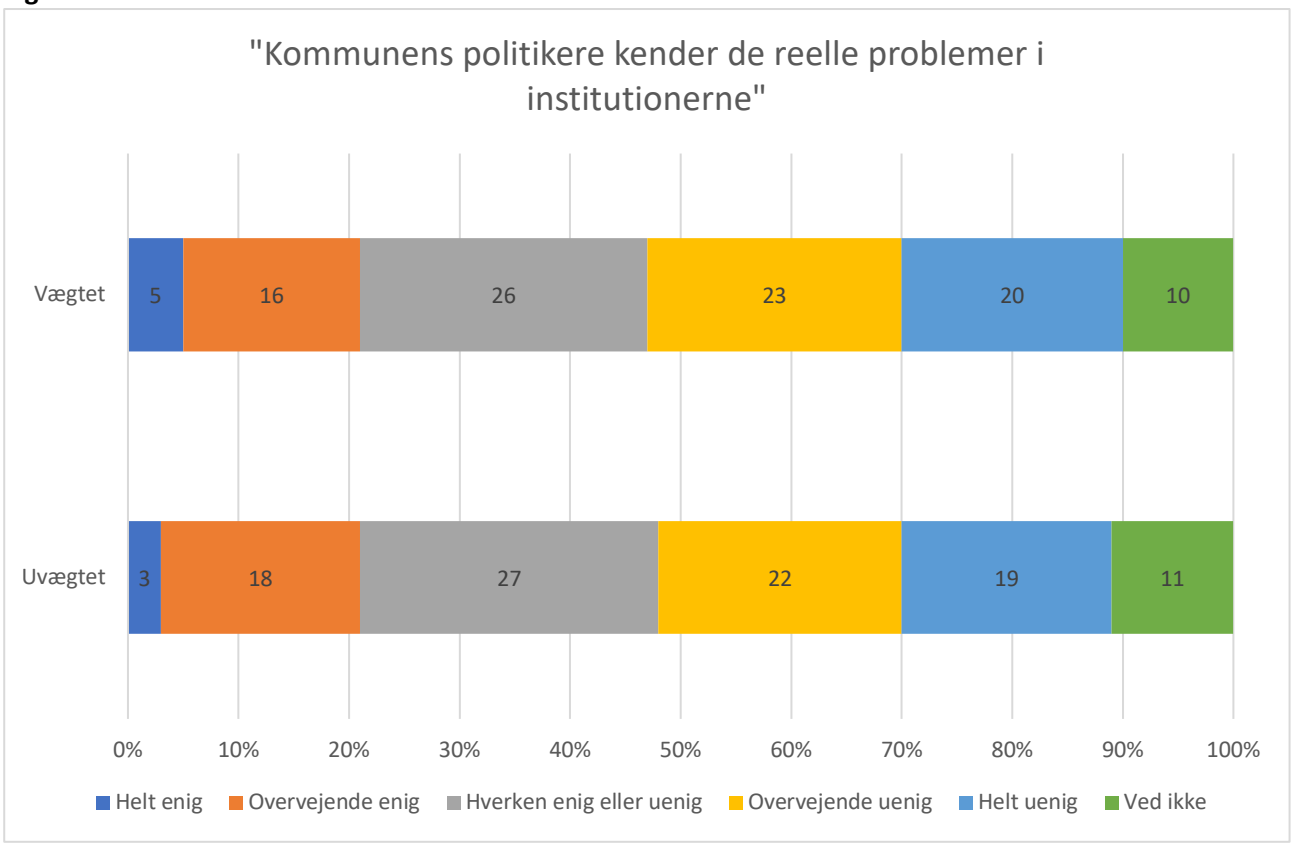
[19] Det samlede antal svar pr. institution er antal modtagne besvarelser sat i forhold til antal udsendte anmodninger om deltagelse. Eftersom de enkelte institutioner er blevet bedt om at svare på to skemaer, bliver værdierne højere end hvis man ser hver for sig på svarprocenterne for stueskema hhv. lederskema.

Figur 48

Kilde. Spørgeskema fra en medarbejder. N=610.

Figur 49

Kilde. Spørgeskema til lederen. N=675.

Begge figurer viser, at der ikke er nogen sammenhæng mellem besvarelser og svarprocent. På det foreliggende grundlag er der derfor heller ikke noget, der tyder på, at der er en overvægt af svar fra "utilfredse" svarpersoner.

Alt i alt vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner.

PA_daginstitutionernes_hverdag OMSLAG7mm.indd 3 28/03/2019 13:08

APRIL 2019

Daginstitutionernes hverdag 2019

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Rapporten Daginstitutionernes hverdag giver et indtryk af forholdene for børn og ansatte i de danske daginstitutioner. Undersøgelsen er tidligere foretaget i 2010, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017 og 2018.

I rapporten findes svar på de fleste af de forhold, som har betydning for den kvalitet, vi tilbyder børn i daginstitutionerne. Det er fx væsentligt at vide, om de fysiske forhold begrænser børnenes muligheder for at udfolde sig motorisk, om der er mulighed for at inddele børnene i små grupper, og om aktiviteter begrænses af indeklima eller støj. Det er også væsentligt at vide, hvor længe en medarbejder er alene med en gruppe børn, og om det decideret er planlagt, at en ansat er alene med en stor børnegruppe.

FOA
SAMMEN
GØR VI FORSKELLEN

Staunings Plads 1-3
1790 København V

Tlf. 46 97 26 26
foa.dk

Pædagogisk Sektor

FOA er Danmarks tredjestørste fagforening. Siden 1899 har vi kæmpet for bedre løn- og arbejdsforhold til vores medlemmer. Hovedopgaven er at indgå overenskomster, som sikrer en god løn og moderne, ordnede arbejdsvilkår. Det er FOA, der aftaler din løn, dine tillæg, din arbejdstid, din pension, dine barselsregler, dine ferieregler og dine muligheder for uddannelse. Vores opgave i FOA er også at sikre et stærkt fagligt fællesskab – og at udvikle din og vores faglighed på det pædagogiske område, så velfærden og gode arbejdspladser går hånd i hånd.

PA_daginstitutionernes_hverdag OMSLAG7mm.indd 4 28/03/2019 13.08